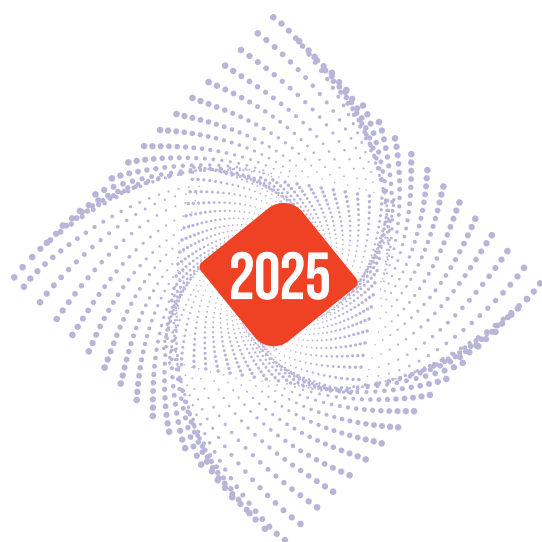

CARTEA ALBA

fia | FOREIGN INVESTORS
ASSOCIATION
REPUBLIC OF MOLDOVA

CARTEA ALBĂ

2025

Propunerile investitorilor străini
pentru îmbunătățirea climatului investițional
în Republica Moldova

© 2025 Asociația Investitorilor Străini (FIA) din Republica Moldova

Oficiul FIA
Str. Timiș 19, of. 301
MD-2009, Chișinău
Republica Moldova
Telefon: +373 22 24 43 17; +373 22 24 03 72
Web: www.fia.md
E-mail: office@fia.md

Toate drepturile rezervate.

Acest volum este un produs realizat cu aportul membrilor și al Direcției Executive a Asociației Investitorilor Străini (FIA).

Conținutul acestei publicații reprezintă opinia comună a membrilor FIA și prin aceasta nu constituie temei de răspundere pentru eventualele erori sau omisiuni din text.

FIA acordă permisiunea de a reproduce, copia, distribui sau traduce extrase sau textul integral al acestui volum fără o solicitare formală în scris, cu condiția că astfel de copii să nu fie efectuate sau distribuite în scopul obținerii de profit, iar FIA să fie recunoscută autor în toate cazurile, fără excepție. Reproducerea, copierea sau distribuirea, integrală ori parțială, a conținutului acestui document este interzisă fără o solicitare formală în scris, cu excepția cazurilor prevăzute în mod expres mai sus.

FIA oferă acces public gratuit la Cartea Albă, ale cărei versiuni electronice pot fi consultate pe site-ul web al asociației, www.fia.md.

2025
Chișinău, Republica Moldova

CUPRINS

JUSTIȚIE ȘI STATUL DE DREPT

POLITICA FISCALĂ ȘI REGLEMENTAREA IMPOZITĂRII

PIAȚA CAPITALULUI UMAN ȘI EDUCAȚIA

CADRUL CONCURENȚIAL

TRANZIȚIA CĂTRE ECONOMIA VERDE ȘI SUSTENABILĂ

TELECOM ȘI COMPETITIVITATE DIGITALĂ

SECTORUL AGRICOL ȘI RELAȚII FUNCiare

SISTEMUL FINANCIAR

7

12

26

39

46

51

54

60

Sumar Executiv – Cartea Albă FIA 2025

Cartea Albă a Asociației Investitorilor Străini (FIA) ajunsă la cea de-a **9-a ediție** în 2025, reprezintă platforma principală de dialog dintre mediul investițional și autoritățile Republicii Moldova și exprimă angajamentul constant al comunității FIA de a contribui cu **soluții concrete** la îmbunătățirea mediului investițional din Republica Moldova.

Rata de preluare de către autoritățile statului a recomandărilor formulate în edițiile anterioare depășește 80%, demonstrând **relevanța și impactul acestui document**.

Elaborată în contextul noului statut **de țară candidată la Uniunea Europeană**, ediția 2025 reflectă prioritățile comunității de afaceri și propune măsuri concrete pentru consolidarea instituțiilor, creșterea competitivității și accelerarea convergenței europene.

Publicarea are loc într-un moment esențial – **implementarea Agendei de Reforme aferente Planului de Creștere al Republicii Moldova pentru anii 2025–2027** (Hotărârea Guvernului nr. 260/2025) și a **Programului Național de Aderare a Republicii Moldova la UE pentru anii 2025–2029** (Hotărârea Guvernului nr. 306/2025), documente-cheie în procesul de preaderare. Contribuțiile FIA, formulate de companiile membre care gestionează peste **2,6 miliarde EUR** investiții și contribuie cu aproximativ **19% la PIB**, oferă o perspectivă practică asupra reformelor necesare pentru o economie europeană, rezilientă și sustenabilă.

Capitolul I – Justiție și Statul de Drept

Reforma justiției este un pilon central al Agendei de Reforme aferente Planului de Creștere al Republicii Moldova pentru anii 2025-2027 (**Pilonul 7 – Valori Fundamentale**). FIA susține consolidarea independenței instituționale, eficientizarea procedurilor judiciare, digitalizarea dosarelor și creșterea transparenței deciziilor. O justiție predictibilă este fundamentul încrederii investitorilor și al statului de drept.

Capitolul II – Politica Fiscală și Reglementarea Impozitării

Cadrul fiscal trebuie să fie stabil, digitalizat și coerent cu acquis-ul UE. FIA recomandă implementarea gradu-

ală a normelor de impozitare internațională (inclusiv Pilonul II – BEPS), optimizarea impozitelor salariale și a beneficiilor extra-salariale, diversificarea surselor de venit neimpozabile, extinderea deductibilității cheltuielilor, uniformizarea TVA și îmbunătățirea cadrului privind taxele locale și impozitele pe proprietate, alături de digitalizarea proceselor fiscale. Aceste măsuri se aliniază **Pilonului 1 al Agendei de Reforme – Competitivitate Economică și Dezvoltarea Sectorului Privat**.

Capitolul III – Piața Capitalului Uman și Educație

Propunerile FIA corespund integral **Pilonului 4 – Capital Social** din Agenda de Reforme. Accentul cade pe modernizarea Codului Muncii, digitalizarea proceselor de HR, încurajarea formării duale, recunoașterea competențelor non-formale și retenția talentelor tinere. Aceste măsuri combat deficitul de competențe și stimulează ocuparea formală.

Capitolul IV – Cadrul Concurențial

În concordanță cu **Pilonul 1 al Agendei de Reforme – Competitivitate Economică și Dezvoltarea Sectorului Privat**, FIA recomandă o supraveghere a concurenței independentă, profesionistă și previzibilă, care să asigure aplicarea uniformă și transparentă a legislației, coordonarea eficientă cu autoritățile sectoriale, respectarea termenelor procedural dar și promovarea regulilor concurențiale loiale. Obiectivul este - un climat concurențial echitabil și transparent.

Capitolul V – Tranziția către Economia Verde și Sustenabilă

Tranziția verde este perfect aliniată **Pilonului 3 – Dezvoltare Durabilă și Reziliență Climatică**. FIA propune integrarea principiilor ESG, dezvoltarea economiei circulare, introducerea sistemului de garanție–returnare și consolidarea investițiilor verzi, contribuind direct la obiectivele Pactului Verde European.

Capitolul VI – Telecom și Competitivitate Digitală

Conectivitatea digitală este o prioritate strategică în Agenda de Reforme aferentă Planului de Creștere al Republicii Moldova pentru anii 2025-2027 (**Pilonul 2 –**

Conectivitate și Infrastructură Digitală). FIA sprijină o reglementare echilibrată a sectorului, tranziția etapizată către 5G, reducerea costurilor de spectru și extinderea accesului la infrastructură digitală. Aceste măsuri susțin conectivitatea, competitivitatea și integrarea în piața digitală unică europeană.

Capitolul VII – Sectorul Agricol și Relații Funciare

Recomandările FIA sunt în concordanță cu **Pilonului 3 – Dezvoltare Durabilă și Reziliență Climatică** și **Pilonului 4 – Capital Social** ale Agendei de Reforme aferente Planului de Creștere. Propunerile vizează clarificarea regimului de proprietate, digitalizarea cadastrului, modernizarea irigațiilor și respectarea standardelor agroecologice. Scopul este crearea unui sector agricol modern, rezilient și sustenabil.

Capitolul VIII – Sistemul Financiar

Un sistem financiar stabil și inovator este cheia investițiilor și a convergenței economice. FIA recomandă con-

solidarea supravegherii prudențiale, dezvoltarea pieței de capital și a soluțiilor fintech, aliniate **Pilonului 1** al Agendei de Reforme – **Competitivitate Economică și Dezvoltarea Sectorului Privat. Prin încredere și transparență**, sistemul financiar devine catalizatorul dezvoltării economice.

Concluzie

Cartea Albă FIA 2025 reflectă în proporție de **85-90%**, prioritățile și structura Agendei de Reforme aferente Planului de Creștere al Republicii Moldova pentru anii 2025-2027, completându-le printr-o perspectivă aplicată, bazată pe experiența investitorilor străini. Complementaritatea ridicată și absența contradicțiilor de fond confirmă rolul FIA ca **partener strategic al Guvernului** în procesul de aderare la Uniunea Europeană.

Prin reforme consistente, transparență instituțională și dialog constructiv public-privat, Republica Moldova poate transforma perioada 2025-2027 într-o etapă de **convergență reală cu spațiul economic și valoric european**.

Capitolul I JUSTIȚIE ȘI STATUL DE DREPT

Perspectiva de integrare europeană a Republicii Moldova s-a conturat în iunie 2022, odată cu obținerea statutului de țară candidată la Uniunea Europeană. În acest context, Comisia Europeană a emis un aviz care conținea nouă recomandări-cheie, orientate spre reforme structurale în domenii prioritare. Dintre acestea, reforma justiției a fost și rămâne o prioritate absolută, întrucât reflectă direct angajamentul față de principiile statului de drept și ale supremației legii – principii fundamentale pe care se bazează funcționarea Uniunii Europene și de care depinde progresul în celelalte sectoare.

A fost înregistrat un progres semnificativ al autorităților Republicii Moldova: alinierea cadrului legislativ la modificările constituționale privind organizarea sistemului judecătoresc; desfășurarea procedurii de pre-vetting pentru candidații la Consiliul Superior al Magistraturii și Consiliul Superior al Procurorilor; reformarea Curții Supreme de Justiție, inclusiv demararea evaluării candidaților la funcția de judecător al CSJ; adoptarea cadrului normativ privind evaluarea externă completă a judecătorilor și procurorilor (full vetting); îmbunătățirea mecanismelor de răspundere disciplinară, precum și a procedurilor de selecție și evaluare a judecătorilor și procurorilor. Aceste progrese confirmă angajamentul instituțional față de consolidarea unei justiții independente, eficiente și credibile.

În același timp, reformarea justiției este un proces amplu și de lungă durată, care necesită resurse adecvate, consecvență și monitorizare continuă. Nu este doar o condiție esențială a integrării europene, ci și un fundament al consolidării democrației și al creșterii încrederii publice în instituțiile statului. În lumina angajamentelor asumate prin Foaia de Parcurș privind “Statul și dreptul” (criteriu de referință în procesul de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană) (Hotărârea Guvernului nr. 275/2025) și în conformitate cu Programul Național de Aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană pentru anii 2025–2029 (Hotărârea Guvernului nr. 306/2025), este esențială continuarea reformei într-un mod coerent, transparent și durabil.

Viziunea FIA: O justiție independentă, competentă și previzibilă – pilon esențial al protecției drepturilor cetățenilor și ale mediului de afaceri, al consolidării încrederii în stat și al atragerii investițiilor durabile.

Introducerea în timpul perioadei de tranziție a interdicției de aplicare a arestului pentru comiterea infracțiunilor economice

Interdicția de aplicare a arestului ca măsură de constrângere pentru infracțiunile economice „mai puțin grave”. În prezent, această măsură este folosită în mod abuziv pentru a exercita presiuni asupra oamenilor de afaceri și pentru a obține dovezi fictive.

Conform Raportului Procuraturii Generale pentru 2024, dintre cele 1614 de cereri înaintate de procurori în anul 2024, 1429 de cereri au fost acceptate, fapt ce arată că practic 89% sau 9 din 10 demersuri au fost admise.

Această rată rămâne una înaltă, cererile de arest fiind examinate superficial. Acest fapt este cauzat, mai degrabă, de atitudinea pro-acuzatorială manifestată de unii judecători de instrucție, practica judiciară deficitară sau lipsa de independență a judecătorilor de instrucție, decât de legislație. De asemenea, volumul mare de muncă a judecătorilor afectează posibilitatea examinării calitative a materialelor și dosarelor ce vizează cererile de arest.

Consolidarea statutului activității judecătorului de instrucție

În prezent, se atestă situații când judecătorul de instrucție se află într-o poziție vulnerabilă, ce îi afectează independența decizională în contextul exercitării atribuțiilor sale. Astfel, în cazul respingerii unor demersuri înaintate de procuror, acesta are posibilitatea de a contesta decizia judecătorului de instrucție la Curtea de Apel, care poate anula decizia judecătorului, și, în acest caz, același procuror poate decide de a intenta un proces penal cu privire la luarea de decizii ilegale.

Deși rolul judecătorilor de instrucție este de a proteja drepturile și libertățile individuale în procedura penală, analiza activității acestora pentru perioada 2017-2021, sugerează că aceștia se limitează la formalizarea legalității actelor, fără o supervizare judiciară reală și eficientă. Studiul indică o tendință de a autoriza arestări și interceptări în mod excesiv, fără a considera alternative mai puțin invazive. De asemenea, se observă o predispoziție favorabilă a judecătorilor față de solicitările organului de urmărire penală. Analiza de facto relevă perpetuarea practicii privind aplicarea excesivă a arestării și a autorizării, aproape automatizate, a demersurilor procurorilor cu privire la aplicarea măsurilor speciale de investigații, în speță – a interceptării și înregistrării comunicărilor.

Volumul mare de muncă al judecătorilor afectează calitatea examinării dosarelor, iar practica de a examina demersurile în ședințe închise - pare nejustificată.

Se sugerează necesitatea unei abordări mai transparente și publice, precum și integrarea tehnologiei în proceduri pentru eficiență. În plus, mecanismul de selectare a judecătorilor de instrucție ar trebui să fie mai transparent, cu criterii clare și garanții legale pentru a crește atractivitatea funcției.

Mai multe detalii, aici: <https://rm.coe.int/studiu-activitatea-judecatorilor-de-instructie-in-rm/1680aagobo>

Se recomandă **introducerea unei interdicții temporare privind aplicarea arestului pentru infracțiunile economice de gravitate redusă** pe perioada de tranziție.

Această interdicție ar trebui să fie aplicabilă **doar pentru infracțiunile economice „mai puțin grave”**, urmând ca pentru infracțiunile grave să se mențină procedura de arest preventiv conform legislației în vigoare.

Implementarea acestei măsuri poate contribui la **creșterea încrederii mediului de afaceri în sistemul judiciar**, reducerea abuzurilor și pregătirea terenului pentru o reformă durabilă a practicii privind măsurile de constrângere în infracțiunile economice.

Se recomandă **consolidarea statutului activității judecătorului de instrucție**, prin adoptarea unei abordări mai transparente și publice, precum și integrarea tehnologiilor digitale în proceduri pentru creșterea eficienței. În plus, mecanismul de selecție a judecătorilor de instrucție ar trebui să fie mai transparent, bazat pe criterii clare și însoțit de garanții legale, pentru a spori atractivitatea și profesionalismul funcției.

Desfășurarea ședințelor de judecată în regim special

(mai multe zile/săptămâni consecutiv, până la examinarea definitivă a cauzei), fără întreruperi îndelungate, pe cazuri de rezonanță și interes național.

Se recomandă **desfășurarea ședințelor de judecată în regim special**, pe mai multe zile sau săptămâni consecutive, fără întreruperi îndelungate, până la examinarea definitivă a cauzei pe cazuri de rezonanță și interes național.

Această măsură ar permite: reducerea riscului de tergiversare a proceselor, finalizarea mai rapidă a cauzelor de rezonanță și interes național, precum și respectarea termenelor legale și prevenirea prescripției dreptului la acțiune.

Excluderea răspunderii personale a persoanelor cu funcții de răspundere pentru infracțiunile/contravențiile comise care țin de riscul activității de întreprinzător

În prezent, persoanele cu funcții de răspundere sunt expuse **răspunderii personale** pentru infracțiuni sau contravenții comise în cursul activității economice, cum ar fi:

- încălcarea legislației speciale în domeniu,
- nerespectarea condițiilor autorizațiilor/licențelor,
- încălcarea drepturilor consumatorilor.

Aceste fapte sunt parte a **riscului comercial** inerent activității economice, însă statul aplică răspunderea personală a administratorului în plus față de răspunderea agentului economic, ceea ce poate constitui o **practică abuzivă**.

Se recomandă **excluderea răspunderii personale** a persoanelor cu funcții de răspundere pentru astfel de infracțiuni/contravenții, astfel încât:

- răspunderea să fie suportată exclusiv de agentul economic în numele și în interesele căruia se desfășoară activitatea,
- administratorul sau persoana cu funcții de conducere să nu fie sancționată personal pentru faptele care fac parte din riscul comercial.

Completarea art. 190 „Escrocheria” din Codul Penal al RM cu răspunderea pentru escrocheria însoțită de neexecutarea premeditată (intenționată) a obligațiilor contractuale în domeniul activității de întreprinzător, care a cauzat daune în proporții mari.

De exemplu, unele societăți din industria telecomunicațiilor au reclamat faptul că se confruntă cu un număr mare de fraude comise de către agenții economici, care solicită procurarea unor volume importante de dispozitive cu achitare în rate și/sau la preț promoțional (subvenționat) sub pretextul că ar avea nevoie de acestea pentru pornirea sau extinderea afacerii. După obținerea dispozitivelor, aceștia încetează orice plăți, iar dispozitivele sunt înstrăinate (de regulă prin intermediul platformelor online de anunțuri/publicitate), banii obținuți fiind însușiți de infractori. Pentru a putea continua procurările frauduloase, infractorii deschid firme noi, folosind persoane interpușe în calitate de asociați, administratori sau reprezentanți prin procură. Astfel, în cazul de față este vorba despre un comportament infracțional intenționat repetat, atunci când cumpărătorul procură dispozitivele fără intenția de a le achita, dar cu scopul de a le înstrăina și însuși/obține venitul obținut. Din păcate, organele de drept refuză urmărirea penală a acestor infractori, calificând asemenea situații ca relații civile.

Se recomandă **completarea art. 190 din Codul Penal** cu prevederi care să incrimineze escrocheria însoțită de neexecutarea premeditată a obligațiilor contractuale în domeniul activității de întreprinzător, atunci când aceasta cauzează **daune în proporții mari**.

- ☐ Pentru atragerea la răspundere pentru asemenea infracțiuni, va fi necesar de a demonstra caracterul premeditat al acestei fapte, adică apariția intenției de a nu de executa obligațiile contractuale în domeniul activității de întreprinzător până la momentul încheierii contractului sau apariției obligației.

Instituirea obligativității semnării electronice a actelor judecătorești și a transmiterii acestora prin mijloace electronice

- ☐ Utilizarea semnăturii electronice calificate garantează autenticitatea și integritatea actului judecătoresc, având aceeași valoare juridică precum semnătura olografă. Prin urmare, transmiterea actelor prin poștă electronică contribuie la eficientizarea procesului judiciar, reducând costurile administrative și timpul de comunicare.

Astfel, ținând cont de faptul că această măsură este în concordanță cu tendințele de digitalizare ale administrației publice și ale justiției din statele europene, implementarea ei ar sprijini accesul rapid la justiție, în special pentru cetățenii și companiile din regiuni îndepărtate sau cu resurse limitate

- ☑ Se recomandă includerea în legislație a posibilității și, după caz, a obligației instanțelor judecătorești (judecătorilor) de a semna actele judecătorești (hotărâri, decizii, titluri executorii etc.) prin **semnătură electronică avansată calificată**, cu remiterea ulterioară a acestor acte către părțile implicate prin poștă electronică (email).

Excepția produselor și serviciilor de comunicații electronice de la cerința de mediere obligatorie stabilită în noul proiect de Lege privind medierea și statutul mediatorului (votat în prima lectură de Parlamentul RM la data de 26 iunie 2025)

- ☐ Domeniul comunicațiilor electronice este reglementat de norme speciale și implică proceduri rapide de soluționare a litigiilor, inclusiv prin intervenția autorității de reglementare. Impunerea medierii obligatorii în acest context poate conduce la întârzieri nejustificate, costuri suplimentare și încălcarea principiului eficienței în soluționarea conflictelor.

- ☑ Se recomandă **excepția produselor și serviciilor de comunicații electronice de la cerința de mediere obligatorie** stabilită în noul proiect de Lege privind medierea și statutul mediatorului (votat în prima lectură de Parlamentul RM la data de 26 iunie 2025). O astfel de excepție este justificată pentru a asigura protecția efectivă a drepturilor consumatorilor și buna funcționare a pieței.

Finalizarea procesului de vetting al procurorilor, cu alocarea resurselor adecvate și stabilirea unor termene clare de implementare.

- ☐ Întârzierea aplicării vetting-ului în procuratură subminează credibilitatea reformei și menține riscurile de corupție. Prin urmare, accelerarea acestui proces, cu resurse suficiente și reguli uniforme, este esențială pentru consolidarea integrității și recâștigarea încrederii publice.

- ☑ Se recomandă **accelerarea procesului de vetting al procurorilor** prin alocarea resurselor necesare, definirea unor termene clare și asigurarea transparenței, pentru a consolida integritatea sistemului și a recâștiga încrederea publicului.

Aplicarea măsurilor structurale pentru consolidarea independenței și ireversibilității reformei justiției și a luptei anticorupție

- ☐ Practica demonstrează că instabilitatea și numirile politizate reduc eficiența instituțiilor și afectează capacitatea acestora de a combate corupția. Asigurarea unor mandate stabile, obținute prin concursuri transparente și meritocrate, va întări autonomia instituțiilor și va contribui la consolidarea încrederii publice și a partenerilor externi.

Lipsa cvorumului la Curtea Supremă de Justiție blochează activitatea Plenului și împiedică uniformizarea practicii judiciare. Prin urmare, completarea urgentă a componenței instanței este esențială pentru funcționalitatea și credibilitatea acesteia.

- ☑ În scopul asigurării unei reforme durabile și credibile a justiției și a instituțiilor anticorupție, se recomandă următoarele măsuri:

1. **Stabilizarea conducerii instituțiilor anticorupție (PG, PA, CNA) prin selecții meritocrate și garanții reale de mandat** (PG, PA, CNA), prin realizarea concursurilor transparente și meritocrate, însoțite de garanții ferme de mandat. Astfel se va reduce influența politică, se va consolida

- ☐ Actualul sistem disciplinar aplicabil judecătorilor este opac și ineficient, consolidând percepția de impunitate în rândul magistraților. Reformarea lui, prin proceduri clare și prin publicarea hotărârilor, ar asigura responsabilizarea reală a judecătorilor și ar contribui la creșterea încrederii cetățenilor în justiție.

În urma finalizării procesului de vetting, este necesar un mecanism sustenabil de verificare permanentă a integrității și profesionalismului judecătorilor și procurorilor. Un asemenea mecanism va preveni revenirea la practici viciate, va garanta responsabilizarea constantă a magistraților și va asigura ireversibilitatea reformei justiției.

autonomia instituțională și se va crește încrederea publică și a partenerilor externi în eficiența luptei anticorupție.

2. **Operaționalizarea completă a Curții Supreme de Justiție prin ocuparea urgentă a funcțiilor vacante**, pentru a restabili cvorumul necesar, a debloca activitatea Plenului și a asigura uniformitatea practicii judiciare, consolidând astfel funcționalitatea și credibilitatea instanței supreme.
3. **Reformarea sistemului disciplinar al judecătorilor** prin simplificarea procedurilor și publicarea hotărârilor, ce va crește transparența și responsabilizarea magistraților, reducând percepția de impunitate și consolidând încrederea publicului în justiție.
4. **Consolidarea capacităților CSM și CSP** pentru evaluarea continuă a integrității și profesionalismului judecătorilor și procurorilor, drept esențială pentru prevenirea revenirii la practici vechi, asigurarea responsabilizării constante a magistraților și garantarea ireversibilității reformei justiției.

Respectarea principiului răspunderii personale și a dreptului de proprietate

- ☐ Conform prevederilor **art. 92 din Codul de Executare al Republicii Moldova**, urmărirea mijloacelor bănești de pe conturile debitorului se face **exclusiv în limitele obligațiilor personale ale acestuia**. Prin urmare, **datoriile revin exclusiv debitorului și nu pot fi extinse automat asupra soțului/soției**, decât în cazurile în care:

- există un acord de solidaritate între soți privind obligația respectivă;
- intervine aplicabilitatea unui regim matrimonial care permite urmărirea bunurilor comune pentru datoria personală (ex: regim de comunitate universală sau convenție similară).

În lumina acestor prevederi, considerăm neîntemeiate practicile executorilor judecătorești care, prin încheieri, dispun blocarea conturilor bancare sau a conturilor de monedă electronică ale soțului/soției debitorului, sau aplicarea sechestrului asupra bunurilor/mijloacelor bănești ale persoanelor care nu sunt parte a procedurii de executare.

Aceste acțiuni contravin flagrant principiului răspunderii patrimoniale individuale, garantat de dreptul civil; dreptului constituțional la proprietate (art. 46 din Constituția Republicii Moldova); standardelor internaționale în materia protecției proprietății, prevăzute în art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

În plus, astfel de practici pot atrage răspunderea **personală a executorului judecătoresc**, în condițiile legislației în vigoare, pentru atingerea adusă drepturilor terților care nu au calitate procesuală în procedura de executare.

- ☑ Pentru asigurarea legalității procedurilor de executare și evitarea ingerințelor nejustificate în patrimoniul unor terți, **se recomandă clarificarea și respectarea strictă a limitelor urmăririi silite**, astfel încât:

- să fie vizate exclusiv conturile și bunurile debitorului;
- orice extindere asupra altor persoane (inclusiv soț/soție) să fie făcută doar în baza unui temei legal expres și cu respectarea dreptului la apărare al celor vizați.

Capitolul II

POLITICA FISCALĂ ȘI REGLEMENTAREA IMPOZITĂRII

Pe fondul crizelor prelungite din ultimii ani și al consecințelor lor socio-economice, Republica Moldova are nevoie de un cadru fiscal flexibil și previzibil, care să sprijine simultan reziliența gospodăriilor și a companiilor, păstrând totodată competitivitatea economiei. În paralel, este necesară consolidarea rezilienței atât a persoanelor fizice, cât și a celor juridice prin intermediul unor instrumente fiscale adecvate, menite să susțină stabilitatea economică și dezvoltarea durabilă. Vectorul integrării europene presupune armonizarea treptată a politicilor fiscale și vamale cu dreptul Uniunii Europene, proces ce influențează direct climatul de afaceri, investițiile și exporturile.

În urma exercițiului de Screening Bilateral cu Comisia Europeană desfășurat în primăvara anului 2025, pentru Capitolul 16 „Impozitare”, Republica Moldova dispune de o listă clară de măsuri ce urmează a fi implementate, cu termene concrete. În acest context, o importanță majoră o are implementarea atentă a normelor de impozitare internațională (inclusiv Pilonul II – BEPS), ținând cont de impactul acestora asupra regimurilor care constituie avantaje competitive ale țării, precum și asupra întreprinderilor mici și mijlocii. Pentru atenuarea poverii fiscale sunt prevăzute perioade de tranziție și evaluări obligatorii ale impactului de reglementare, astfel încât alinierea la standardele europene să nu submineze previzibilitatea pentru mediul de afaceri.

Totodată, printre alte priorități se regăsesc măsurile privind optimizarea impozitelor salariale și a beneficiilor extra-salariale, diversificarea surselor de venit neimpozabile, extinderea deductibilității cheltuielilor, uniformizarea TVA, precum și îmbunătățirea cadrului referitor la taxele locale și impozitele pe proprietate, alături de digitalizarea proceselor fiscale. Mai mult, politicile fiscale și vamale trebuie să fie coerente între ele și stabile în aplicare, evitând modificările fragmentare care sporesc incertitudinea pentru investitori și pentru sectoarele orientate spre export.

Viziunea FIA: Un sistem fiscal simplu, previzibil și digital, care sprijină investițiile și creșterea economică – o condiție esențială pentru dezvoltarea durabilă și integrarea Republicii Moldova în spațiul economic european.

CADRUL GENERAL DE ALINIERE LA ACQUIS-UL UE

Alinierea Republicii Moldova la Directivele Europene privind Impozitul pe Venit – provocări și priorități pentru mediul de afaceri

Deschiderea Republicii Moldova către alinierea la directivele europene în domeniul fiscalității reprezintă un pas esențial în procesul de integrare europeană, reflectând angajamentul țării de a construi un cadru fiscal transparent, echitabil și compatibil cu standardele UE. Totuși, această aliniere vine cu provocări majore atât pentru instituțiile statului, cât și pentru mediul de afaceri, în special în contextul transpunerii *Directivei (UE) 2022/2523 a Consiliului din 14 decembrie 2022 privind asigurarea unui nivel minim global de impozitare a grupurilor de întreprinderi multinaționale și a grupurilor naționale de mari dimensiuni în Uniune* (Pilonul II – BEPS), care presupune aplicarea unui impozit suplimentar asupra veniturilor multinaționalelor. Această măsură riscă să creeze o presiune fiscală disproporționată și o concurență neloială, mai ales având în vedere că multe dintre companiile membre ale FIA sunt parte din grupuri internaționale cu venituri ce depășesc pragul de 750 milioane euro, fiind astfel direct vizate de noile reguli, atât la nivelul companiilor-mamă, cât și al subsidiarelor din Moldova.

Prin urmare, este crucial ca procesul de armonizare să fie însoțit de un dialog constant și constructiv cu sectorul privat, pentru a identifica soluții care să minimizeze impactul fiscal și să protejeze competitivitatea economică a țării.

Printre aspectele cu cel mai mare impact pentru entități, se regăsesc:

- Discrepanțe în regimul fiscal: IT Park, sectorul IMM vs. regimul general;
- Reziidenții Moldova IT Park beneficiază de un regim fiscal preferențial, achitând un impozit unic de 7% din veniturile din vânzări, care substituie majoritatea taxelor și contribuțiilor sociale. Acest regim este garantat prin lege până în anul 2035 și a fost instituit ca o măsură de stimulare a dezvoltării economice, atragere a investițiilor și încurajare a inovării. În acest context, aplicarea unui impozit minim global înainte de expirarea acestor garanții legale ar putea submina încrederea investitorilor și ar afecta negativ competitivitatea și creșterea sectorului IT. În alte state europene, sectoarele strategice sau beneficiarii unor regimuri fiscale speciale beneficiază de perioade de tranziție dedicate, tocmai pentru a asigura predictibilitate și stabilitate fiscală.
- Sectorul IMM aplica 4% la venituri cu careva excepții;
- Rata impozitului pe venit în Moldova este de 12% vs 15% conform cerințelor BEPS (Pilonul II);
- Companiile locale vor trebui să se conformeze eventualelor cerințe de raportare suplimentară și să adapteze structura fiscală.

IMPOZITE SALARIALE ȘI BENEFICII EXTRA-SALARIALE

Eliminarea limitelor fiscale pentru cheltuielile de transport și hrană ale angajaților

Limitarea cheltuielilor deductibile pentru transportul și hrana angajaților creează dificultăți în desfășurarea eficientă a activității de întreprinzător. În realitate, nevoile fiecărei entități variază în funcție de specificul activității, de zona geografică, programul de muncă și condițiile logistice.

Se recomandă:

- Efectuarea unei evaluări de impact și elaborarea unei strategii de tranziție pentru a evita șocuri fiscale și pierderi de competitivitate;
- Evaluarea riscurilor fiscale generate de discrepanțele între regimurile fiscale și elaborarea de scenarii de adaptare;
- Protejarea regimului fiscal al Parcului pentru tehnologia informației “Moldova IT Park”, prin solicitarea unei perioade de tranziție, cel puțin până în 2035 (până la expirarea regimului fiscal special garantat până în anul 2035 prin Legea nr. 77/2016), pentru companiile din IT Park, în contextul alinierii la Pilonul II;
- Promovarea unei abordări proactive în procesul de aderare la Cadrul Incluziv BEPS, cu protejarea intereselor economice locale;
- Crearea unui grup de lucru mixt între Ministerul Finanțelor și reprezentanții mediului de afaceri pentru monitorizarea impactului fiscal.

Se recomandă următoarele:

- 1) Modificarea prevederilor Regulamentului privind determinarea obligațiilor fiscale aferente impozitului pe venitul persoanelor juridice și persoanelor fizice care

Prin urmare, mărimea acestor cheltuieli ar trebui să fie stabilită la discreția angajatorului, nu plafonată prin reglementări uniforme.

- În plus, excluderea cheltuielilor de taxi din categoria celor deductibile fiscal descurajează soluțiile de transport rapide și eficiente, necesare în contextul mobilității crescute a angajaților, a întâlnirilor de afaceri și a adaptării la infrastructura urbană sau rurală deficitară. În multe cazuri, utilizarea serviciilor de taxi este o opțiune logistică justificată și esențială pentru continuitatea și eficiența procesului de muncă.

Optimizarea regimului fiscal al tichetelor de masă conform Legii nr. 166/2017

- În contextul creșterii constante a costurilor de trai, tichetele de masă își pierd din eficiență ca beneficiu extra-salarial, din cauza unui tratament fiscal **inechitabil și discriminatoriu**. În prezent, valoarea nominală a tichetelor de masă este **supusă contribuțiilor de asigurări sociale**, spre deosebire de alte beneficii extra-salariale prevăzute la art. 24 alin. (19) din Codul Fiscal (cadouri, vouchere, formare profesională, abonamente sportive sau servicii medicale), care sunt **scutite de aceste contribuții**.

Această diferență este nejustificată și față de **hrană organizată** oferită direct de către companie, care nu este impozitată. Pentru mulți angajatori, mai ales cei din localități unde nu există infrastructură pentru cantine corporative, tichetele de masă reprezintă **singura modalitate viabilă** de a asigura angajaților o masă caldă zilnică. Acest beneficiu are o utilitate practică și imediată superioară, având un impact direct asupra calității vieții și a puterii de cumpărare a salariaților.

Totodată, **plafonul nominal maxim** de 70 lei per zi, stabilit în anul 2020, **nu mai corespunde realităților economice** din 2025, în contextul inflației și al creșterii accentuate a prețurilor alimentare. Menținerea acestui plafon reduce semnificativ valoarea reală a beneficiului și descurajează angajatorii să utilizeze acest instrument.

Mai mult ca atât, având în vedere creșterea continuă a costurilor de trai, majorarea valorii nominale maxime a tichetelor de masă este o măsură necesară pentru a menține eficiența și atractivitatea acestui instrument ca beneficiu extra-salarial. Tichetele de masă sunt un mecanism eficient de susținere a angajaților, contribuind la motivarea personalului și la creșterea productivității, fără a genera costuri suplimentare semnificative pentru angajatori în cadrul plafonului deductibil.

Actualul plafon de 70 lei, stabilit în 2020, nu mai corespunde realităților economice din anul 2025, în special în contextul inflației și al majorării prețurilor la produse alimentare. Ajustarea acestui plafon la 100 lei ar permite angajatorilor să acorde un sprijin real salariaților, în timp ce statul păstrează un control fiscal clar asupra sumei deductibile.

practică activitate de întreprinzător, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 693/2018, în sensul **excluderii limitei maxime a plafonului mediu per angajat pentru fiecare zi efectiv lucrată** în ceea ce privește cheltuielile pentru transportul și hrana angajaților.

- Deducerea cheltuielilor de taxi** suportate de angajator în scopuri de serviciu, cum ar fi: deplasarea la întâlniri de afaceri, deplasarea la locul de muncă în lipsa transportului public direct sau în cazurile în care utilizarea taxiului contribuie la desfășurarea eficientă a activității de întreprindere.

- Se propune **modificarea Legii nr. 166 din 21.09.2017 privind tichetele de masă și a legislației fiscale conexe**, în următoarele direcții:

- Excluderea valorii tichetelor de masă din baza de calcul a contribuțiilor de asigurări sociale**, pentru asigurarea unui tratament fiscal echitabil și uniform față de alte beneficii extra-salariale.

Argumente în favoarea soluției propuse:

- **Echitate și neutralitate fiscal.** Alinează tratamentul fiscal al tichetelor de masă cu cel al altor beneficii extra-salariale și cu regimul aplicabil hranei organizate oferite direct de angajator.
 - **Sprijin real pentru angajați.** Asigură creșterea puterii de cumpărare și a bunăstării salariaților, fără a genera costuri administrative suplimentare pentru stat.
 - **Eficiență economică și competitivitate.** Încurajează angajatorii să ofere acest beneficiu de înaltă utilitate, contribuind la motivarea, retenția și productivitatea personalului.
 - **Claritate și simplificare fiscal.** Elimină contradicțiile din cadrul normativ și facilitează aplicarea uniformă a legislației de către companii și autoritățile fiscale.
- Majorarea valorii nominale maxime deductibile** în scopuri fiscale de **la 70 lei la 100 lei** pe zi lucrătoare, prin modificarea art. 4 alin. (1), care va avea următorul cuprins: „*Valoarea nominală deductibilă în scopuri fiscale a unui tichet de masă pentru o zi lucrătoare trebuie să fie cuprinsă între 35 și 100 de lei*”.

Consecințe ale cadrului actual:

- Diminuarea substanțială a valorii reale a beneficiului pentru angajați;
- Creșterea artificială a costurilor pentru angajatori;
- Eroziunea unui instrument esențial de sprijin pentru angajați, cu impact negativ asupra motivației și productivității.

Impact preconizat:

- Creșterea puterii de cumpărare și a bunăstării angajaților;
- Menținerea atractivității tichetelor de masă ca instrument extra-salarial;
- Creșterea echității și transparenței fiscale;
- Reducerea birocrăției pentru angajatori și administratori de tichete.

Tratamentul fiscal al salariului în perioada deplasărilor de serviciu, astfel încât, în locul salariului mediu, să se aplice salariul lunar de bază al angajatului

- Atât Codul Muncii cât și Regulamentul cu privire la delegarea salariaților entităților din Republica Moldova (HG nr.10/2012) prevăd că personalului delegat în interes de serviciu i se păstrează locul de muncă (funcția) și **salariul mediu** pentru timpul deplasării, inclusiv pentru timpul aflării în drum, conform prevederilor Articolului 175 din Codul Muncii al Republicii Moldova.

- Se recomandă ca, pe durata deplasărilor de serviciu, salariul achitat angajatului să fie calculat în baza **salariului lunar de bază**, și nu a salariului mediu. Această modificare este justificată de faptul că, în calculul salariului mediu, sunt incluse primele și bonusurile acordate anterior, ceea ce poate conduce la creșterea semnificativă a costurilor salariale aferente perioadei de deplasare — chiar dacă angajatul desfășoară activități obișnuite, corespunzătoare atribuțiilor sale de bază.

Această situație afectează în special companiile care dispun de sisteme de motivare prin premii, întrucât acestea ajung să suporte cheltuieli suplimentare considerabile, fără o justificare economică clară.

Articolul 24 din Codul Fiscal. Deducerea cheltuielilor aferente activității de întreprinzător.

Adaptarea legislației fiscale la noile realități ale muncii

Transformările economice și sociale din ultimii ani au impus o adaptare accelerată a mediului de afaceri la noile realități ale pieței muncii. Digitalizarea, mobilitatea crescută a angajaților și nevoia de flexibilitate operațională au determinat companiile să adopte forme alternative de organizare a muncii, precum munca la distanță și munca la domiciliu.

Aceste forme de muncă au fost reglementate în mod expres în Codul Muncii al Republicii Moldova, prin introducerea Capitolului IX¹ – Munca la distanță și Capitolului IX² – Munca la domiciliu, care prevăd inclusiv posibilitatea ca angajatorul să compenseze cheltuielile suportate de salariat în exercitarea atribuțiilor de serviciu în afara sediului angajatorului. În acest context, este esențial ca legislația fiscală să evolueze în paralel cu legislația muncii, pentru a asigura coerență, predictibilitate și echitate în aplicarea normelor. Cheltuielile suportate de angajator pentru facilitarea muncii la distanță sau la domiciliu nu trebuie tratate ca facilități personale acordate salariatului, ci ca cheltuieli necesare și justificate pentru desfășurarea activității economice.

Prin urmare, propunem **introducerea unor prevederi fiscale clare care să permită deductibilitatea acestor cheltuieli în limita unui plafon rezonabil**, stabilit în raport cu salariul mediu prognozat pe economie, contribuind astfel la stimularea flexibilității în muncă și la creșterea atractivității pieței muncii din Republica Moldova.

- Se propune completarea **articolului 24 din Codul Fiscal cu un alineat nou în următoarea redacție**: “Deductibilitatea cheltuielilor suportate de angajator pentru salariații care prestează muncă la distanță sau la domiciliu”.

Art. 24 alin. (28) – Se permite deducerea cheltuielilor suportate de angajator pentru plățile efectuate în folosul salariatului precum și în scopul compensării costurilor aferente activității salariaților în regim de muncă la distanță și domiciliu în mărime anuală de până la 50% din salariul mediu lunar pe economie, prognozat și aprobat de Guvern pentru anul pentru care a fost acordat, în raport cu un salariat.

Aceste cheltuieli nu se vor considera facilități acordate de angajator în sensul art. 19 alin. (1) din Codul Fiscal și nu vor fi incluse în venitul impozabil al salariatului.

Această propunere:

- încurajează flexibilitatea muncii** și adaptarea la noile realități economice;
- clarifică tratamentul fiscal** al compensațiilor pentru munca la distanță și la domiciliu;
- evită supraimpozitarea salariatului**, tratând cheltuielile ca necesare și nu ca beneficiu personal.

Stimularea dezvoltării serviciilor alternative de îngrijire pentru copiii sub 3 ani prin scutiri de taxe

În Republica Moldova, utilizarea serviciilor de îngrijire a copiilor a crescut în ultimii ani, facilitând reîntrirea femeilor pe piața muncii. Totuși, rata de înscriere a copiilor sub 3 ani rămâne scăzută (12%), comparativ cu media europeană (45%), din cauza disponibilității limitate a instituțiilor publice (grădinițe), majoritatea fiind clădiri vechi, moștenite din perioada sovietică.

În acest sens, Guvernul a aprobat Programul Național pentru Serviciile de Îngrijire a Copilului (0–3 ani), cu obiectivul de a crește rata de înscriere la 30% până în 2026 și s-a angajat să aloce anual 1% din bugetul național pentru extinderea serviciilor. Totuși, resursele actuale sunt insuficiente pentru implementare la nivel național. În acest context, aplicarea de către autoritățile publice locale a ajutorului de minimis, prin scutirea de taxe a agenților economici care investesc în dezvoltarea serviciilor alternative de îngrijire, ar putea stimula investițiile și accelera extinderea și modernizarea sistemului.

Parteneriatele public-private s-au dovedit a fi foarte eficiente, din experiența colaborării membrilor FIA cu UNICEF, fiind o experiență demnă de preluat de către instituțiile publice.

În acest sens, se recomandă următoarele măsuri:

- dezvoltarea și extinderea serviciilor alternative de îngrijire pentru copiii sub 3 ani până la 45%, conform obiectivelor Consiliului UE – Obiectivele de la Barcelona privind serviciile de educație și îngrijire a copiilor, prin adoptarea practicilor europene care sprijină incluziunea socială și dezvoltarea economică regională
- aplicarea de către autoritățile publice locale a **ajutorului de minimis**, prin exceptarea agenților economici de taxe care contribuie sau investesc în dezvoltarea serviciilor de îngrijire alternativă de la plata unor taxe locale – o bună practică europeană ce poate fi ușor implementată la nivel local.
- Dezvoltarea parteneriatelor public–private și atragerea contribuțiilor donatorilor pentru modernizarea sistemului și asigurarea accesului universal, inclusiv pentru familiile vulnerabile.
- îmbunătățirea condițiilor de calitate (raport cadre–copii, dimensiuni ale grupelor, incluziunea copiilor cu necesități speciale);
- asigurarea unei accesibilități sporite a serviciilor, în special în regiunile cu potențial economic;
- dezvoltarea unor programe flexibile pentru părinții cu orare atipice;

Retenția personalului prin oferirea unui imobil la dispoziția angajatului, fără aplicarea impozitelor salariale

Piața muncii din Republica Moldova se confruntă cu două provocări majore:

- **Deficitul de personal calificat**, care afectează grav sectoarele economice strategice;
- **Costurile ridicate ale chiriei în Chișinău**, care îi descurajează pe tinerii specialiști să se stabilească în capitală și contribuie la **exodul forței de muncă**.

Pentru a contracara exodul de talente, companiile sunt nevoite să compenseze costurile chiriei pentru angajați, o măsură care, conform legislației fiscale, este supusă taxării. Există, de asemenea, proiecte pentru construirea de cămine temporare pentru angajați.

Se propune **neimpozitarea plăților de chirie acordate de angajator angajatului**, în limita plafonului neimpozabil de 20% din salariul mediu prognozat pe economie/lună/angajat.

Pentru a nu crea o presiune asupra deficitului bugetului public național, facilitatea de mai sus poate fi disponibilă ca o alternativă la facilitățile deja existente în legislația fiscală, de exemplu cele prevăzute la:

- art. 24, alin. (193) din Codul Fiscal – abonamente pentru sport sau
- art. 24, alin. (20) din Codul Fiscal - primele de asigurare facultativă de asistență medicală sau
- art. 24, alin. (26) din Codul Fiscal - serviciile alternative de îngrijire a copiilor cu vârstă până la 3 ani, etc.

Astfel, fiecare angajator va putea alege cea mai potrivită facilitate fiscală pentru retenția și motivarea angajaților săi.

De asemenea, pentru a evita diminuarea plăților de impozite salariale și a menține contribuțiile la buget, se poate introduce condiția suplimentară la acordarea facilității descrise mai sus: salariul mediu al angajatului (cărui a fost acordată această facilitate) să nu se reducă față de nivelul mediu din ultimele 12 luni.

Aceste măsuri vor contribui la creșterea atractivității pieței muncii din Republica Moldova pentru tinerii specialiști; reducerea exodului de personal calificat; consolidarea stabilității resurselor umane în companii; stimularea investițiilor în proiecte de locuințe pentru angajați.

IMPOZITUL PE VENIT ȘI DEDUCERI SPECIALE

Articolul 20 din Codul fiscal. Sursele de venit neimpozabile

În contextul evoluțiilor demografice, stimularea economisirilor private pe termen lung devine una din principalele opțiuni pentru susținerea sistemului asigurărilor sociale. În condițiile în care deficitul forței de muncă este o problemă acută pentru oricare sector al economiei, angajatorii sunt determinați să creeze cele mai bune condiții de muncă pentru salariații lor. Astfel, pentru atragerea și menținerea personalului, angajatorii oferă o gamă variată de beneficii, printre care pot fi introduse și **asigurările de viață**.

Asigurarea de viață este o alternativă ce poate oferi beneficii importante reflectate în creșterea gradului de protecție a populației și va contribui la garantarea unor resurse financiare necesare la un moment dat într-o familie pentru a menține standardul de viață al acesteia în cazul producerii unui eveniment neprevăzut (deces, accident, îmbolnăvire invalidantă), care, pentru majoritatea familiilor, are ca efect o scădere drastică a nivelului de trai și dependența de ajutoarele sociale oferite de stat.

Mai mult ca atât, primele colectate de către asigurătorii care practică asigurări de viață, sunt investite pentru acoperirea rezervelor tehnice și matematice de asigurări, astfel susținând activitatea economică.

Se propune expunerea art. 20 lit. (d⁶) în următoarea redacție:

” d⁶) plățile menționate la art. 24 alin. (19), (19¹), (19³), (19⁴), (20), (20¹), (24) și (26) care nu depășesc plafonul stabilit de Guvern sau de prezentul cod;”

Completarea Articolului 24 din Codul Fiscal. Deducerea cheltuielilor aferente activității de întreprinzător

Asigurările de viață pot contribui la diminuarea dezechilibrelor sociale prin complementarea programelor publice de asistență socială.

În același timp, o politică continuă de susținere din partea statului, cu o estimare de impact minim asupra bugetului public poate aduce beneficii importante reflectate în creșterea gradului de protecție a populației. Este relevant faptul că deficitul de protecție al populației s-a amplificat în ultimii ani, ceea ce ar justifica o intervenție din partea autorităților publice pentru încurajarea comportamentului de protecție privat.

Avantajele susținerii de către stat a dezvoltării asigurărilor de viață rezidă în:

- scăderea nivelului de dependență al populației de sistemul public de asistență socială;
- creșterea nivelului de protecție al populației.

Dezvoltarea asigurărilor de viață ar contribui la diminuarea dezechilibrelor sociale și creșterea bunăstării populației, stimulând familiile să achiziționeze protecția suplimentară de care au nevoie.

Asigurările de viață dezvoltă, pe lângă asigurarea protecției financiare a familiilor împotriva riscurilor, un comportament responsabil pentru sustenabilitatea veniturilor familiale.

Pe de altă parte pentru reducerea deficitului de protecție al populației mai este necesar și:

- Încurajarea schimbării de mentalitate în rândul populației în ceea ce privește protecția împotriva riscurilor, prin conștientizarea responsabilității individuale;
- Eforturi comune și susținute la nivel de industrie și autorități pentru educarea populației și promovarea beneficiilor asigurărilor de viață;
- Introducerea de facilități fiscale care să încurajeze popularizarea polițelor de asigurări de viață și beneficiilor acestora.

În același timp companiile de asigurări oferă surse de finanțare pentru guvern și sectorul privat pe termen lung. În țările OECD, companiile de

În vederea alinierii prevederilor de deductibilitate pentru persoane fizice și persoane fizice/angajați, se recomandă **permiterea spre deducere a cheltuielilor anuale suportate de angajator pentru primele de asigurare de viață a angajatului**.

În acest sens, propunerea prevede **completarea articolului 24 din Codul fiscal cu un nou alineat (20¹)**, cu următorul conținut:

”(20¹) Se permite deducerea anuală a primelor de asigurare de viață plătite de angajator pentru angajat în baza contractului de asigurare de viață”.

asigurări sunt cei mai mari investitori instituționali (sursa: Insurance Europe). Însă, în comparație cu țările din regiune, Republica Moldova are cea mai scăzută rată de penetrare a asigurărilor de viață în PIB. Comparația defavorabilă cu statele din regiune arată că Moldova pierde an de an potențialul social și economic ale pieței asigurărilor de viață, economia pierzând resurse importante pentru investiții. În aceste condiții, toți actorii implicați resimt nevoia unui stimulent care să așeze piața asigurărilor de viață pe un curs ascendent de durată.

Asigurarea de viață este unul dintre instrumentele utilizate de un număr mare de state în aplicarea politicii lor sociale. Majoritatea membrilor OECD, precum și o bună parte dintre statele membre ale Uniunii Europene stimulează prin mijloace fiscale dezvoltarea pieței asigurărilor de viață. Acest lucru se concretizează prin reduceri de impozite sau deductibilitatea primelor de asigurare. Gradul de densitate a asigurărilor – volumul de prime de asigurare repartizate pe cap de locuitor - a crescut substanțial în aceste state datorită deductibilității fiscale a primelor de asigurare.

Exemple de facilități fiscale în domeniul asigurărilor de viață și efectul pozitiv avut asupra dezvoltării pieței:

BULGARIA: deductibilitate pentru primele de asigurare, în limita a 10% din venitul personal anual.

CEHIA: începând din 2001, a acordat deductibilitate pentru primele de asigurări de viață încheiate pentru minimum 5 ani, înaintea împlinirii vârstei de 60 de ani, în limita a aproximativ 400 EUR/anual. Dacă se renunță la poliță înainte de maturitate, toate beneficiile fiscale trebuie returnate.

ESTONIA: deductibilitate totală pentru primele plătite pentru asigurări de viață încheiate pentru minimum 10 ani.

LITUANIA: deductibilitate pentru primele plătite pentru asigurări de viață încheiate pentru minimum 10 ani. Suma dedusă poate fi în limita a 4 salarii minime pe economie.

LETONIA: deductibilitate pentru primele plătite pentru asigurări de viață încheiate pentru minim 5 ani.

Completarea Articolului 24 din Codul Fiscal

Actualmente, cheltuielile de protocol nu sunt recunoscute în scopuri fiscale, deși acestea contribuie direct la dezvoltarea relațiilor comerciale, parteneriate și atragerea investițiilor. Prin urmare, recunoașterea acestora în scopuri fiscale ar constitui o **măsură de sprijin indirect pentru mediul de afaceri**, fără impact bugetar major.

Se propune **completarea articolului 24 din Codul Fiscal cu un nou alineat (20¹)** (sau renumerotarea în funcție de alte modificări), cu următorul cuprins:

„(20¹) Se permite deducerea cheltuielilor de protocol în limita de 2% din venitul impozabil. În cadrul cheltuielilor de protocol se includ și cheltuielile înregistrate cu TVA aferent cadourilor/suvenirelor oferite de contribuabil”.

Completarea Articolului 31 din Codul fiscal. Limitarea altor deduceri

Actualmente, Articolului 31, alineatul (3) din Codul Fiscal prevede: *(3) Băncilor și organizațiilor de creditare nebancaară li se permite deducerea reducerilor pentru pierderi la active și la angajamente condiționale, calculate conform IFRS.*

Pentru aplicarea uniformă și crearea condițiilor echivalente a regulilor privind deducerea reducerilor pentru pierderi la active și la angajamente condiționale, calculate conform IFRS în sectorul financiar, se propune ajustarea art. 31, alin. (3).

Se recomandă expunerea Articolului 31, alin. (3) într-o nouă redacție, astfel stabilind condiții echivalente atât pentru bănci, cât pentru asiguratorii în contextul deductibilității provizioanelor reducerilor pentru pierderi la active și an-

gajamente condiționale. Astfel, Articolul 31, alin. (3) va avea următorul cuprins:

”(3) Băncilor, organizațiilor de creditare nebancaară și asiguratorilor (reasiguratorilor) li se permite deducerea provizioanelor, reducerilor pentru pierderi la active și la angajamente condiționale, calculate conform IFRS.”

În același timp considerăm imperios necesar să atenționăm asupra faptului că deducerea provizioanelor pentru reducerea pierderilor la active și angajamente condiționale nu este reglementată de prevederile art. 50 alin. (3) din Codul fiscal așa cum greșit s-a concluzionat în anii precedenți.

Art. 50 alin. (2) și (3) din Codul Fiscal reglementează deducerea indemnizațiilor de asigurare și despăgubirilor de asigurare, precum și a altor plăți efectuate de către asigurator/reasigurator în favoarea asiguratului/persoanei terțe sau beneficiarului asigurării și/sau reasiguratului, în conformitate cu contractul de asigurare și/sau de reasigurare încheiat și deducerea cheltuielilor asiguratorului legate de formarea rezervelor tehnice și rezervelor matematice, în modul stabilit de Guvern.

Modificarea Articolului 32 din Codul Fiscal. Reportarea pierderilor fiscale înregistrate

În practica internațională sunt multe exemple de state care nu au limitări de reportare a pierderilor fiscale: Germania, Marea Britanie, Franța, Italia, etc.

Adițional, va fi o măsură pozitivă pentru crearea unui cadru investițional mai favorabil și atragerea investițiilor străine. Criza pandemică, războiul din Ucraina, creșterea inflației au încetinit substanțial viteza de recuperare a investițiilor în RM.

În România, eşalonarea pierderii se efectuează pentru ultimii 7 ani, având una din cele mai rapide creșteri economice din Europa din ultimii ani.

Posibilitatea de a repune în lucru pierderea suportată pentru a obține profit va fi o măsură de susținere a mediului de afaceri afectat.

Valorificarea nelimitată a pierderilor fiscale este un drept al agentului economic. Aceste pierderi sunt suportate în scop antreprenorial, corectitudinea lor este verificată de către autorități în cadrul controalelor fiscale. Limitarea utilizării pierderilor pune presiune suplimentară pe companii, care oricum au ca scop principal valorificarea profitabilă a investițiilor create.

Se propune, modificarea art. 32 din Codul Fiscal, prin **eliminarea limitei de 5 ani pentru reportarea pierderilor fiscale înregistrate.**

Modificarea Codului Fiscal (Titlul II – Impozitul pe venit) în sensul neimpozitării veniturilor din valorificarea activelor în procedura falimentului

Vânzarea activelor în cadrul procesului de insolabilitate în procedura falimentului, nu are scop lucrativ sau comercial, ci este un act de necesitate juridică pentru acoperirea pasivelor debitorului. Prin urmare, nu ar trebui tratată ca o sursă de „venit” în sens fiscal clasic. Astfel:

- vânzarea bunurilor în insolabilitate la etapa falimentului este forțată și impusă de lege, nu voluntară;
- scopul este satisfacerea creanțelor creditorilor, nu obținerea de profit;
- tratamentul fiscal actual poate reduce masa disponibilă pentru creditori, afectând principiile de echitate și eficiență a procedurii.

Se propune **completarea Codului Fiscal (Titlul II – Impozitul pe venit) cu o prevedere nouă**, care să stabilească următoarele: *”Veniturile obținute din valorificarea bunurilor debitorului în cadrul procesului de insolabilitate în procedura falimentului, nu constituie obiect al impunerii cu impozit pe venit până la finalizarea distribuției masei debitoare și satisfacerea creanțelor creditorilor, conform Legii insolabilității. În cazul în care, după acoperirea tuturor creanțelor, rămâne un sold pozitiv, acesta poate constitui obiect al impunerii, conform prevederilor generale ale prezentului titlu”.*

TAXA PE VALOARE ADĂUGATĂ ȘI ACCIZE

Uniformizarea categoriilor de produse pentru care se aplică cota redusă de TVA de 8%

Aplicarea neuniformă a cotelor TVA în diverse subsectoare ale agriculturii și industriei alimentare (ex. lapte, carne, material săditor, semințe, inputuri agricole) generează distorsiuni concurențiale și inechități fiscale între producători și procesatori.

În prezent, diferențele de cote TVA între materii prime, produse semifabricate și produse finite creează dificultăți în lanțurile valorice, afectează cash-flow-ul întreprinderilor și descurajează investițiile în procesare și modernizare.

La moment se aplică TVA 8% la anumite coduri de încadrare tarifară și este dificil din punct de vedere tehnic identificarea și urmărirea codurilor tarifare pentru fiecare articol separat.

În practica altor țări, există multe exemple în care se aplică TVA la categorii mari de produse alimentare. De exemplu:

- România – TVA redus la 9% la comercializarea de alimente și băuturi destinate consumului animal și uman, inclusiv ingredientele folosite pentru prepararea alimentelor;
- Austria - TVA redus la 10% la produse alimentare, cărți, produse farmaceutice, transport de pasageri, ziare, evenimente culturale și divertisment, hoteluri;
- Belgia - TVA redus la 6% la produse alimentare, cărți, apă, produse farmaceutice, servicii medicale, ziare, evenimente culturale și de divertisment, hoteluri;
- Cipru - TVA redus la 5% pentru produse alimentare, cărți, produse farmaceutice, servicii medicale, transport de pasageri, ziare, evenimente culturale, de divertisment și sportive;
- Republica Cehă - TVA redus la 15% la produse alimentare, servicii medicale și farmaceutice, transport de pasageri, ziare, evenimente culturale și de divertisment, hoteluri; și TVA redus la 10% la medicamente, cărți și produse alimentare pentru bebeluși;
- Germania - TVA redus la 7% pentru produse alimentare, cărți, servicii medicale, transport de pasageri, ziare, evenimente culturale și de divertisment, hoteluri;
- Grecia - TVA redus la 13% la produse alimentare, produse farmaceutice, servicii medicale, evenimente culturale, de divertisment și sportive;
- Polonia - TVA redus la 8% pentru produse farmaceutice, servicii medicale, transport de pasageri, ziare, hoteluri, restaurante, evenimente culturale, sportive și de divertisment; și TVA redus la 5% la produse alimentare;
- Slovacia - TVA redus la 10% pentru cărți, produse alimentare și farmaceutice, servicii medicale, evenimente culturale.

Pentru a asigura un cadru fiscal echitabil, predictibil și stimulat pentru dezvoltarea sectorului agroindustrial, se recomandă:

1. Uniformizarea cotelor TVA aplicate produselor agricole și agroalimentare de bază (lapte, carne, material săditor, semințe etc.), prin stabilirea unei rate unice reduse pentru întregul lanț de producție și procesare;
2. Alinierea regimului fiscal la principiul neutralității TVA, astfel încât nicio verigă din lanțul valoric (producător, procesator, comerciant) să nu fie dezavantajată fiscal;
3. Evaluarea impactului bugetar și elaborarea unui plan de implementare etapizat, care să asigure sustenabilitatea veniturilor bugetare și competitivitatea producătorilor locali;
4. Consultarea continuă cu mediul de afaceri și asociațiile de producători, pentru a defini sectoarele prioritare și pentru a evita interpretările divergente ale legislației fiscale.

Aplicarea unitară a cotei TVA ar elimina distorsiunile din piață, ar simplifica administrarea fiscală și ar încuraja investițiile în lanțurile valorice agricole (lapte, carne, material săditor etc.). Măsura sprijină competitivitatea și predictibilitatea fiscală a sectorului.

Articolul 101¹, alin. (1¹) din Codul Fiscal. Restituirea T.V.A. la investiții (cheltuieli) capitale

Legislația fiscală oferă dreptul de restituire TVA pentru agenți economici ce efectuează investiții capitale în legătură cu crearea și/sau procurarea mijloacelor fixe și a imobilizărilor necorporale **destinate utilizării în procesul de producție (prestare servicii/executare lucrări)**. Această restricție limitează posibilitatea agenților economici care efectuează investiții în echipamente și utilaje cu altă destinație de a utiliza sume considerabile de mijloace bănești trecute în cont, sume ce pot fi investite în dezvoltarea activității de întreprinzător.

Se recomandă modificarea prevederilor Codului Fiscal (Articolul 101¹, alin. (1¹) și **oferirea dreptului de restituire a TVA pentru toate investițiile capitale în echipamente și utilaje, nu doar pentru cele utilizate în procesul de producție** (prestare servicii/executare lucrări), dar și pentru cele utilizate în scopuri comerciale (de depozitare, logistică, ambalare, etc).

Modificarea Codului Fiscal nr. 1163/1997, prin introducerea mecanismului de auto-facturare

Redacția curentă a **Articolului 117. Factura fiscală** din Codul Fiscal nr. 1163/1997 prevede: “(1) *Subiectul impozabil care efectuează o livrare impozabilă pe teritoriul țării este obligat să prezinte cumpărătorului (beneficiarului) factura fiscală pe livrarea în cauză. Prezentarea facturii fiscale se efectuează la momentul apariției obligației fiscale, stabilit prin art.108, cu excepția cazurilor prevăzute de prezentul cod. Pentru livrările impozitate conform art.104 lit. a), eliberarea facturii fiscale nu este obligatorie*”.

Acest mecanism este larg răspândit în practica internațională.

Necesitatea introducerii acestui **meccanism de auto-facturare** este dictată în mare măsură de introducerea sistemului de depozit a ambalajelor. Administratorul sistemului va avea tranzacții cu participanții la sistem (aproximativ 10 000 de entități). Astfel pentru serviciile prestate Administratorului de către participanții la sistem, inclusiv comercianții, va fi necesară documentarea strictă și regulată (lunar). Prin urmare, prin mecanismul de auto facturare, Administratorul sistemului va putea documenta tranzacțiile prin emiterea unei facturi în numele vânzătorului (prestatorului).

Introducerea mecanismului de auto-facturare va avea următoarele avantaje:

- a. Combaterea evaziunii fiscale.** Prin obligativitatea documentării tranzacțiilor și raportarea automată în sistemul fiscal, scade semnificativ riscul ascunderii veniturilor sau a dublei contabilități.
- b. Creșterea transparenței.** Auto-facturarea contribuie la trasabilitatea produselor și serviciilor, mai ales în sectoare unde în trecut nu existau documente justificative.
- c. Înregistrarea TVA în mod corect.** Mecanismul permite deducerea TVA doar dacă factura este emisă în sistemul electronic corespunzător, ceea ce îmbunătățește colectarea acestui impozit.
- d. Digitalizarea proceselor fiscale.** Integrarea auto-facturării în platformele electronice (e-Factura, MConnect etc.) reduce birocrăția și permite controlul automatizat al fluxurilor comerciale.
- e. Protejarea furnizorilor vulnerabili.** Fermierii sau vânzătorii care nu au capacitatea administrativă sau juridică să emită facturi nu sunt excluși de pe piață, fiind totuși integrați într-un cadru fiscal transparent.

Se recomandă introducerea unui mecanism nou în documentarea anumitor tranzacții și anume **auto-facturarea**. Situații în care se aplică auto-facturarea:

- Anumite operațiuni în domenii reglementate, cum ar fi deșeuri reciclabile parte a sistemului de depozit, produse din sectorul agricol primar, sau cazuri de achiziții în natură de la populație. Achiziții de produse agricole de la persoane fizice care nu sunt înregistrați ca agenți economici.
- Tranzacții în care vânzătorul nu are capacitatea legală de a emite facturi fiscale.

Modificarea Titlului IV din Codul Fiscal nr. 1163/1997 în scopul ajustării nivelului accizelor în sprijinul micilor producători independenți de bere

Redacția actuală a Art. 1206 Nivelul accizelor, din proiectul de Lege privind modificarea Titlului IV din Codul Fiscal nr. 1163/1997, prevede o cotă scăzută a accizei la bere pentru micii producători independenți de bere.

Introducerea unei cote a accizei la bere redus la 50% pentru producătorii cu un volum de producție anuală mai mic de 200 000 hl (volum maxim permis în UE) pune povara achitării întregă a volumului accizelor doar pe umerii unui singur producător local. La ora actuală, acest tip de acciză micșorată nu se aplică în toate țările, iar unde se aplică, volumele scutite pot fi mult mai mici. De exemplu, în Austria – max. 50 000hl, în Danemarca – max. 20 000 hl, Ungaria – are 4 accize diferențiate pentru micii producători, dar permite un volum nu mai mare de 125 000 hl, Italia – 10 000 hl. Ca și volum al pieței, Moldova este comparabilă cu Estonia, care nu practică accizare diferențiată. Pentru comparație, prezentăm volumele pieței de bere din țările europene comparativ cu Republica Moldova și care este raportul procentual al 200 000 hl față de volumul general, ceea ce demonstrează că pentru Republica Moldova cifra de 200 000 hl este irelevantă și mult prea generoasă.

Țara	Volumul pieței (hl)	Raport procentual 200000 hl/vol.pieței
România	15 mln	1,25%
Polonia	37 mln	0,54%
Spania	37 mln	0,54%
Germania	75 mln	0,26%
Belgia	23 mln	0,86%
Regatul Țărilor de Jos	23 mln	0,86%
Franța	22 mln	0,9%
Republica Moldova	1,2 mln(estimativ)	16,6%

Din aceste cifre reiese că un volum maxim adecvat permis pentru o micșorare a accizei în cazul Republicii Moldova ar fi de maxim 12 000 hl, valoare pe care o considerăm important de a fi utilizată drept referință.

TAXE LOCALE ȘI IMPOZITE PE PROPRIETATE

Taxele locale

Criteriile actuale de determinare a taxei locale, prin plafoarea recentă a acestora, acordă o apreciere neargumentată și excesivă pentru administrația publică locală. Astfel, consiliile locale stabilesc discreționar cotele taxelor locale, fără a invoca nici o argumentare sau justificare a stabilirii acestora.

Drept urmare a amendamentelor recente la Codul Fiscal, putem atesta o creștere considerabilă, pe alocuri – nejustificată, a sarcinii fiscale asupra agenților economici.

Se propune modificarea legislației fiscale, în sensul **aprobării unei metodologii unice și obligatorii pentru toate autoritățile publice locale de calculare a taxelor locale**, care va proteja atât autoritățile publice locale, cât și agenții economici. Acest fapt va face posibilă determinarea cu maximă obiectivitate a taxelor locale. Totodată, propunem **indexarea taxelor locale anual**, în baza indicilor inflației stabilite de organele competente, alte temeuri de majorare fiind excluse, conform practicilor și directivelor UE.

Modificarea Articolului 277, alin (1), lit. c) din Codul Fiscal. Subiecții impunerii

Impozitul pentru bunurile imobiliare și racordarea cu prevederile Legii cu privire la accesul la proprietăți și utilizarea partajată a infrastructurii asociate rețelelor publice de comunicații electronice.

Pentru a putea utiliza în practică prevederile Legii nr.28/2016, propunem de a stipula expres în legislația fiscală că contribuabilii sunt scutiți de calcularea

Se propune **ajustarea nivelului accizelor la bere pentru micii producători independenți** prin modificarea Art. 1206 din Titlul IV al Codului Fiscal nr. 1163/1997, astfel încât **volumul maxim de producție eligibil pentru acciză redusă să fie de 12 000 hl anual**, în loc de 200 000 hl propus în proiect. Această ajustare reflectă corect dimensiunea pieței moldovenești comparativ cu alte state europene și asigură că sprijinul fiscal pentru micii producători este proporțional și sustenabil, evitând concentrarea beneficiului pe un singur producător.

La 15.04.2016 a intrat în vigoare **Legea nr.28 privind accesul pe proprietăți și utilizarea partajată a infrastructurii asociate rețelelor publice de comunicații electronice**. Astfel, conform Art.9, alin.(3), dar și art.41 din această lege, **furnizorul de servicii publice nu poate fi obligat să plătească impozite, taxe, tarife, chirii pentru locațiune spațiilor interne și externe pentru construirea sau instalarea rețelelor**. Până în prezent, furnizorii de rețele și/sau servicii publice de comunicații electronice calculează impozitul pe bunuri imobiliare pentru spațiile / terenurile asupra cărora au drept la acces.

Menționăm că în baza art.277 alin.(1) lit.c) al Codului Fiscal deținătorii drepturilor patrimoniale (drepturilor de posesie, de gestiune și/sau de folosință) asupra bunurilor imobiliare proprietate publică de pe teritoriul Republicii Moldova sunt subiecți impozabili. Totodată conf.art.288 alin. (2) baza impozabilă a bunurilor imobiliare constituie valoarea estimată a acestor bunuri. Menționăm faptul că o mare parte a bunurilor luate în chirie încă nu sunt evaluate în scopul impozitării, iar autoritățile publice și instituțiile finanțate de la bugetele de toate nivelurile sînt obligate să prezinte gratuit subiecților impunerii, în termen de pînă la data de 25 mai a anului fiscal în curs, informația privind valoarea estimată/valoarea contabilă a bunurilor imobiliare transmise în arendă sau locațiune. În pofida faptului că entitățile solicită prin adresări și scrisori oficiale, ele nu primesc aceste informații;

impozitului pe bunurile imobiliare pentru suprafețele / terenurile ce fac obiectul unui contract de acces.

Astfel, se propune de a completa art.277 alin. (1) litera c) al Codului Fiscal, după cuvintele „Republicii Moldova” să se introducă textul „cu excepția celor care dețin dreptul de acces, în conformitate cu Legea nr.28/2016 privind accesul pe proprietăți și utilizarea partajată a infrastructurii asociate rețelelor publice de comunicații electronice”.

O altă soluție ar fi ca, anual, la Legea bugetului de stat să fie publicată o Anexă nouă precum Anexa nr.9 „*Determinarea cuantumului minim al chiriei bunurilor proprietate publică*” cu prețurile pentru chiria unui m2 în scopul impozitării cu impozitul pentru bunurile imobiliare. În baza acestui preț companiile din sectorul privat să calculeze baza impozabilă. În așa situație entitățile ar fi scutite de expedierea multiplelor solicitări și scrisori către Autoritățile Publice pentru a solicita valoarea contabilă/estimată a bunurilor luate în chirie, care este un proces foarte anevoios și consumator de timp, în special pentru entitățile mari care au luate în chirie sute de obiecte impozabile pentru amplasarea infrastructurii etc.

ALTE OBLIGAȚII ȘI REGLEMENTĂRI FISCALE

Defalcările la bugetul de stat în mărime de 0,5 la sută din volumul investițiilor în capitalul fix

Având în vedere intrarea în vigoare a modificărilor la Codul urbanismului și construcțiilor nr. 434/2023 (CUC), publicate în MO nr. 135–138 din 17.03.2025, precum și aprobarea de către Serviciul Fiscal de Stat a Ordinului nr. 241 din 30.04.2025, privind formula tipizat al Dării de seamă privind defalcările pentru elaborarea normativelor tehnice în construcții (Forma DNTC25), publicat în MO nr. 212–214 din 06.05.2025, **entitățile economice sunt obligate să calculeze și să declare defalcările în mărime de 0,5% din volumul investițiilor în capitalul fix**, conform prevederilor art. 347 din Codul menționat.

În urma acestor modificări legislative și fiscale, mediul de afaceri a întâmpinat diverse

Se propun următoarele recomandări privind clarificarea cadrului legal și aplicarea defalcărilor pentru investiții în construcții, după cum urmează.

1. Obținerea autorizației de construire

Context: În conformitate cu prevederile art. 3 al CUC, *autorizație de construire* – act, eliberat de către emitent, prin care se autorizează execuția lucrărilor de construcții, în temeiul și cu respectarea documentației de amenajare a teritoriului și de urbanism aprobate și/sau a certificatului de urbanism, precum și a documentației de proiect elaborate și, după caz, verificate conform prevederilor prezentului cod. Totodată art.150 al CUC prevede o listă detaliată de lucrări care pot fi executate fără certificat de urbanism pentru proiectare și fără autorizație de construire, însă în BGPF nu este publicat un răspuns expres privind necesitatea existenței autorizației de construire pentru a calcula taxa.

Întrebări pentru clarificare:

- 1.1. În cazul în care investitorul efectuează lucrări de construcție, instalare, modernizare sau reparație fără obținerea autorizației de construire, este obligat să achite defalcările pentru elaborarea normativelor tehnice în construcții în mărime de 0,5%? Or
- 1.2. Investitorul este obligat să calculeze defalcările doar în cazul în care dispune de autorizație de construcție?

2. Clarificarea noțiunii de instalații, echipamente și utilaje tehnologice și funcționale aferente

Context: Potrivit art. 3 al CUC, construcție - reprezintă o clădire,

situații în practică, care generează incertitudini privind aplicarea corectă a reglementărilor. Apreciem faptul că o parte dintre întrebările frecvente au fost deja abordate în Baza Generalizată a Practicii Fiscale, însă considerăm că mai există aspecte ce necesită clarificări suplimentare.

În acest sens, considerăm oportună clarificarea tuturor întrebărilor apărute și publicarea acestora în Baza Generalizată a Practicii Fiscale, pentru a asigura o interpretare unitară și o aplicare corectă a prevederilor legale.

construcție de inginerie civilă sau construcție specială, a cărei realizare constă în execuția oricărei structuri fixate în sol sau pe sol, având caracter permanent sau provizoriu și fiind concepută, proiectată și executată pentru îndeplinirea ori asigurarea unor funcții tehnice, economice, sociale sau ecologice, indiferent de specificul, destinația, categoria și clasa de importanță, incluzând instalațiile, echipamentele și utilajele tehnologice și funcționale aferente; Totodată în același articol este definită și noțiunea de instalații aferente construcției fiind totalitatea instalațiilor, conductelor, sistemelor, echipamentelor și utilajelor, tehnologice și funcționale, care asigură accesul către serviciile publice, inclusiv de gospodărie comunală, necesare pentru funcționarea construcției și care sunt amplasate în interiorul limitelor proprietății sau, după caz, în afara acesteia, de la branșament/racord (inclusiv) și până la utilizatorii construcției, indiferent dacă acestea sunt sau nu încorporate în construcție, precum și pentru care se emite autorizație, împreună cu construcția sau, după caz, separat;

Întrebare pentru clarificare:

2.1 Ce tipuri de instalații, echipamente și utilaje se consideră parte integrantă a construcției în scopul calculării defalcărilor?

3. Investiții în construcții existente

Context: Conform art.3 al CUC, lucrări de construcții - reprezintă un complex de procese de construire, realizate conform documentației de proiect, care are drept rezultat o producție finită, exprimată prin părți sau elemente constructive ale construcției și/sau ale instalațiilor aferente acesteia; lucrări de intervenție în timp asupra construcției existente: lucrări de reconstrucție, de modernizare, de modificare, de transformare, de consolidare, de extindere și de reparații capitale. Totodată avem stipulat în BGPF că „Obiecte ale impunerii cu defalcările în mărime de 0,5 la sută din volumul investițiilor în capitalul fix sunt construcțiile în curs de execuție, precum și construcțiile existente în cazul cărora, în cursul anului calendaristic, sunt efectuate careva intervenții, cu excepția celor care sunt finanțate din bugetul public național”.

Întrebare pentru clarificare:

3.1. Prevederile din BGPF referitoare la ‘careva intervenții’ pot genera interpretări diferite. Prin urmare, la ce tipuri de intervenții asupra construcțiilor existente se face referire (de exemplu: reparații capitale, extinderi, reconstrucții)? Totodată, ar fi oportun ca exemplificarea acestora să fie preluată din CUC, pentru a evita eventualele confuzii.

4. Aspecte suplimentare

4.1 Revenirea la plafonul maxim de 50 000 de lei per obiect prevăzut anterior, deoarece fără plafonare entitățile ar putea să aibă de achitat sume impunătoare;

4.2 Scutirea de această taxă toate construcțiile din domeniul Green, inclusiv și pentru entitățile care investesc în soluții sustenabile.

Inventarierea anuală

În conformitate cu prevederile Legii contabilității și raportării financiare (LG nr.287/2017), entitatea este obligată să efectueze inventarierea generală a activelor, capitalului propriu și datoriilor în modul stabilit de Regulamentul privind inventarierea, elaborat și aprobat de către Ministerul Finanțelor.

Totodată, în conformitate cu prevederile pct.3, alin. 2) al **Ordinului Ministerului Finanțelor nr. 60 din 29.05.2012 cu privire la aprobarea Regulamentului privind inventarierea**, entitatea efectuează inventarierea, **cel puțin o dată** pe parcursul perioadei de gestiune.

În scopul optimizării procesului de inventariere generală, se recomandă efectuarea următoarelor modificări la **Ordinul Ministerului Finanțelor nr. 60 din 29.05.2012 cu privire la aprobarea Regulamentului privind inventarierea**, după cum urmează:

- **Modificarea pct.3, alin 2)** din Regulament, în sensul stabilirii posibilității ca inventarierea generală a patrimoniului entității să fie efectuată la decizia acționarilor sau a managementului companiei, dar nu mai rar de o dată la doi ani.

- **Includerea în Regulament a noțiunii de „prag de semnificație”**, ca un criteriu prestabilit de către entitate pentru determinarea necesității de a efectua inventarierea pentru patrimoniul, valoarea căruia depășește limitele stabilite prin politicile contabile.
- Aprobarea unui prag de semnificație ar oferi posibilitatea ca entitățile să stabilească lista de active/stocuri care au o valoare nesemnificativă în totalul patrimoniului companiei și nu necesită a fi supuse inventarierii, deoarece nu au impact asupra deciziilor economice ale utilizatorilor informațiilor.
- **Simplificarea procedurii de inventariere** (inclusiv cu utilizarea mijloacelor electronice) și de prezentare a rezultatelor acesteia.

Abrogarea Regulamentului cu privire la clasificarea activelor și angajamentelor condiționale, aprobat prin HCA al BNM nr.231 din 27.10.2011

La moment băncile asigură ducerea evidenței contabile a reducerilor pentru pierderi la active și la angajamentele condiționale conform standardului IFRS 9, reflectate în situațiile financiare (evidența bilanțieră). Totodată, conform *Regulamentului cu privire la clasificarea activelor și angajamentelor condiționale*, aprobat prin Hotărârea BNM nr.231 din 27.10.2011, este necesar de a asigura ducerea evidenței contabile extra bilanțiere în scopuri prudențiale.

Prin urmare existența a două abordări simultan: IFRS pe de o parte și prudențială pe de altă parte creează condiții pentru menținerea a două metodologii concomitent, precum și aplicarea redundantă a proceselor de reflectare a reducerilor pentru pierderi.

Se propune examinarea posibilității **abrogării Regulamentului cu privire la clasificarea activelor și angajamentelor condiționale, aprobat prin Hotărârea BNM nr.231 din 27.10.2011.**

Abrogarea Legii nr.1466/1998 cu privire la reglementarea repatrierii de mijloace bănești, mărfuri și servicii provenite din tranzacțiile economice externe

Una din provocările identificate de mediul de afaceri ține și de obligațiile privind **repatrierea mijloacelor bănești**, care se impun prin **Legea nr. 1466/1998**. Prin prevederile Legii în cauză, agenții economici rezidenți de bună-credință sunt pasibili de răspundere și pot fi sancționați pentru acțiunile/inacțiunile companiilor nerezidente care nu își îndeplinesc obligațiile contractuale (adică, neachitarea în termen pentru mărfurile/serviciile procurate). Astfel, pe lângă faptul suportării unor prejudicii financiare cauzate de neexecutarea de către terți a obligațiilor contractuale, agenții economici rezidenți sunt pasibili suplimentar la sancțiunile din partea Statului - prevăzute de Legea cu privire la repatriere.

Considerăm că agenții economici nu ar trebui să fie sancționați de două ori pentru imposibilitatea recuperării datoriilor legate de activitatea comercială externă. Mai mult decât atât, considerăm că prin abrogarea Legii nu va avea de suferit securitatea statului (așa cum prevede art. 1 alin. (2) al Legii), deoarece agenții economici însuși sunt interesați în repatrierea și încasarea mijloacelor bănești din comerțul extern. De asemenea, astfel de reglementări nu se regăsesc în practica statelor europene. În aceste condiții, este firesc să fie anulată practica învechită, care nu este conformă acquis-ului comunitar.

Se solicită **abrogarea Legii nr.1466/1998 cu privire la reglementarea repatrierii de mijloace bănești, mărfuri și servicii provenite din tranzacțiile economice externe** (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998, nr.28–29, art.203).

Capitolul III

PIAȚA CAPITALULUI UMAN ȘI EDUCAȚIA

Comunitatea de afaceri din Republica Moldova salută deschiderea autorităților către o reglementare mai flexibilă a relațiilor de muncă, reflectată în modificările recente ale legislației. Capitalul uman rămâne motorul principal al productivității și inovației, iar calitatea reglementărilor privind ocuparea forței de muncă și a sistemului educațional influențează direct competitivitatea și capacitatea economiei de a se integra în lanțurile valorice europene.

În același timp, piața muncii resimte presiunea unor factori structurali de durată: migrația și îmbătrânirea demografică, deficitul de competențe și decalajul persistent dintre pregătirea profesională și necesitățile reale ale companiilor, precum și competiția globală pentru talente. Aceste provocări impun o modernizare consecventă a cadrului de reglementare a muncii: eliminarea barierelor birocratice excesive, stabilirea unor reguli previzibile pentru munca la distanță și formele flexibile de angajare, abordarea echilibrată a muncii suplimentare și a compensațiilor, precum și digitalizarea proceselor de resurse umane pentru reducerea costurilor de conformare. Pentru angajați și angajatori deopotrivă, aceste măsuri contribuie la extinderea accesului la locuri de muncă decente și de calitate.

Un pilon esențial îl constituie parteneriatele „educație – business”, care vizează extinderea formării orientate spre practică, dezvoltarea programelor țintite de recalificare și perfecționare profesională, actualizarea curriculumelor cu accent pe competențele digitale și „verzi”, promovarea orientării în carieră și recunoașterea rezultatelor învățării non-formale.

Viziunea FIA: Un cadru al ocupării forței de muncă flexibil și incluziv, susținut printr-o cooperare sistemică între educație și mediul de afaceri și prin digitalizarea proceselor de pe piața muncii – condiție indispensabilă pentru creșterea productivității, îmbunătățirea calității locurilor de muncă și promovarea dezvoltării durabile.

Art. 53 & 54 ale Codului Muncii nr. 54/2003. Modernizarea regimului juridic al contractelor individuale de muncă pe durată determinată

- În industriile cu activitate sezonieră sau ciclică, cum este producția de bunuri alimentare și băuturi, cerea variază considerabil în funcție de anotimp, evenimente sau comportamentul consumatorilor. Astfel, pentru a putea răspunde eficient acestor fluctuații, angajatorii au nevoie de instrumente legale mai flexibile în ceea ce privește angajarea temporară.
- Regimul actual al contractelor pe durată determinată este restrictiv, fiind limitat la cazuri expres prevăzute de lege, ceea ce îngreunează adaptarea forței de muncă la realitățile pieței, generează costuri mai mari cu personalul, diminuează capacitatea de reacție a companiilor în perioade de vârf.
- Modernizarea acestui regim, prin extinderea legală a situațiilor în care contractele pe durată determinată pot fi încheiate, ar permite:
- gestiune mai eficientă a resurselor umane;
 - creștere a competitivității în sectoarele sensibile la sezonality;
 - reducerea poverii administrative și financiare asociate cu angajările permanente în contexte temporare.
- Se recomandă **modernizarea regimului juridic al contractelor individuale de muncă** pe durată determinată, prin:
1. Extinderea cazurilor în care se poate încheia un contract pe durată determinată, inclusiv pentru industrii cu activitate sezonieră sau ciclică. În acest sens, se propune completarea Art. 54 – Forma și durata contractului individual de muncă, **cu un nou alineat (x)**, cu următorul cuprins:

“(x) Contractul individual de muncă pe durată determinată poate fi încheiat și în cazul în care activitatea angajatorului este caracterizată prin variații sezoniere, ciclice sau prin fluctuații semnificative ale cererii, care justifică necesitatea angajării temporare a personalului”.
 2. Introducerea unor prevederi mai flexibile, care să permită angajatorilor o adaptare rapidă la dinamica pieței, fără a compromite protecția drepturilor salariaților. În acest sens, se propune completarea Articolului 55 – Cazurile de încheiere a contractului individual de muncă pe durată determinată, **cu aliniate noi x) – w)**, care ar permite încheierea contractului individual de muncă pe perioadă determinată, după cum urmează:
 - x) desfășurarea activităților sezoniere determinate de variațiile cererii sau de condițiile climatice;**
 - y) realizarea unor proiecte temporare ori activități specifice limitate în timp;**
 - z) acoperirea perioadelor de vârf în activitatea de producție, prestări servicii sau comerț;**
 - w) organizarea și desfășurarea activităților promoționale, comerciale, culturale ori evenimențiale de scurtă durată.**

Articolul 86, alin. (1), lit h) Codul Muncii nr.154/2003, absența fără motive întemeiate de la locul de lucru timp de cel puțin 4 ore consecutive (fără a ține cont de pauza de masă) în timpul zilei de muncă

- Articolul 86, alin. (1), lit h) Codul Muncii nr.154/2003 prevede că concedierea se admite pentru următoarele motive: “absența fără motive întemeiate de la locul de lucru timp de cel puțin 4 ore consecutive (fără a ține cont de pauza de masă) în timpul zilei de muncă – în cazul salariaților cu durata zilnică a timpului de muncă de minim 8 ore pe zi, sau timp de cel puțin jumătate din durata zilnică a timpului de muncă – în cazul salariaților cu durata zilnică a timpului de muncă mai mică sau mai mare de 8 ore pe zi”.
- Astfel, temeiul actual prevăzut la lit. h) se referă strict la **absența fizică de la locul de muncă**, ceea ce nu acoperă formele moderne de muncă – **munca la domiciliu și munca la distanță**.
- În lipsa unei reglementări specifice, angajatorul nu are un temei legal clar pentru a sancționa situațiile în care salariații **nu își îndeplinesc sarcinile** timp de 4 ore consecutive, deși este obligat prin contract să presteze muncă de la distanță.
- În scopul adaptării prevederilor art. 86 din Codul Muncii la condițiile de executare a muncii la domiciliu sau la distanță, se recomandă completarea art.86 cu litera h¹), cu următorul cuprins: “h¹) neexecutarea de către salariatul cu munca la domiciliu sau la distanță, fără motive întemeiate, a obligațiilor de muncă timp de cel puțin 4 ore consecutive (fără a ține cont de pauza de masă) în timpul zilei de muncă – în cazul salariaților cu durata zilnică a timpului de muncă de minim 8 ore pe zi, sau timp de cel puțin jumătate din durata zilnică a timpului de muncă – în cazul salariaților cu durata zilnică a timpului de muncă mai mică sau mai mare de 8 ore pe zi”.

Art. 90 din Codul Muncii nr.154/2003. Răspunderea angajatorului pentru transferul sau eliberarea nelegitimă din serviciu

În practică, restabilirea la locul de muncă, după un litigiu, nu este o opțiune benefică nici pentru angajator, nici pentru salariat. Din acest motiv, art. 90, alin. (4) din Codul Muncii prevede posibilitatea **ca părțile, în locul restabilirii la locul de muncă**, să încheie o tranzacție de împăcare.

Totodată, în caz de litigiu asupra condițiilor tranzacției, instanța **cu acordul salariatului**, poate încasa de la angajator o compensație suplimentară de minim 3 salarii medii lunare.

Astfel, pentru a aduce claritate normei citate și a exclude orice confuzie, se propune excluderea **acordului salariatului**. Mai mult decât atât, în opinia mediului de afaceri, sintagma „cu acordul salariatului” nu poate fi prezentă în textul art. 90, alin. (4), pentru că instanța de judecată adoptă hotărârea în limitele pretențiilor înaintate de reclamant. Astfel, salariatul fie solicită instanței restabilirea la locul de muncă, iar în cazul lipsei unei tranzacții de împăcare solicită 3 salarii medii lunare în locul restabilirii la muncă.

Se recomandă excluderea **acordului salariatului** și expunerea alineatului în următoarea redacție:

„(4) În locul restabilirii la locul de muncă, părțile pot încheia o tranzacție de împăcare, iar în caz de litigiu cauzat de imposibilitatea încheierii unei asemenea tranzacții – instanța de judecată poate încasa de la angajator, în beneficiul salariatului, o compensație suplimentară la sumele indicate la alin.(2) în mărime de cel puțin 3 salarii medii lunare ale salariatului”.

Articolul 91 din Codul Muncii nr.154/2003. Cerințele generale privind prelucrarea datelor personale ale salariatului și garanțiile referitoare la protecția lor

În conformitate cu prevederile Articolului 91 din Codul Muncii, în scopul asigurării drepturilor și libertăților omului și cetățeanului, în procesul prelucrării datelor personale ale salariatului, angajatorul și reprezentanții lui sunt obligați să respecte următoarele cerințe:

f) la adoptarea unei decizii care afectează interesele salariatului, angajatorul nu este în drept să se bazeze pe datele personale ale salariatului obținute exclusiv în urma prelucrării automatizate sau pe cale electronică;

Se apreciază excesive prevederile art. 91 lit. f) și drept urmare, se consideră necesară **abrogarea acestora**, întrucât limitează în mod disproporționat dreptul angajatorului de a aplica măsuri, inclusiv sancțiuni disciplinare, bazate pe informații obținute prin prelucrare automatizată sau electronică. Această prevedere are impact în special în cazul muncii la domiciliu sau la distanță, unde relațiile și comunicarea între angajator și salariat au loc în totalitate pe cale electronică.

Totodată, se consideră necesară **revizuirea și actualizarea corespunzătoare a Capitolului VI** al Codului Muncii, astfel încât reglementările privind prelucrarea datelor cu caracter personal ale salariaților să fie **armonizate cu legislația în vigoare**, în special cu **Legea nr.133 din 08.07.2011 privind protecția datelor cu caracter personal**. În acest sens, se propune **completarea art. 91 cu un nou alineat** de trimitere la legea specială:

„(2) Prelucrarea datelor cu caracter personal ale salariaților de către angajator și/sau împuterniciții acestuia se realizează cu respectarea prevederilor Legii nr.133 din 08.07.2011 privind protecția datelor cu caracter personal și a altor acte normative relevante în materie”.

Art. 99, 101, 104 ale Codului Muncii nr.154/2003. Flexibilizarea programului de lucru și a planificării turelor

În Unitățile de producție a berii funcționează adesea în regim non-stop, ceea ce impune o **organizare dinamică și adaptabilă a muncii** în funcție de cererea de piață și procesele tehnologice. Cu toate acestea, cadrul legal actual nu permite anualizarea orelor de muncă și oferă un **spațiu limitat pentru implementarea unor forme flexibile de ture**, ceea ce generează

Se recomandă **revizuirea cadrului legal actual în vederea flexibilizării programului de lucru și a planificării turelor, prin legalizarea orelor anualizate de lucru și a sistemelor flexibile de organizare a turelor** (inclusiv ture alternative, rotative, etc). În acest sens, se propun următoarele modificări:

1. La Art. 99 – Evidența globală a timpului de muncă, se propune extinderea evidenței globale a timpului de muncă, pentru a permite **anualizarea completă** a acestuia, cu respectarea **mediei anuale de 40 ore/săptămână**.

dificultăți în acoperirea necesarului de personal, mai ales în perioadele de vârf. Legalizarea anualizării timpului de muncă ar permite redistribuirea orelor de lucru pe parcursul unui an, fără a depăși durata maximă legală a timpului de muncă calculată ca medie anuală. În același timp, introducerea unor modele de ture flexibile ar sprijini organizarea eficientă a activității, fără a încălca drepturile salariaților sau normele privind timpul de odihnă. Această flexibilitate legală ar asigura:

- creșterea competitivității economice a unităților de producție;
- reducerea riscului de încălcare involuntară a legislației muncii;
- îmbunătățirea echilibrului muncă – viață personală al angajaților prin planificare predictibilă;
- răspunderea la cerințele reale ale economiei moderne, marcate de sezonabilitate și variații ale cererii.

2. La Art. 101 – Munca în schimburi:

- a) Introducerea completărilor care să permită **ture alternative, rotative și flexibile**, în funcție de cerințele de producție.
- b) Excluderea, de la pct. (1¹), a sintagmei **”pentru organele securității statului și organele afacerilor interne”**.
- c) Modificarea alin. (5), prin substituirea termenului **”14 zile”** cu **”7 zile calendaristice”**, și completarea acestuia cu următoarea prevedere: *”Modificarea programului de muncă în schimburi se face cu acordul salariatului, care poate fi exprimat prin mijloace electronice, cu minim 1 zi pînă la începerea activității în program modificat”*.

3. La Art. 104 – Durata maximă a timpului de muncă, se propune modificarea clauzei în sensul de a permite **o perioadă de referință mai lungă** (ex. 12 luni), în cazul aplicării sistemului de anualizare.

4. **Completarea Codului Muncii** cu un Articol nou – *Program flexibil de muncă*. Totodată, în cadrul normativ subsecvent, se propune **introducerea unui articol separat** care să reglementeze **programele flexibile de muncă**, cu perioade fixe și variabile, stabilite prin acord între părți.

Articolul 102 din Codul Muncii nr.154/2003. Durata muncii în ajunul zilelor de sărbătoare nelucrătoare

Conform art. 102 alin. (1), durata zilei de muncă (schimbului) din ajunul zilei de sărbătoare nelucrătoare se reduce cu cel puțin o oră pentru toți salariații, cu excepția celor cărora li s-a stabilit, conform art.96, durata redusă a timpului de muncă sau, conform art.97, ziua de muncă parțială.

Astfel, considerăm necesară revizuirea acestui articol, întrucât **reducerea obligatorie a timpului de muncă cu o oră în ajunul sărbătorilor legale** poate aduce **prejudicii activității economice a angajatorului**, din următoarele considerente:

1. **Scăderea productivității muncii** – Reducerea timpului de muncă cu o oră afectează realizarea volumului de activitate planificat, în special în industrie cu procese de producție în flux sau în servicii unde livrarea către client este dependentă de orele de lucru efective.
2. **Neutilizarea efectivă a orei libere de către salariat** – În multe cazuri, această oră nu este valorificată în mod util de angajați, deoarece:
 - transportul public este organizat conform programului normal de muncă;
 - angajații preferă să rămână în sediul angajatorului până la finalul zilei, întrucât reducerea este prea mică pentru a justifica o activitate personală relevantă;
 - apare o discrepanță între timpul plătit și timpul productiv.
3. **Menținerea costurilor fixe pentru angajator** – Beneficiile acordate salariaților (hrană, transport, echipamente, etc.) rămân constante, în timp ce orele lucrate efectiv scad, ceea ce duce la **creșterea costului unitar per oră productivă**.

Se recomandă revizuirea prevederii art. 102 alin. (1) din Codul Muncii, pentru a oferi **flexibilitate angajatorilor** în organizarea muncii, fără a prejudicia drepturile salariaților.

O soluție echilibrată ar putea fi:

- reglementarea reducerii programului prin contract colectiv de muncă, sau
- introducerea posibilității compensării acelei ore în altă zi, conform acordului părților,
- sau acordarea reducerii doar în domenii care nu afectează procesul de producție critic ori serviciile esențiale.

Articolul 104 din Codul Muncii nr.154/2003. Munca suplimentară

Actualmente, Articolul 104, alin. (5) și (5¹) din Codul Muncii prevăd următoarele:

(5) La solicitarea angajatorului, salariații pot presta munca în afara orelor de program în limita a 240 de ore într-un an calendaristic.

Totuși, activitatea economică a anumitor industrii, cum ar fi producția de bunuri de larg consum (ex. industria berii), este marcată de sezonality accentuată și perioade cu vârfuri semnificative de cerere, în special în lunile de vară sau în preajma sărbătorilor. În aceste contexte, este esențială o capacitate crescută de adaptare a resurselor umane.

Regimul actual limitează atât volumul de muncă suplimentară legal permis, cât și modalitățile de compensare, printr-un termen relativ scurt în care orele libere trebuie acordate. Această rigiditate îngreunează organizarea eficientă a muncii în perioadele de vârf; obligă companiile să apeleze la angajări temporare sau contracte pe termen scurt, cu costuri și sarcini administrative suplimentare; nu reflectă practicile europene, unde anualizarea timpului de muncă sau plafulul extins al orelor suplimentare sunt utilizate cu succes.

Astfel, **prin majorarea plafonului anual și flexibilizarea compensării cu timp liber**, va permite:

- raportarea și achitarea integrală a orelor prestate, cu respectarea normelor legale;
- organizare mai eficientă a muncii, fără încălcarea drepturilor salariaților;
- reducere a presiunii administrative și financiare asupra angajatorilor, fără afectarea calității ocupării forței de muncă.

Adițional, în practică, tot mai multe companii — inclusiv din industrii cu activitate continuă, cum ar fi producția de bunuri de larg consum (ex. berea) — **utilizează programe de lucru organizate în ture de câte 12 ore**, respectând regimul de muncă în schimburi și compensând legal timpul de odihnă. Cu toate acestea, legislația actuală **nu oferă claritate** privind modul de calcul al **limitei anuale de muncă suplimentară** (240 ore) în cazul acestor grafice.

Articolul 104 din Codul Muncii nr.154/2003. Munca suplimentară

În forma sa actuală, Codul Muncii prevede că munca suplimentară se poate presta doar cu acordul scris al salariatului, exprimat anterior efectuării acesteia. Această cerință, deși justificată din perspectiva protecției drepturilor angajaților, este interpretată adesea în sensul **exclusiv al unui document tipărit și semnat olograf**, ceea ce **îngreunează procesele operaționale** în sectoarele unde este necesară o reacție rapidă la modificările de producție sau cerere.

Această limitare întârzie luarea deciziilor în timp real, împiedică eficientizarea activității, mai ales în regimuri de muncă în schimburi sau în afara orelor administrative obișnuite, nu reflectă realitățile digitale actuale, în care comunicarea și consimțământul se realizează în mod frecvent prin mijloace electronice sigure.

Permisiunea legală clară de a obține **acordul salariatului prin mijloace digitale sau electronice** ar **menține protecția juridică a salariatului, reduce sarcina administrativă, asigura flexibilitate operațională**, în special în industriile cu activitate continuă.

Se propune revizuirea reglementărilor privind munca suplimentară prevăzute la Art. 104 din Codul Muncii, prin:

- 1) **Modificarea Art.104, alin. (5), prin majorarea plafonului anual de ore suplimentare** de la 240 de ore la un nivel care să reflecte mai bine realitățile economice ale sectoarelor cu activitate sezonieră sau continuă (ex. 416 ore, similar cu practica din România – aprox. 8 ore/săptămână);
- 2) **Modificarea Art. 104, alin. (8), pentru a permite o compensare mai flexibilă a muncii suplimentare prin timp liber**, în termen de până la 12 luni, cu precizarea că aceasta poate fi acordată:
 - fie după prestarea muncii suplimentare, în termenul menționat;
 - fie în avans, cu prestarea muncii suplimentare în termen de maximum 12 luni de la acordarea orelor libere.
- 3) Clarificarea expresă în Codul Muncii sau în actele normative subsecvente a **modului de aplicare a limitei anuale de 240 de ore suplimentare** în cazul în care salariații activează în baza **graficelor convenționale de muncă de tip 12/24**.

Se propune **digitalizarea procedurii de exprimare a acordului salariatului pentru prestarea muncii suplimentare, prin permiterea explicită a exprimării consimțământului în format electronic sau prin mijloace digitale agreate de părți** (de exemplu, prin e-mail, semnătură electronică, platforme interne de HR, etc.), cu respectarea condițiilor privind validitatea juridică a consimțământului și securitatea datelor.

Articolul 113 din Codul Muncii nr.154/2003. Durata concediului de odihnă anual

Articolul 113, alin. (1) prevede: *“Tuturor salariaților li se acordă anual un concediu de odihnă plătit, cu o durată minimă de 28 de zile calendaristice, cu excepția zilelor de sărbătoare nelucrătoare”.*

Acordarea concediului de odihnă în **zile lucrătoare** este o practică utilizată în multe state membre UE (ex. România, Italia, Germania, Grecia, etc.), asigurând o mai mare transparență și echitate în gestionarea dreptului la vacanță al salariaților.

Propunerea facilitează negocierile asupra perioadei de vacanță, precum și calculul acesteia. Calculul concediului anual de odihnă în zile lucrătoare **ar permite angajaților să beneficieze de mai multe zile de concediu, în același timp beneficiind de un quantum mai mare al indemnizației de concediu**, ex. o indemnizație de concediu, care să nu fie mai mică decât salariul de bază pentru zile lucrătoare.

Mai mult ca atât, propunerea va asigura o conformitate cu *Directiva nr. 2003/88 din 4 noiembrie 2003 privind anumite aspecte ale organizării timpului de lucru*, care conform Articolului 7, alin. (1) prevede: *„Statele membre iau măsurile necesare pentru ca orice lucrător să beneficieze de un concediu anual plătit de cel puțin patru săptămâni în conformitate cu condițiile de obținere și de acordare a concediilor prevăzute de legislațiile și practicile naționale”.*

Cât timp este respectată limita minimă prevăzută în Directivă, de 4 săptămâni pe an, legiuitorul național este liber să stabilească concediul de odihnă în zile lucrătoare sau în zile calendaristice”.

Art. 124 & 251¹ ale Codului Muncii. Introducerea posibilității acordării unei compensații financiare unice în cazul revenirii din concediu de maternitate extins, atunci când nu există un post echivalent disponibil.

Într-o perioadă de până la 4 ani de absență, structura organizațională a companiei poate suferi modificări substanțiale, realitate care poate duce la situații în care postul inițial sau un echivalent direct nu mai există. Astfel, lipsa unui mecanism de soluționare generează dificultăți atât pentru angajator, cât și pentru angajat, iar o măsură clară și previzibilă ar fi necesară în scopul evitării situațiilor de incertitudine și litigii.

În acest sens, o compensație financiară unică ar reprezenta o alternativă justă atunci când reintegrarea nu este posibilă. De asemenea, s-ar asigura recunoașterea drepturilor salariatului, în paralel cu protejarea nevoilor de funcționalitate ale angajatorului.

În majoritatea statelor membre UE există interdicții împotriva concedierii pe motive legate de maternitate și obligația de a oferi reintegrare sau compensații, iar detaliile (sume, formule, perioade de protecție) diferă de la țară la țară.

Astfel, se recomandă **introducerea posibilității acordării unei compensații financiare unice** pentru salariații care revin din concediul de maternitate extins, în situația în care **postul inițial sau un post echivalent nu mai este disponibil**. Această măsură urmărește să asigure **echitate pentru angajat, să protejeze drepturile acesteia**, dar și să ofere **flexibilitate organizațională angajatorului**, prevenind blocajele administrative, situațiile de incertitudine și potențialele litigii.

Propuneri de modificare:

1. **La Articolul 124 – Concediul de maternitate și concediul parțial plătit pentru îngrijirea copilului**, se propune completarea cu un nou alineat (x) cu următorul cuprins:

“(x) În cazul în care, la revenirea din concediu, postul inițial sau un post echivalent nu mai este disponibil, angajatorul poate oferi, cu acordul scris al salariații, o compensație financiară unică, stabilită conform legislației sau contractului colectiv de muncă. Quantumul, condițiile și procedura de acordare a compensației se stabilesc prin lege specială sau prin contractul colectiv de muncă aplicabil”.

2. **La Articolul 251 – Garanții la concediere**, se propune completarea cu un **nou articol distinct**, cu următorul cuprins:

“Articolul 251¹ – Compensația în caz de imposibilitate de reintegrare

- (1) În situația în care reintegrarea salariații revenite din concediul de maternitate nu este posibilă din motive obiective, cum ar fi reorganizarea unității, desființarea postului sau modificarea structurii organizatorice, angajatorul poate oferi, cu acordul voluntar al salariații, o compensație financiară unică.
- (2) Procedura de constatare a imposibilității reintegrării se stabilește prin act normativ al autorității competente.
- (3) Salariații beneficiază de dreptul de a contesta decizia privind imposibilitatea reintegrării sau cuantumul compensației, în condițiile legii.
- (4) Se interzice utilizarea abuzivă a acestor prevederi în scopul eludării garanțiilor legale privind protecția maternității”.

Articolul 138 Codul Muncii nr.154/2003. Recompensa în baza rezultatelor activității anuale

Actualmente, Articolul 138 din Codul Muncii prevede:

„(1) Pe lângă plățile prevăzute de sistemele de salarizare, pentru salariații unității se poate stabili o recompensă în baza rezultatelor activității anuale din fondul format din beneficiul obținut de unitate.

(2) Regulamentul privind modul de plată a recompensei în baza rezultatelor activității anuale se aprobă de către angajator de comun acord cu reprezentanții salariaților”.

Considerăm **nejustificată impunerea obligației angajatorului de a emite un regulament** pentru achitarea unor plăți de stimulare în baza rezultatelor activității anuale. În cazul în care recompensa constituie o sumă fixă sau un anumit raport clar și lipsit de ambiguități, angajatorul poate dispune acordarea acesteia prin ordin sau decizie internă, fără a fi necesară adoptarea unui regulament distinct în acest sens.

De asemenea, considerăm **nefondată și excesivă condiționarea acordării acestor recompense de obținerea acordului reprezentanților salariaților**. Recompensele acordate din beneficiul obținut de unitate au un caracter voluntar și discreționar, iar decizia privind alocarea lor trebuie să rămână în sfera de competență exclusivă a angajatorului, în măsura în care nu există o reglementare expresă în contractul colectiv de muncă.

Articolul 209 Codul Muncii nr.154/2003. Termenele de aplicare a sancțiunilor disciplinare

În prezent, Articolul 209, alin.(2) din Codul Muncii prevede:

“(2) Sancțiunea disciplinară nu poate fi aplicată după expirarea a 6 luni din ziua comiterii abaterii disciplinare, iar în urma reviziei sau a controlului activității economico-financiare – după expirarea a 2 ani de la data comiterii. În termenele indicate nu se include durata desfășurării procedurii penale”.

La etapa de față, impactul asupra activității companiei nu mai este determinat exclusiv de aspectele economico-financiare, ci include și o serie de alte factori esențiali, care influențează în mod direct atât imaginea companiei, cât și procesele operaționale interne. Mai cu seamă, în ultimii ani, importanța acordată aspectelor ce țin de securitatea cibernetică, protecția datelor cu caracter personal, sănătatea și securitatea în muncă, și alte domenii conexe, a crescut semnificativ.

În acest context, s-a constatat în practică că termenul actual de 6 luni, în care poate fi aplicată o sancțiune disciplinară, se dovedește a fi insuficient, deoarece efectele încălcărilor disciplinare ale salariaților pot deveni vizibile sau pot produce consecințe după intervale mai îndelungate de timp.

Se propune **expunerea art. 138, alin.(1) în următoarea redacție:**

“Pe lângă plățile prevăzute de sistemele de salarizare, pentru salariații unității se poate stabili o recompensă în baza rezultatelor activității anuale din fondul format din beneficiul obținut de unitate, **în baza ordinului aprobat de angajator**”.

Se recomandă **extinderea termenului de aplicare a sancțiunii disciplinare de la 6 la 12 luni**, măsură care va asigura o gestionare mai adecvată a situațiilor disciplinare, în special în domenii importante enumerate mai devreme, precum: securitatea cibernetică, protecția datelor cu caracter personal, sănătatea și securitatea în muncă, și alte domenii conexe.

Articolul 211 Codul Muncii nr.154/2003. Termenul de validitate și efectele sancțiunilor disciplinare

Actualmente, Art. 211, alin. (3) din Codul Muncii prevede: “(3) În interiorul termenului de validitate a sancțiunii disciplinare, salariatului sancționat nu i se pot aplica stimulări prevăzute la art. 203.”

Considerăm această prevedere ca fiind lipsită de coerență normativă și nejustificat restrictivă, întrucât limitează discreționar dreptul angajatorului de a recompensa salariații pentru performanță, chiar și atunci când aceștia dau dovadă de îmbunătățire semnificativă a conduitei și a rezultatelor muncii în perioada de valabilitate a sancțiunii disciplinare.

Această interdicție poate avea efecte contraproductive, întrucât:

- Descurajează salariatul să își redreseze comportamentul profesional, știind că nu poate beneficia de nicio formă de stimulare, indiferent de eforturile depuse ulterior sancțiunii;
- Lipsește angajatorul de un instrument important de motivare și gestionare a performanței, în special în cazurile în care sancțiunea a fost deja aplicată și salariatul dă dovadă de corectare a abaterii;
- Aduce incertitudini în aplicarea unor stimulente colective (de exemplu, prime acordate întregii echipe sau divizii), caz în care angajatorul este constrâns fie să excludă salariatul sancționat, fie să încalce prevederea legală.
- În plus, formularea actuală poate genera interpretări contradictorii, în special cu privire la aplicarea stimulărilor prevăzute la art. 203 alin. (3), ceea ce conduce la o lipsă de uniformitate în practică și potențiale litigii.

Considerăm că o abordare mai echilibrată ar permite angajatorului să acorde stimulări inclusiv salariaților sancționați disciplinar, în baza unei evaluări obiective a activității lor ulterioare, cu excluderea unor stimulente doar în mod justificat și proporțional cu abaterea comisă.

Se propune abrogarea Art. 211, alin. (3) din Codul Muncii.

Articolul 214 Codul Muncii nr.154/2003. Drepturile și obligațiile salariaților în domeniul formării profesionale

Adesea, în practică, angajatorii se confruntă cu situații în care suportă cheltuieli pentru formarea profesională a salariaților, însă nu beneficiază de pe urma investițiilor respective, întrucât angajații decid să întrerupă raporturile de muncă înainte ca angajatorul să resimtă impactul pozitiv al acestor investiții.

Astfel, în scopul protejării intereselor legitime ale angajatorilor și încurajării investițiilor în dezvoltarea profesională a forței de muncă, mai multe state membre ale Uniunii Europene au introdus mecanisme juridice care permit **stabilirea prin contract a unei clauze de compensare a cheltuielilor de formare**. Aici, câteva exemple de bune practici ale statelor UE:

Estonia: <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/financing-adult-learning-db/search/agreement-compensation-training-expenses>

Angajatorii și salariații pot conveni asupra unei clauze de rambursare a costurilor legate de instruire/formare. Astfel, salariatul va lucra pentru angajator pe o perioadă convenită (nu mai mult de 3 ani) în scopul compensării cheltuielilor de formare suportate. Mai mult, în conformitate cu Codul Muncii, salariații și angajatorii pot conveni asupra sprijinului financiar pentru formare care urmează să fie plătit de angajator. În schimb, se așteaptă ca salariatul să lucreze pentru angajator pe o perioadă convenită după formare - dar maximum 3 ani - în funcție de durata și costul instruirii. Salariatul este obligat prin lege să ramburseze costurile de formare în cazul demisiei salariatului sau concedierii din cauza încălcării obligațiilor de muncă.

Se propune completarea Art. 214 din Codul Muncii cu un alineat nou (5), după cum urmează:

„(5) Salariații care au beneficiat de formare profesională, în condițiile alin. (1), pot avea inițiativa încetării contractului individual de muncă doar după expirarea perioadei stabilite prin act adițional la contractul individual de muncă.

În cazul nerespectării acestei obligații sau în cazul concedierii salariatului din motive ce țin de comportamentul său, acesta este obligat să restituie angajatorului cheltuielile suportate pentru formarea profesională, proporțional cu perioada nelucrată din perioada

Romania: Art. 198. [obligățiile beneficiarilor formării profesionale]

(1) Salariații care au beneficiat de un curs sau un stagiul de formare profesională, în condițiile art. 197 alin. (1), nu pot avea inițiativa încetării contractului individual de muncă pentru o perioadă stabilită prin act adițional.

(3) Nerespectarea de către salariat a dispoziției prevăzute la alin. (1) determină obligarea acestuia la suportarea tuturor cheltuielilor ocazionate de pregătirea sa profesională, proporțional cu perioada nelucrată din perioada stabilită conform actului adițional la contractul individual de muncă.

Austria și Germania:

Conform studiilor CEDEFOP, în aceste țări se aplică reglementări similare, care permit angajatorului să recupereze, în anumite condiții, costurile de formare dacă salariatul părăsește voluntar locul de muncă înainte de termenul convenit.

stabilită conform actului adițional la contractul individual de muncă.

Dispozițiile prezentului alineat nu se aplică formării profesionale obligatorii prevăzute la art. 195 alin. (3), care se oferă gratuit salariatului, este considerată timp de muncă și se desfășoară, atunci când este posibil, în cadrul programului de lucru”.

supuși obligatoriu examenelor medicale profilactice periodice, costurile fiind acoperite de către angajatori.

De asemenea, aceste examene medicale profilactice periodice se efectuează în baza unor factori de risc, care, de facto, nu au impact asupra sănătății angajaților. Acest lucru este determinat de faptul că în HG 1025/2016 pentru aprobarea Regulamentului sanitar privind supravegherea sănătății persoanelor expuse acțiunii factorilor profesionali de risc - sunt stipulați factorii de risc profesionali, care sunt factori de risc generali.

turele fiind acoperite din fondurile asigurării obligatorii de asistență medicală.”

2) În mod corespunzător, se propune revizuirea punctelor 4 și 8 din **Hotărârea Guvernului nr. 1079 din 27.12.2023 cu privire la examenele medicale profilactice obligatorii ale lucrătorilor**, în vederea corelării acestora cu modificările propuse la Legea nr.10/2009.

Astfel, modificarea propusă urmărește consolidarea principiului accesului universal la serviciile medicale profilactice, eliminând barierele financiare pentru angajatori și asigurând un control mai eficient al stării de sănătate a lucrătorilor. Totodată, măsura promovează utilizarea echitabilă a fondurilor din asigurarea obligatorie de sănătate în scopuri de prevenție, conform priorităților sistemului public de sănătate.

Adițional, revizuirea cadrului normativ secundar Legii va contribui la adaptarea reglementărilor subsecvente pentru a reflecta noul mecanism de finanțare a examenelor medicale profilactice din fondurile de asigurări de sănătate; și eliminarea oricăror ambiguități privind responsabilitatea financiară a angajatorilor pentru serviciile menționate.

Codul Muncii nr.154/2003. Conflictul de interese

În realitatea complexă a perioadei pe care o traversăm, companiile se confruntă frecvent cu situații în care interesele diferitelor părți implicate intră în conflict. Pentru a asigura funcționarea adecvată și sustenabilă a unei organizații, este esențial ca aceste conflicte să fie identificate și soluționate într-o manieră etică, transparentă și responsabilă.

În sectorul privat, conflictele de interese au fost recunoscute ca fiind una dintre cauzele majore ale disfuncționalităților recente în guvernanța corporativă. Nerezolvarea lor adecvată poate afecta grav integritatea și credibilitatea organizațiilor, deschizând calea spre practici ne-etice și, în cele din urmă, spre corupție – atât în sectorul privat, cât și în cel public.

Se recomandă introducerea în Codul Muncii a unei reglementări exprese privind conflictul de interese, precum și ajustarea corespunzătoare a articolelor existente, după cum urmează:

A. Completarea Codului Muncii cu un nou articol dedicat conflictului de interese:

Art. XX: Conflictul de interese

Angajatorul poate stabili în contractul individual de muncă sau în actele interne o clauză privind conflictul de interese prin care salariatul să fie obligat să declare conflictele de interese.

Salariatul trebuie să evite situația în care el are sau poate avea un interes direct ori indirect care intră în conflict ori ar putea să intre în conflict cu interesele angajatorului. Salariatul trebuie să informeze angajatorul despre această situație.

Salariatul aflat în conflict de interese trebuie să se abțină de la negocierea și luarea deciziilor în numele angajatorului referitoare la actul juridic sau operațiunea la care se referă conflictul.

Salariatul trebuie să se abțină de la valorificarea, în folosul propriu sau a persoanelor sale afiliate, a oportunităților de a efectua investiții sau de a desfășura activități, pe care le-a cunoscut pe durata exercitării funcției dacă investiția sau activitatea a fost propusă angajatorului sau angajatorul avea în ea un interes economic ori alt interes conform cu scopul urmărit, cu excepția cazului când angajatorul a refuzat oportunitatea fără influența salariatului”.

B. Completarea Art.1 din Codul Muncii cu includerea noțiunii de: “conflict de interese - conflictul dintre exercitarea atribuțiilor funcției deținute și interesele personale”.

C. Completarea Art. 9, alin. 2 din Codul Muncii, cu includerea lit. j: “Salariatul este obligat să declare potențiale conflicte de interese, conform procedurilor stabilite de către angajator.”

D. Completarea Art. 74, alin. 1 din Codul Muncii, cu sintagma: “.....cu excepția cazurilor de conflicte de interese.”

Legea nr. 10 din 03.02.2009 privind supravegherea de stat a sănătății publice. Examenele medicale profilactice

În conformitate cu prevederile Art. 49, alin. 7) din **Legea nr. 10 din 03.02.2009 privind supravegherea de stat a sănătății publice și a Hotărârii Guvernului nr. 1079 din 27.12.2023 cu privire la examenele medicale profilactice obligatorii ale lucrătorilor**, angajații sunt

Se recomandă următoarele:

1) Modificarea Art. 49, alin. (7) din **Legea nr. 10 din 03.02.2009 privind supravegherea de stat a sănătății publice**, și expunerea acestuia în următoarea redacție: “**Examenele medicale la angajare și examenele periodice, desfășurate în scopul prevenirii apariției bolilor profesionale, se efectuează în cadrul prestatorilor publici sau privați de asistență medicală, cos-**

Legea nr. 22 din 23.02.2018 privind exercitarea unor activități necalificate cu caracter ocazional desfășurate de zilieri. Domeniul în care pot fi exercitate activități necalificate cu caracter ocazional

Conform prevederilor Art.3 din Legea nr. 22/2018, activități necalificate cu caracter ocazional specificate la diviziunea 01 din Clasificatorul Activităților din Economia Moldovei pot fi exercitate **doar în agricultură**.

În orice întreprindere, indiferent de domeniul său de activitate, pot apărea situații în care este necesară efectuarea unor lucrări ocazionale, pe termen scurt, care nu justifică încheierea unui contract individual de muncă pe termen determinat.

Pentru a reglementa acest tip de activitate necalificată și temporară, legiuitorul a adoptat **Legea nr. 22 din 23 februarie 2018 privind exercitarea unor activități necalificate cu caracter ocazional desfășurate de zilieri**, însă aplicabilitatea legii este în prezent limitată exclusiv la domeniul agriculturii (diviziunea 01 din CAEM), ceea ce reduce semnificativ utilitatea și impactul său în alte sectoare economice unde munca ocazională este la fel de frecventă și necesară. Această restricție legislativă nu corespunde realităților economice actuale, în care alte diverse ramuri – precum silvicultura, curățenia, manipularea de mărfuri sau organizarea de evenimente, etc – se confruntă periodic cu necesitatea angajării de personal temporar pentru sarcini specifice și limitate în timp.

În acest context, se recomandă următoarele:

1) Completarea Art. 1, alin. (2) din Legea 22/2018, cu alte domenii de activitate în care să fie admisă munca zilierilor.

Spre exemplu, conform legislației României, pot fi prestate activități cu caracter ocazional în următoarele domenii:

- agricultură;
- vânătoare și pescuit;
- silvicultură, exclusiv exploatarea forestieră;
- piscicultură și acvacultură;
- pomicultură și viticultură;
- apicultură;
- zootehnie;
- spectacole, producții cinematografice și audiovizuale, publicitate, activități cu caracter cultural;
- manipulări de mărfuri;
- activități de întreținere și curățenie.

2) **Extinderea termenului pentru care zilierii pot exercita activități pentru același beneficiar** de la 120 de zile la 180 de zile, după modelul legislației României (LEGEA nr. 52 din 15 aprilie 2011), care menționează că:

“(4) Niciun zilier nu poate presta activități pentru același beneficiar sau un împuternicit al acestuia pe o perioadă mai lungă de 90 de zile cumulate pe durata unui an calendaristic, **cu excepția zilierilor** care prestează activități în domeniile *agricol, silvic, viticol, pomicol, legumicol, floricol, piscicol, creșterii animalelor în sistem extensiv prin pășunatul sezonier al bovinelor, cabalinelor, activități sezoniere în cadrul grădinilor botanice, precum și în activitățile de cercetare-dezvoltare-inovare din domeniul agricol al Academiei de Științe Agricole și Silvicultură «Gheorghe Ionescu-Șișești», al institutelor, centrelor și stațiunilor de cercetare-dezvoltare aflate în subordinea sa și al institutelor naționale, al instituțiilor de învățământ agricol și silvic*; în cazul acestora, perioada nu poate depăși 180 de zile cumulate pe durata unui an calendaristic.”

<https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/127831>

- 3) **Introducerea Registrului electronic de evidență a zilelor,** ca singura modalitate de transmitere a datelor privind evidența zilelor, precum și trecerea obligației de raportare și achitare la CNAM și CNAS de către ”beneficiar”.

Experiența României: Sistemul informatic aferent Registrului electronic de evidență a zilelor se achiziționează de Inspekția Muncii, în condițiile legii.

Legea nr.110 din 21.04.2022 cu privire la învățământul dual

În prezent, Art.1, alin. (1) din Legea 110/2022 reglementează învățământul dual exclusiv **ca formă de organizare a învățământului profesional tehnic** prevăzută de Codul educației. Această abordare a permis dezvoltarea parteneriatelor între instituțiile de învățământ profesional tehnic și agenții economici, oferind elevilor posibilitatea de a acumula experiență practică direct în câmpul muncii, pe parcursul formării profesionale.

Cu toate acestea, beneficiile învățământului dual au fost demonstrate și la nivel universitar, prin mai multe proiecte pilot implementate de instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova, în colaborare cu mediul privat. Aceste proiecte au evidențiat impactul pozitiv al instruirii practice la locul de muncă asupra formării studenților, în special în domenii precum tehnologia informației, inginerie, agricultură sau economie.

Totuși, aceste inițiative nu intră sub incidența Legii nr. 110/2022 și, ca urmare, nu beneficiază de facilitățile prevăzute pentru învățământul dual, cum ar fi compensarea parțială a cheltuielilor suportate de întreprinderi/unități pentru instruirea elevilor. Acest cadru restrictiv creează un dezechilibru între nivelurile de învățământ și limitează extinderea și sustenabilitatea învățământului dual în sectorul universitar.

Prin urmare, având în vedere că beneficiile învățământului dual sunt valabile și în cazul studiilor superioare, **se propune extinderea aplicabilității Legii nr. 110/2022 și asupra învățământului superior, cel puțin pentru ciclul de licență.**

Reducerea deficitului de forță de muncă și facilitarea accesului la lucrători străini în agricultură

Sectorul agricol din Republica Moldova se confruntă cu un **deficit acut de forță de muncă**, cauzat de migrația populației active și îmbătrânirea demografică. Situația este agravată de **barierele legislative și administrative** care limitează posibilitatea **importului de forță de muncă străină**, împiedicând companiile agricole să-și acopere necesarul sezonier și să-și mențină capacitatea de producție.

Pentru a dezvolta un cadru clar pentru angajarea lucrătorilor străini și reatragera celor din diaspora, fapt ce ar diminua presiunea asupra fermierilor și ar asigura funcționarea stabilă și competitivă a sectorului agricol, se recomandă următoarele:

- **Evaluarea cadrului legal** – *Legea nr. 200 din 16.07.2010 privind regimul străinilor în Republica Moldova* - în special al modului și condițiilor de eliberare a permiselor de ședere pentru străini, în vederea atragerii cetățenilor străini, din țări credibile, la lucrări agricole, sezoniere, în scopul acoperirii deficitului de forță de muncă (garanții și angajamente suplimentare din partea statului, revizuirea responsabilității angajatorilor moldoveni, etc.).
- **Simplificarea și accelerarea procedurilor de angajare a lucrătorilor străini**, inclusiv prin digitalizarea procesului de obținere a avizelor și permiselor de muncă.
- **Stimularea formării profesionale interne**, prin programe duale și parteneriate între companii, instituții de învățământ și autorități, pentru dezvoltarea competențelor tehnice și de management agricol.

Clarificarea statutului arhivării documentelor în format digital, prin introducerea unei prevederi care să recunoască legal echivalența documentelor arhivate digital (semnate electronic sau scanate conform normelor) cu cele pe suport hârtie.

În prezent, legislația națională impune păstrarea documentelor în format fizic chiar și atunci când există versiuni digitale validate ceea ce generează incertitudini și costuri suplimentare.

Se recomandă clarificarea statutului arhivării digitale prin introducerea unei prevederi legale care să recunoască **echivalența documentelor arhivate digital** (semnate electronic sau scanate conform normelor) cu cele pe suport hârtie. Această măsură va reduce costurile și spațiul necesar pentru arhivare, va crește eficiența administrativă, va permite accesul rapid și securizat la documente și va sprijini digitalizarea proceselor, aliniind legislația națională la bunele practici internaționale.

În acest sens, se propun următoarele:

1. Modificarea **Ordinului nr. 57/2016 cu privire la aprobarea Indicatorului documentelor-tip și al termenelor lor de păstrare pentru organele administrației publice, pentru instituțiile, organizațiile și întreprinderile Republicii Moldova și a Instrucțiunii privind aplicarea Indicatorului**, prin:
 - Introducerea unui compartiment dedicat documentelor electronice;
 - Stabilirea termenelor de păstrare și criteriilor de validare.
2. Completarea **Legii nr. 135/2007 privind societățile cu răspundere limitată**, prin:
 - Clarificarea statutului documentelor scanate;
 - Reglementarea conversiei și păstrării în format digital.
3. Completarea **Legii nr. 880/1992 privind Fondul Arhivistic al Republicii Moldova** cu un nou Articol 27¹, care să prevadă:
 - Implementarea sistemelor de management arhivistic digital;
 - Emiterea unui regulament tehnic de către Arhivele Naționale.

Hotărârea Guvernului nr. 95 din 05.02.2009 pentru aprobarea unor acte normative privind implementarea Legii securității și sănătății în muncă nr. 186-XVI din 10 iulie 2008. Instruirea lucrătorilor în domeniul securității și sănătății în muncă

În contextul digitalizării și optimizării resurselor pentru reducerea utilizărilor documentelor pe suport de hârtie, necesitatea efectuării instruirii în domeniul securității muncii și consemnării efectuării instruirii prin semnătură olografă pe acte pe suport de hârtie reprezintă o abordare depășită. Drept urmare, **digitalizarea acestor proceduri** ar permite atât reducerea consumului de resurse materiale, cât și o gestionare mai eficientă a documentelor prin arhive electronice securizate.

Adițional, anumite tipuri de activitate/lucrări **nu conțin riscuri sporite pentru sănătatea salariatului** în perspectivă de scurtă și lungă durată. În special, lucrătorii, care activează în spații de birou, ale căror muncă este organizată la oficiu și instrumentele de lucru sunt calculatorul, telefonul, printerul nu se supun riscurilor profesionale specifice.

În acest sens, se recomandă următoarele:

- A. Modificarea **HG 95/2009 pentru aprobarea unor acte normative privind implementarea Legii securității și sănătății în muncă nr. 186-XVI din 10 iulie 2008**, după cum urmează:
 - 1) La pct. 53, se propune completarea sintagmei după cum urmează: „*Rezultatul instruirii lucrătorilor în domeniul securității și sănătății în muncă se consemnează, în mod obligatoriu, în Fișa personală de instruire în domeniul securității și sănătății în muncă, care se va păstra de către angajator în format fizic sau electronic în cadrul arhivei electronice, asigurate de angajator*”.
 - 2) La pct. 54, se propune completarea sintagmei după cum urmează: „*După finalizarea instruirii, Fișa personală de instruire în domeniul securității și sănătății în muncă se va considera completată fie prin semnarea acesteia de către lucrătorul instruit, fie prin păstrarea datelor (log-urilor) cu privire la parcurgerea instruirii în sisteme de evidență electronică sau arhiva electronică*”.
 - 3) La pct. 68, se propune excluderea sintagmei **“care nu va fi mai mare de 6 luni”**. Aceasta presupune **excluderea instruirii periodice în domeniul securității și sănătății în muncă sau efectuării acestei instruirii pe măsura necesității**, fără semnarea actelor adiționale, cu păstrarea log-urilor confirmative (fără a plafona acest interval la termenul de 6 luni).

Adițional, conform reglementărilor actuale, instruirea în domeniul securității și sănătății în muncă – în special cea periodică – este, în majoritatea cazurilor, condiționată de participarea la cursuri organizate de furnizori externi autorizați. Deși această abordare asigură un anumit nivel de standardizare, **nu răspunde nevoilor reale ale marilor companii**, care dispun de capacitate internă solidă pentru a realiza instruiți de calitate, adaptate riscurilor specifice fiecărui post sau flux de lucru.

- B. Completarea art. 17, alin. (2), lit. b) din **Legea 186/2008 securității și sănătății în muncă**, după cum urmează: *“periodică și pe măsura necesității, în cazul unităților în care se desfășoară activități fără pericole de accidentare sau de îmbolnăvire profesională”*.
- C. Modificarea **cadrului legal care ar permite realizarea și documentarea instruirii periodice a angajaților în domeniul SSM de către companie**, prin programe proprii de training documentate și validate la nivel intern, cu respectarea cerințelor legale în vigoare și sub responsabilitatea angajatorului.

Hotărârea Guvernului nr. 681 din 10-09-2020 cu privire la aprobarea Conceptului Sistemului informațional automatizat „Registrul electronic al angajaților” pentru sectorul bugetar

Din 1 septembrie 2019 mecanismul privind carnetele de muncă nu mai este aplicabil și nu există un sistem electronic de evidență integrată și sistematizată a informației aferente persoanelor angajate în sectorul real, inclusiv a informațiilor aferente raporturilor de muncă ale acestora.

În prezent, unicele surse de informații cu privire la persoanele angajate sunt datele declarate de către angajatori în dările de seamă fiscale prezentate Serviciului Fiscal de Stat, informațiile pe care le dețin Casa Națională de Asigurări Sociale și Compania Națională de Asigurări în Medicină privind persoanele asigurate, precum și informațiile din Registrul funcțiilor publice și al funcționarilor publici.

Totodată, datele deținute de către fiecare instituție în parte nu sunt complete și suficiente pentru crearea unui registru la nivel național, rapoartele fiind prezentate cu aceleași date către diverse instituții publice, la un anumit interval de timp după apariția și/sau modificarea raportului de muncă.

Nu în ultimul rând este necesar de a ține cont și de drepturile fundamentale ale angajatului, care la momentul actual nu dispune de un mecanism centralizat de verificare a raporturilor sale de muncă, atât istorice, cât și cele înregistrate sau nu la zi. SIA REA permite în timp real monitorizarea de către angajat, în mod individual, a respectării obligațiilor de către angajator.

SIA REA propune automatizarea proceselor de evidență a persoanelor angajate în câmpul muncii, asigurarea păstrării istoricului aferent raporturilor de muncă și facilitarea accesului la date în timp real.

În contextul accelerării procesului de digitalizare a serviciilor publice, se recomandă **extinderea aplicabilității Registrului de stat format de Sistemul informațional automatizat „Registrul electronic al angajaților” (SIA REA)**, aprobat prin HG 681/2020, și asupra sectorului real al economiei (sectorul privat).

Stimularea formării profesionale și atragerea tinerilor specialiști în sectorul agroindustrial

Sectorul agroindustrial se confruntă cu o criză acută de forță de muncă calificată și cu un nivel redus de atractivitate pentru tinerii specialiști. Curriculumul educațional agricol este necorelat cu necesitățile actuale ale pieței muncii, iar stagiile de practică sunt adesea ineficiente sau pur formale. Totodată, lipsa stimulentei fiscale și sociale pentru angajatori și pentru tinerii profesioniști din domeniu limitează interesul acestora de a se angaja sau a rămâne în mediul rural.

Se recomandă:

- Elaborarea și aprobarea unui Program guvernamental de susținere și atragere a tinerilor în domeniul cercetării, dezvoltării și inovării agroindustriale.
- Acordarea de scutiri și facilități fiscale pentru angajatorii care oferă locuri de muncă în agricultură, în special tinerilor specialiști.
- Oferirea de garanții și dobânzi acoperite din Fondul Național de Dezvoltare a Agriculturii și Mediului Rural (FNDAMR).
- Stimularea parteneriatelor educaționale între instituțiile de învățământ și companiile private, cu sprijinul FNDAMR și al partenerilor de dezvoltare, pentru: actualizarea curriculumului horticol și agricol; organizarea de stagii practice eficiente și promovarea conceptului de „învățare la locul de muncă”.

Capitolul IV CADRUL CONCURENȚIAL

Concurența loială reprezintă unul dintre pilonii fundamentali ai dezvoltării durabile a pieței. Ea stimulează inovația și productivitatea, contribuie la creșterea calității bunurilor și serviciilor, asigură prețuri echitabile și oferă consumatorilor o gamă mai largă de opțiuni. Pentru o economie orientată spre integrarea europeană, aplicarea consecventă a regulilor în domeniul concurenței și al ajutorului de stat, în conformitate cu dreptul Uniunii Europene, are un impact direct asupra climatului investițional și asupra asigurării unor condiții echitabile de concurență, consolidând încrederea și reducând incertitudinea de reglementare.

Totuși, persistă o serie de provocări sistemice. Este necesară creșterea previzibilității aplicării legii și respectarea termenelor procedurale în examinarea concentrărilor economice și a cazurilor de încălcare a legislației concurențiale; trebuie asigurate transparența și uniformitatea metodologiilor – de la evaluarea poziției dominante și analiza efectelor anticoncurențiale, până la revizuirea sistemului sancționator în domeniul afacerilor și stabilirea cerințelor pentru programele de conformitate (compliance). Este esențială, de asemenea, coordonarea eficientă cu autoritățile de reglementare sectoriale și cu sistemul achizițiilor publice în conformitate cu regulile europene. Condițiile egale de concurență depind de aplicarea uniformă a acestor instrumente și de armonizarea practicilor cu cadrul normativ al Uniunii Europene.

Un element-cheie pentru eficiență îl constituie asigurarea independenței, profesionalismului și capacității instituționale ale Consiliului Concurenței. Aceasta permite prevenirea practicilor anticoncurențiale, promovarea respectării regulilor concurențiale loiale și menținerea unui climat economic echitabil și competitiv.

Viziunea FIA: O supraveghere a concurenței independentă, profesionistă și previzibilă – garanția competitivității loiale, a protecției consumatorilor și a dezvoltării investițiilor sustenabile.

Revizuirea sistemului sancționator în domeniul afacerilor

- **Art. 246¹ Cod Penal – Concurența neloială**, prevede răspundere penală pentru orice act de concurență neloială, inclusiv:
- crearea, prin orice mijloace, de confuzie cu întreprinderea, cu produsele sau cu activitatea industrială sau comercială a unui concurent;
 - răspândirea, în procesul comerțului, de afirmații false, care discreditează întreprinderea, produsele sau activitatea de întreprinzător a unui concurent;
 - inducerea în eroare a consumatorului referitor la natura, la modul de fabricare, la caracteristicile, la aptitudinea de întrebuințare sau la cantitatea mărfurilor concurentului;
 - folosirea denumirii de firmă sau a mărcii comerciale într-o manieră care să producă confuzie cu cele folosite legitim de un alt agent economic;
 - compararea în scopuri publicitare a mărfurilor produse sau comercializate ale unui agent economic cu mărfurile unor alți agenți economici cu amendă de la 3000 la 4000 de unități convenționale sau cu închisoare de până la 1 an, cu amendă, aplicată persoanei juridice, de la 3500 la 5000 de unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 1 la 5 ani.

Analiză comparativă cu Legea Concurenței nr. 183/2012: Legea concurenței califică **concurența neloială** drept o **încălcare cu cel mai redus pericol social**, comparativ cu alte practici anticoncurențiale. Sancțiunea administrativă aplicabilă este de **până la 0,5% din cifra de afaceri** a întreprinderii (pentru anul financiar precedent). În schimb, pentru **abuzul de poziție dominantă sau acordurile anticoncurențiale pot fi aplicate amenzi de până la 10% din cifra de afaceri a întreprinderilor**

Astfel, destindem următoarele diferențe importante:

- Concurența neloială poate fi investigată de Consiliul Concurenței **doar la plângerea unei persoane lezate**, și nu din oficiu.
- Acordurile anticoncurențiale sunt pedepsite penal **doar în cazuri grave**, precum cartelurile dure cu efecte semnificative (ex. fixarea prețurilor, împărțirea piețelor, trucarea licitațiilor).
- Alte încălcări ale legislației concurențiale **nu sunt incriminate penal**.

Existența art. 246¹ CP creează o **inconsecvență legislativă** și o **inechitate** între modul de tratament al diferitelor forme de comportament anticoncurențial. În practică, această prevedere permite sancționarea penală disproporționată a unor fapte care:

- sunt deja reglementate administrativ;
- presupun un pericol social relativ scăzut;
- sunt tratate mai lejer în comparație cu practici economice mult mai grave, care nu atrag sancțiuni penale.

Art. 22 alin. (1) și (2) din Legea concurenței nr. 183/2012. Notificarea concentrărilor economice

- Capitolul 4 dedicat concentrărilor economice din Legea concurenței nr. 183/2012, transpune eronat prevederile *Regulamentului (CE) nr. 139/2004 al Consiliului din 20 ianuarie 2004 privind controlul concentrărilor economice între întreprinderi*, în partea ce ține de momentul până la care întreprinderile sunt obligate să notifice o concentrare economică către Consiliul Concurenței.

Articolul 22 alin. (1) din Legea nr. 183/2012 stabilește că concentrarea economică se notifică înainte de punerea în aplicare a concentrării economice. Mai departe, alin. (2) din același articol prevede că „*prin punerea în aplicare a operațiunii de concentrare economică se înțelege, după caz, încheierea acordului, anunțarea ofertei publice sau preluarea pachetului de control*”.

- Urmare a celor argumentate, se recomandă:

- Revizuirea blocului infracțiunilor economice ale Codul Penal, în scopul de-criminalizării unor fapte care țin de riscul activității de întreprinzător**, cu excepția infracțiunilor comise în domenii de o gravitate sporită, cum ar fi: sistemul bancar, spălarea banilor, falsificarea documentelor, etc.
- Totodată, considerăm necesară revizuirea Codului Penal pentru **decriminalizarea unor fapte economice calificate drept „de risc antreprenorial”**, cu ajustarea sancțiunilor și recalificarea unor infracțiuni economice din categoria celor „mai puțin grave”. **Prin urmare, se propune abrogarea art. 246¹ din Codul Penal**, în paralel cu:
 - consolidarea cadrului administrativ de sancționare (prin Legea concurenței);
 - instruirea autorităților judiciare privind aplicarea proporțională a normelor;
 - consolidarea mecanismelor de soluționare civilă a litigiilor comerciale.

Însă, potrivit pct. 4 par. (1) din Regulamentul (CE) nr. 139/2004, „concentrările care au dimensiune comunitară definite în prezentul regulament trebuie notificate Comisiei înainte de punerea în aplicare și după încheierea acordului, anunțarea ofertei publice sau după preluarea pachetului de control. Notificarea poate fi efectuată și în cazurile în care întreprinderile implicate demonstrează Comisiei intenția de bună credință de a încheia un acord sau, în cazul unei oferte publice, în cazul în care și-au anunțat public intenția de a face o astfel de ofertă, cu condiția ca acordul sau oferta planificată să aibă ca rezultat o concentrare cu dimensiune comunitară”.

Prin urmare, conform legislației comunitare, încheierea acordului sau anunțarea ofertei publice nu sunt considerate punere în aplicare a concentrării economice, întreprinderile fiind obligate să notifice concentrarea economică nu înainte, ci după încheierea acordului, anunțarea ofertei publice sau după preluarea pachetului de control. Totodată, întreprinderile au dreptul, dar nu sunt obligate, să notifice concentrarea economică înainte de încheierea acordului, anunțarea ofertei publice sau preluarea pachetului de control, dacă demonstrează Consiliului Concurenței intenția de bună credință de a încheia un acord sau, în cazul unei oferte publice, în cazul în care și-au anunțat public intenția de a face o astfel de ofertă, cu condiția ca acordul sau oferta planificată să aibă ca rezultat o concentrare.

Pct. 152 și 153 din **Hotărârea Plenului Consiliului Concurenței nr. 2/2025** trebuie modificat în mod similar. În acest sens, un contract (acord) semnat între părți la o concentrare economică, sub condiție suspensivă (Art.352 Cod civil), în sine nu poate fi văzut ca punere în aplicare a concentrării economice. Măsurile de punere în aplicare a unei concentrări economice sunt specificate corect la pct. 154 din Hotărârea Plenului Consiliului Concurenței 2/2025.

Reglementarea defectuoasă a momentului până la care trebuie realizată notificarea creează dificultăți practice, deoarece obligă părțile la concentrare economică să pregătească și să depună un dosar minuțios de notificare la Consiliul Concurenței fără a putea fixa în prealabil înțelegerea părților privind condițiile principale ale viitoarei tranzacții, care să aibă forță obligatorie pentru părți.

Art. 47 alin. (7) din Legea concurenței nr. 183/2012

- Articolul 47, alin. (7) din Legea concurenței nr. 183/2012 prevede:

„(7) Instanța de judecată nu poate anula decizia Consiliului Concurenței care este legală în fond, în cazul constatării unor încălcări procedurale care nu influențează fondul cauzei și care nu au dus la limitarea dreptului la apărare al părților implicate, însă poate trimite cauza la reinvestigare la Consiliul Concurenței.”

Această prevedere reprezintă o derogare de la prevederile Codului Administrativ în privința deciziilor Consiliului Concurenței. Derogarea respectivă nu a fost justificată și argumentată în careva mod de către autorii proiectului și va reduce standardul calității investigațiilor Consiliului Concurenței, dar și a deciziilor autorității (care nu va fi obligată să respecte cu strictețe propriile sale proceduri) și deschide calea spre abuzuri din partea autorității de concurență.

Mai mult, prevederea dată afectează dreptul la apărare a părții și reprezintă o imixtiune în exercitarea puterii judiciare, care este o putere separată în stat (art. 6 din Constituție). Imixtiunea va avea loc prin limitarea imputernicirilor instanțelor de judecată de a examina pe deplin modul în care s-a desfășurat procedura, termenii, etc.

La fel, nu este clar mecanismul prin care va apreciat dacă aceste încălcări procedurale influențează sau nu fondul cauzei și duc la limitarea dreptului la apărare – or, instanței i se limitează competența de a se expune plenar și în ansamblu asupra deciziei Consiliului Concurenței. Nu există justificări pentru asemenea derogări importante de la asigurarea protecției părții în conformitate cu art. 6 CEDO.

privind controlul concentrărilor economice între întreprinderi [Regulamentul (CE) privind concentrările economice].

Totodată, se propune completarea Hotărârii nr. 2/2025 a Plenului Consiliului Concurenței cu un punct care să prevadă că încheierea de către părțile la concentrare economică a unui acord (e.g. în privința transferului părților sociale, închiderii tranzacției, etc.) sub condiție suspensivă, nu poate fi văzută ca punere în aplicare a concentrării economice. O astfel de prevedere ar fi în linie cu practicile în domeniu din UE, inclusiv România, și alte state.

De asemenea, se propune **excluderea art. 22 alin. (2/1)**, introdus prin Legea nr. 199/2023, care dublează art. 20 alin. (5) din aceeași lege.

- Se recomandă **revizuirea art. 47 alin. (7) din Legea concurenței nr. 183/2012**, astfel încât instanțele de judecată să păstreze competența deplină de a examina modul în care s-a desfășurat procedura Consiliului Concurenței și să se asigure respectarea dreptului la apărare al părților implicate.

Orice derogare de la prevederile Codului Administrativ trebuie să fie justificată clar și să nu compromită calitatea investigațiilor sau deciziilor autorității de concurență.

Art. 72² din Legea concurenței nr. 183/2012. Clarificarea răspunderii succesorilor legali și economici pentru încălcările legislației concurențiale

Articolul 72². Amenda aplicată succesorilor legali sau economici (cu intrarea în vigoare începând cu 18.08.2026), din Legea concurenței nr. 183/2012 prevede: „Dacă în cadrul întreprinderii care a participat la săvârșirea unei încălcări a legislației concurențiale au avut loc modificări juridice sau organizatorice ori dacă întreprinderea a încetat să mai existe, Consiliul Concurenței atrage la răspundere succesorii legali sau economici ai întreprinderii date și aplică succesorilor legali sau economici amenziile pentru încălcarea legislației concurențiale”.

Conform prevederilor actuale din lege, drept temei pentru impunerea răspunderii asupra unei întreprinderi pentru faptele altei întreprinderi servesc înțelegerea existenței întreprinderii care a participat la săvârșirea unei încălcări a legislației concurențiale sau intervenirea unor modificări juridice sau organizatorice în cadrul întreprinderii care a participat la săvârșirea unei încălcări a legislației concurențiale.

Aceste temeuri sunt extrem de vagi și, în mod vădit, nu satisfac cerințele de calitate ale legii. În jurisprudența sa, Curtea Constituțională a statuat că, în conformitate cu art. 23 alin. (2) din Constituție, legislația trebuie să îndeplinească anumite condiții de calitate. Exigența calității legii este conturată prin prisma principiului securității juridice în componența condițiilor de previzibilitate și claritate a legii. Pentru a corespunde celor trei criterii de calitate - accesibilitate, previzibilitate și claritate - norma de drept trebuie să fie formulată cu suficientă precizie, astfel încât să permită persoanei să decidă asupra conduitei sale și să prevadă, în mod rezonabil, în funcție de circumstanțele cauzei, consecințele acestei conduite. Previzibilitatea și claritatea constituie elemente sine qua non ale constituționalității unei norme, în activitatea de legiferare acestea nicicum nu pot fi omise (a se vedea, în acest sens, HCC nr. 10 din 16.03.2017, § 40-43).

Directiva 2019/1 a Parlamentului European și a Consiliului din 11 decembrie 2018 privind oferirea de mijloace autorităților de concurență din statele membre astfel încât să fie mai eficace în aplicarea legii și privind garantarea funcționării corespunzătoare a pieței interne, cât și jurisprudența Curții de Justiție Europene recunoaște dreptul autorităților de concurență de a atrage la răspundere pentru încălcările normelor concurențiale a altor subiecți decât făptuitorul în cazul continuării activității economice, însă această răspundere apare doar în cazuri excepționale (cu criterii descrise foarte precis).

Formularea vagă a condițiilor impunerii răspunderii pentru faptele terților lăsa loc de abuz la identificarea acestor succesori de către autoritatea de concurență și, ulterior, de către instanțele de judecată și la atragerea nejustificată la răspundere a persoanelor pentru încălcările comise de terți.

Potențial, atragerea la răspundere a succesorilor legali și economici ar bloca orice potențiale achiziții pe viitor a acțiunilor/ activelor în societăți în Moldova, deoarece investitori nu vor dori să preia riscul de a fi amendați pentru o încălcare comisă de societate înaintea achiziției.

Eliminarea pragurilor minime ale amenzilor prevăzute la Art. 72 din Legea concurenței nr. 183/2012 pentru o individualizare conformă orientărilor UE

Spre deosebire de legislația comunitară, **Legea nr. 183/2012 stabilește praguri minime ale amenzilor care pot fi aplicate.**

De remarcat că lipsa unui asemenea prag nu împiedică Consiliul Concurenței să stabilească orice quantum al amenzii în limitele plafonului stabilit de lege.

Aplicarea unor asemenea praguri lipsește Consiliul Concurenței de o flexibilitate necesară la stabilirea quantumului amenzilor, care ar ține cont de ponderea activității în cadrul căreia a fost comisă încălcarea în totalul veniturilor obținute de în-

Se recomandă definirea clară a condițiilor în care o întreprindere poate să poarte răspundere pentru o încălcare a legislației concurențiale săvârșită de o altă întreprindere, în conformitate cu jurisprudența comunitară.

treprindere, gravitatea faptei, durata ei, faptul dacă a produs careva consecințe, măsura în care a fost afectată piața, dacă încălcarea a fost remediată din propria inițiativă, profitul obținut din încălcare, baza de calcul a amenzii, etc.

Ar putea să existe situații în care încălcarea să nu justifice o amendă mare, ținând cont de toate circumstanțele relevante, chiar dacă conform criteriilor formale se califică drept de gravitate medie sau mare.

Astfel, potrivit pct. 13 din Orientările privind calcularea amenzilor aplicate în temeiul articolului 23 alineatul (2) litera (a) din Regulamentul (CE) nr. 1/2003, „pentru a determina cuantumul de bază al amenzii care urmează să fie aplicată, Comisia utilizează valoarea vânzărilor de bunuri sau servicii, realizate de întreprindere, care au legătură directă sau indirectă (1) cu încălcarea, în sectorul geografic relevant din teritoriul SEE. Comisia utilizează în mod normal vânzările realizate de întreprindere în cursul ultimului an complet de participare a sa la încălcare (denumite în continuare „valoarea vânzărilor”).”

Stabilirea unor asemenea praguri, care se calculează din cifra totală de afaceri, nu permite individualizarea amenzilor în conformitate cu Orientările UE și creează un cadru juridic excesiv de represiv, care, prin riscurile financiare care le generează, descurajează orice investiții în RM.

Art. 13 alin. (1) din Legea nr.38/2008 cu privire la protecția mărcilor și/sau Art. 63 din Hotărârea Consiliului Concurenței nr. 13/2013 cu privire la aprobarea Regulamentului privind evaluarea acordurilor verticale anticoncurențiale. Importurile paralele

Art. 13 alin. (1) din Legea cu privire la protecția mărcilor nr. 38/2008 interzice titularului unei mărci înregistrate de a cere interzicerea utilizării de către alte persoane a acestei mărci pe produse și/sau servicii care au fost plasate pe piața Republicii Moldova de el însuși sau cu consimțământul său. Altfel spus, art. 13 alin. (1) permite titularului unei mărci înregistrate să interzică altor persoane utilizarea acestei mărci pe produse/servicii, dacă produsele nu au fost plasate în Republica Moldova de titular, sau au fost plasate fără consimțământul său.

În prezent, acest regim de epuizare națională înseamnă că importurile paralele de produse marcate din străinătate nu pot intra legal pe piața internă. UE aplică un regim de epuizare regională (piața unică). *Directiva (UE) 2015/2436 a Parlamentului European și a Consiliului din 16 decembrie 2015 de apropiere a legislațiilor statelor membre cu privire la mărci (reformare)* prevede că marca nu dă dreptul titularului său să interzică utilizarea acesteia pentru produsele care au fost introduse pe piața Uniunii sub această marcă de către titular sau cu consimțământul acestuia. Practica Curții de Justiție a UE confirmă că restricționarea comerțului paralel între statele membre, pe baza mărcii, contravine liberei circulații a mărfurilor în interiorul pieței comune.

În același timp, **art. 63 din Regulamentul privind evaluarea acordurilor verticale anticoncurențiale nr. 13/2013** prevede că, politica de restrângere a importurilor paralele prin care vânzătorul restrânge dreptul distribuitorului la vânzări active sau pasive în diferite țări este considerată interzisă. Se permite doar restrângerea vânzărilor active într-un anumit teritoriu alocat în mod exclusiv unui distribuitor.

Acest conflict creează o stare de incertitudine atât pentru titularii mărcilor, cât și pentru importatorii de produse și servicii în ceea ce privește legalitatea interzicerii importurilor paralele.

Se recomandă introducerea modificărilor necesare în actele normative, prin modificarea Art. 13 alin. (1) din Legea nr.38/2008 cu privire la protecția mărcilor și/sau Art. 63 din Hotărârea Consiliului Concurenței nr. 13/2013 cu privire la aprobarea Regulamentului privind evaluarea acordurilor verticale anticoncurențiale, astfel încât conflictul normelor legat de admisibilitatea importurilor paralele să fie înlăturat.

Acordul de Asociere UE-Republica Moldova (2014) recunoaște opțiunea regiunii regionale de epuizare. În contextul aderării la UE, armonizarea legislației naționale cu acquis-ul comunitar prevede posibilitatea adoptării regimului regional (permiterea importurilor paralele). Modificarea Legii nr. 38-XVI/2008 pentru permiterea importurilor paralele va consolida piața internă și va proteja consumatorii prin prețuri mai mici și ofertă diversificată.

Argumente în favoarea importurilor paralele:

- **Concurență sporită și prețuri mai mici.** Comercianții paraleli aduc pe piață bunuri achiziționate la prețuri mai mici din alte state, constrângând titularii de marcă să practice prețuri competitive și să diversifice oferta. Admiterea importurilor paralele obligă participanții la piață să fie competitivi, spre deosebire de regimul actual care permite stabilirea prețurilor fără presiunea pieței.

- **Limitarea abuzurilor de poziție dominantă.** Împiedicarea comerțului paralel este interzisă în anumite circumstanțe. Acțiunea unilaterală a unui furnizor dominant poate încălca interdicția privind abuzul de poziție dominantă (articolul 102 TFUE). Dacă împiedicarea comerțului paralel face parte dintr-un acord de distribuție, de exemplu, aceasta poate încălca interdicția privind cartelurile (articolul 101 TFUE). Autoritățile europene consideră astfel de practici drept unele dintre cele mai grave forme de comportament anticoncurențial și au sancționat companii care blochează importurile paralele sub aspect de încălcarea regulilor de concurență.

Legea nr. 96/2021 pentru modificarea Legii nr.461/2001 privind piața produselor petroliere și Hotărârea Consiliului de Administrație ANRE nr.446 din 12.10.2021 privind aprobarea Metodologiei de calcul și aplicare a prețurilor la produsele petroliere

- ☐ Actele normative menționate creează un cadru total defavorabil operării în sfera comercializării cu ridicată și cu amănuntul a produselor petroliere.

Potrivit Art.4, alin.(1) din Legea nr. 96/2021, prețurile maxime de comercializare cu amănuntul a produselor petroliere principale de tip standard se stabilesc de către Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică (ANRE) în baza Metodologiei de calcul și aplicare a prețurilor la produsele petroliere.

Astfel, în urma implementării Metodologiei marja comercială (adică câștigul comercianților cu amănuntul a produselor petroliere principale de tip standard) este una limitată și nu poate depăși valorile stabilite de ANRE pe baza semestrială.

Situația actuală, creată în urma implementării Legii 96/2021 și a Metodologiei confirmă în mod practic că valorile marjelor stabilite de până acum nici nu acoperă cheltuielile societăților petroliere nemaivorbind de careva profit. Mai mult, în conformitate cu p.13 din Metodologie, în cazul lipsei unuia din produsele petroliere de tip standard (adică, benzina COR 95 și motorină, fără denumire comercială) la stația de alimentare, agentul economic sistează imediat comercializarea celorlalte tipuri de produse din aceeași categorie, informează consumatorii prin excluderea prețurilor de pe panoul stației de alimentare și întocmește un raport privind lipsa produselor petroliere principale de tip standard, cu expedierea raportului respectiv în adresa ANRE în decursul a cel mult o zi lucrătoare.

În condițiile actuale geopolitice, influențate de conflictul armat din Ucraina, un asemenea nonsens juridic creează pericol atât pentru siguranța energetică a Republicii Moldova, cât și pentru siguranța mediului de afaceri și a consumatorului de rând, întrucât, în ipoteza în care pe piața internă nu ar mai exista (temporar sau permanent) produse petroliere de tip standard, comercializarea cu amănuntul a altor tipuri de produse petroliere principale ar fi imposibilă.

Art. 26 al Legii nr.461/2001 privind piața produselor petroliere și Hotărârea Guvernului nr. 1117/2002 despre aprobarea Regulamentului de comercializare cu amănuntul a produselor petroliere

- ☐ **Implementarea conceptul de stație de distribuție carburanți de tip *unmanned*.**

Actualmente, legislația Republicii Moldova nu reglementează conceptul de stație de distribuție carburanți de tip *unmanned* (fără personal și cu achitarea prin card).

- ☑ Se recomandă **modificarea Art. 26 din Legii nr.461/2001 privind piața produselor petroliere și Hotărârea Guvernului nr. 1117/2002 despre aprobarea Regulamentului de comercializare cu**

Mai mult ca atât, din normele juridice existente, un astfel de tip de stație de distribuție carburanți ar fi imposibil de realizat.

Practica stațiilor de tip *unmanned* este larg răspândită în UE (a se vedea Austria, Germania, Grecia, etc.).

Hotărârea Guvernului nr. 1001 din 19.09.2001 cu privire la declararea mărfurilor de către agenții economici din raioanele de est ale Republicii Moldova.

- ☐ **Crearea unui mediu concurențial favorabil și echitabil pentru agenții economici din Republica Moldova, de pe ambele maluri ale Nistrului**

Conform Hotărârii Guvernului nr. 1001 din 19.09.2001 cu privire la declararea mărfurilor de către agenții economici din raioanele de est ale Republicii Moldova, importurile în raioanele din stânga Nistrului sunt avantajate față de producătorii din Republica Moldova. Producătorii locali (partea dreaptă a Nistrului) sunt defavorizați față de importatori (partea stânga Nistrului), care nu achită drepturile de import (accize, TVA) la organele vamale.

În schimb, producătorii locali (partea dreaptă a Nistrului) trebuie să achite impozite în Moldova și la vânzare către entitățile din partea stânga a Nistrului - aceștia trebuie să achite impozitele în partea stângă a Nistrului. Astfel, Statul favorizează importatorii (partea stânga Nistrului) în detrimentul producătorilor locali (partea dreaptă a Nistrului) care doresc să comercializeze în partea stângă a Nistrului.

amănuntul a produselor petroliere, prin elaborarea și includerea în legislație a unui astfel de concept conform celor mai bune practici ale UE.

- ☑ Se recomandă **abrogarea Hotărârii Guvernului nr. 1001 din 19.09.2001 cu privire la declararea mărfurilor de către agenții economici din raioanele de est ale Republicii Moldova** și asigurarea unui mediu concurențial echitabil pentru toate entitățile, care comercializează sau intenționează să comercializeze în raioanele de est a Republicii Moldova.

Capitolul V

TRANZIȚIA CĂTRE ECONOMIA VERDE ȘI SUSTENABILĂ

Economia verde a devenit un obiectiv strategic de dezvoltare. Pactul Verde European urmărește atingerea neutralității climatice până în anul 2050, iar pentru Republica Moldova, ca stat candidat la Uniunea Europeană, acest deziderat implică accelerarea măsurilor de eficiență energetică, dezvoltarea surselor regenerabile de energie, adaptarea la schimbările climatice și armonizarea treptată a cadrului normativ în spiritul Acordului de Asociere RM-UE. Accesul la programele și instrumentele de finanțare „verzi” ale Uniunii Europene deschide noi oportunități pentru modernizare și investiții sustenabile.

Investitorii străini au un rol esențial în acest proces, prin transferul de tehnologii, implementarea standardelor de sustenabilitate și adoptarea modelelor responsabile de guvernare corporativă, care aliniază practicile locale la cele europene. La nivel corporativ, prioritatea o constituie integrarea principiilor ESG (mediu, social, guvernare), ce vizează nu doar transparența, ci și gestionarea eficientă a resurselor și a riscurilor. Totuși, persistă provocări specifice: deficitul de expertiză locală, lipsa reperelor metodologice și limitarea resurselor pentru implementare. În acest context, experții FIA atrag atenția autorităților asupra necesității unor măsuri de sprijin și a unei politici clare, care să faciliteze tranziția verde și să consolideze capacitatea de guvernare și competitivitatea sectorială.

Printre principalele pârghii se numără economia circulară și semnalele clare pentru direcționarea capitalului. Printre priorități se înscriu: responsabilitatea extinsă a producătorilor, introducerea sistemului de garanție-returnare pentru ambalaje, colectarea separată și reciclarea deșeurilor, măsuri care pot fi susținute prin fonduri ecologice și mecanisme de cofinanțare. Pentru orientarea investițiilor sunt necesare reguli naționale clare pentru proiectele „verzi”, iar pentru consolidarea rezilienței externe – adaptarea la cerințele climatice ale piețelor internaționale și apropierea practicilor sectoriale de standardele Uniunii Europene. Coerența politicilor și previzibilitatea regulilor reduc costurile tranziției și valorifică potențialul investițional al economiei.

Viziunea FIA: O agendă verde coerentă și previzibilă, fundamentată pe principiile ESG, economia circulară, taxonomia europeană și semnalele de preț ale decarbonizării – motor al creșterii durabile, competitivității și accesului la investiții responsabile.

INTEGRAREA CRITERIILOR ESG ÎN GUVERNANȚA CORPORATIVĂ

Sprijin pentru implementarea ESG în companiile din Republica Moldova

- În contextul avansării rapide a reglementărilor europene privind raportarea sustenabilității (CSRD, ESRS), integrarea criteriilor ESG (mediu, social și guvernare) devine o prioritate strategică pentru toate companiile active în Republica Moldova, indiferent de sector. Implementarea criteriilor ESG nu înseamnă doar conformarea cu cerințele de transparență, ci și transformarea modelelor de business în unele sustenabile, reziliente și responsabile față de stakeholderi. Companiile din diverse industrii pot susține tranziția ESG prin măsuri precum:
 - Energie și industrie:** reducerea emisiilor și a consumului de resurse prin eficiență energetică și tehnologii verzi.
 - Agricultură și agroalimentar:** utilizarea responsabilă a apei și solului, reducerea pesticidelor, sprijin pentru comunitățile rurale.
 - Retail și servicii:** politici de aprovizionare responsabilă, managementul deșeurilor și diversitatea forței de muncă.
 - Sector financiar:** finanțarea proiectelor verzi, politici de risc aliniate la criterii ESG și transparență față de investitori.
 - Tehnologie și telecom:** reciclarea echipamentelor, reducerea consumului energetic în infrastructură, dezvoltarea competențelor digitale.
 Totuși, există provocări comune pentru companii din toate sectoarele: lipsa de know-how local, insuficiența ghidajului oficial privind alinierea la ESRS, neclarități în definirea dublei materialități și resurse limitate pentru implementare. Prin urmare, succesul integrării ESG în guvernarea corporativă depinde de **colaborarea dintre companii, autorități și parteneri internaționali**, precum și de dezvoltarea unor programe de instruire și instrumente practice adaptate contextului local.
- Se recomandă următoarele măsuri pentru **sprijinirea mediului de afaceri**:
 - Crearea unor ghiduri sectoriale adaptate și simplificate, cu exemple concrete din industrii relevante (ex. telecomunicații, energie, producție), pentru a sprijini implementarea standardelor ESRS în companiile cu resurse limitate;
 - Platforme digitale gratuite sau subvenționate de raportare ESG, interoperabile cu sistemele contabile existente și cu potențial de integrare în viitoarele obligații de raportare la nivel european;
 - Clarificarea cerințelor ESG în funcție de mărimea și natura companiei, pentru a evita o sarcină disproporționată asupra IMM-urilor și entităților nefinanciare;
 - Promovarea publicării voluntare a rapoartelor de sustenabilitate, în special în industriile cu impact asupra resurselor naturale, pentru a stimula concurența pozitivă și accesul la finanțare verde.

TAXONOMIA UE

Taxonomia UE

- Taxonomia UE este un instrument esențial pentru canalizarea investițiilor către activități durabile, dar aplicarea sa în Republica Moldova necesită o adaptare realistă la specificul economic național. În prezent, activitățile specifice operatorilor telecom (ex. modernizarea rețelelor 3G/4G spre 5G, digitalizarea serviciilor, reducerea consumului prin virtualizare) nu sunt clar definite ca fiind eligibile în taxonomia verde, ceea ce limitează accesul la fonduri europene sau climatice. Este necesară o revizuire a criteriilor de eligibilitate și extinderea lor pentru a include transformarea digitală ca factor de sustenabilitate.
- Se recomandă următoarele:
 - Adoptarea unui act normativ pentru taxonomia națională;
 - Elaborarea unei taxonomii verzi naționale adaptate, care să reflecte condițiile locale și să includă activități relevante pentru economia digitală și infrastructura critică;
 - Crearea unui fond public-privat pentru investiții verzi în infrastructură digitală, cu acces dedicat companiilor care susțin obiectivele de mediu și eficiență energetică;
 - Includerea criteriilor de eligibilitate din taxonomia UE în ghidurile de finanțare ale programelor guvernamentale și ale donatorilor internaționali;
 - Promovarea parteneriatelor între stat și sectorul privat pentru modernizarea infrastructurii de comunicații în sensul reducerii amprente de carbon.

ETS și CBAM

Un sistem de tarificare a carbonului – taxă pe carbon sau ETS – este esențial pentru aderarea Republicii Moldova la UE și alinierea la politica climatică europeană. ETS-ul european, aflat în Faza IV (2021–2030), este principalul pilon al politicii climatice a UE și s-a dovedit eficient în reducerea emisiilor și stimularea investițiilor verzi.

Prin stabilirea unui preț al carbonului, companiile sunt motivate să investească în tehnologii de decarbonizare și eficiență energetică, iar sursele regenerabile devin mai competitive față de combustibilii fosili.

Crearea unui sistem național de tarificare a carbonului ar pregăti companiile moldovenești pentru CBAM, ar reduce riscurile financiare asociate și ar permite utilizarea veniturilor pentru decarbonizarea economiei și atenuarea impacturilor socio-economice.

Se recomandă **înstituirea unui sistem național de tarificare a carbonului**, care să pregătească companiile pentru CBAM, să atenueze implicațiile financiare, iar veniturile generate să fie utilizate pentru decarbonizarea economiei și gestionarea impacturilor socio-economice. Totodată, este esențial ca veniturile din ETS să fie returnate industriilor ETS (de exemplu, sticlă) pentru a sprijini decarbonizarea.

Incentivarea participării în sistemul de gestionare a deșeurilor prin deduceri fiscale

Costurile de creare a infrastructurii sistemului de depozit este de ordinul zecilor de milioane de euro și va cădea, în mare parte, pe umerii unui grup restrâns de mari producători, care vor trebui să-l acopere prin investiții directe sau credite garantate.

Deductibilitatea acestor cheltuieli ar permite micșorarea costurilor, dar și încurajarea comercianților de a participa în sistem, prin deducerea cheltuielilor legate de întreținerea taromatelor sau gheretelor dedicate.

Se recomandă **modificarea Codului Fiscal al Republicii Moldova nr. 1163 din 24.04.1997**, în vederea atribuirii costurilor de creare a administratorului sistemului de depozit, a investițiilor în infrastructura sistemului de gestionare a depozitului, a cheltuielilor legate de aderarea la sistemul de depozit la cheltuieli deductibile aferente activității de întreprinzător, pentru a încuraja companiile să se includă în sistem.

Promovarea economiei circulare în sectorul telecomunicațiilor

Adoptarea principiilor economiei circulare reprezintă o direcție esențială pentru alinierea Republicii Moldova la standardele europene privind sustenabilitatea. Sectorul telecomunicațiilor are un rol semnificativ în acest proces, atât prin volumul echipamentelor puse în circulație, cât și prin potențialul de a educa consumatorii și a inova în modele de business circulare.

Din experiența practică a unui operator telecom, costurile logistice și administrative aferente colectării și reciclării sunt semnificative și uneori necorelate cu nivelul real de responsabilitate în lanțul valoric. Este crucial ca aplicarea principiului REP să fie proporțională și echitabilă, iar autoritățile să sprijine infrastructura națională de colectare, mai ales în zonele rurale. De aseme-

Se recomandă următoarele acțiuni pentru accelerarea tranziției către o economie circulară funcțională și sustenabilă:

- Implementarea deplină a principiului Responsabilității Extinse a Producătorului (REP), cu accent pe echipamentele electronice și electrice (EEE), în conformitate cu bunele practici europene. În prezent, operatorii telecom suportă costuri semnificative legate de gestionarea deșeurilor, fără o claritate legislativă privind obligațiile comune cu furnizorii și producătorii de echipamente;
- Crearea unui sistem electronic național de trasabilitate a deșeurilor și materialelor secundare, care să permită urmărirea eficientă a echipamentelor scoase din uz, de la colectare până la reciclare sau valorificare;
- Adoptarea urgentă a cadrului normativ pentru Sistemul Garanție-Retur, care ar putea include pe termen mediu și anumite componente de ambalaj ale echipamentelor telecom, în special cele cu volume mari de plastic și carton;
- Clarificarea reglementărilor privind sfârșitul statutului de deșeu, în special pentru echipamente reconșionate sau piese reutilizabile, pentru a stimula soluții circulare precum leasingul de produs și serviciile de reparații;
- Crearea de mecanisme de stimulare fiscală pentru companiile care adoptă modele circulare, inclusiv scutiri sau deduceri pentru investiții în centre de reparații, campanii de colectare a deșeurilor electronice, sau programe de buy-back;

nea, lipsa unui cadru clar pentru statutul de „echipament reconșionat” creează incertitudini în reutilizarea terminalelor.

- Dezvoltarea unui program național de colectare a echipamentelor uzate de la clienții casnici, cu implicarea operatorilor telecom, în parteneriat cu autoritățile locale și reciclatori autorizați;

Lansarea unei platforme publice de raportare și monitorizare a performanțelor circulare, prin care companiile să își poată comunica transparent contribuțiile (cantități colectate, rata de reutilizare, etc.).

Îmbunătățirea mecanismului de înregistrare a producătorilor EEE conform HG nr. 212/2018 pentru aprobarea Regulamentului privind deșeurile de echipamente electrice și electronice

Conform pct. 111 din HG 212/2018, agenții economici care comercializează echipamente electrice și electronice (EEE) au obligația de a se înregistra în Lista producătorilor. În practică, însă această obligație nu poate realizată pe deplin din cauza că furnizorii mari, cu reprezentanță exclusivă a unor branduri internaționale pe teritoriul RM, nu se înregistrează în **Lista producătorilor**. În aceste condiții, distribuitorii locali nu își pot respecta obligațiile legale, neavând alternative viabile de furnizare.

Această situație creează:

- un blocaj sistemic în aplicarea Regulamentului;
- riscuri de neconformitate în raport cu legislația europeană, în contextul statutului de țară candidată;
- presiune financiară și administrativă asupra distribuitorilor locali, care nu pot substitui furnizorii exclusivi.

În acest context, îmbunătățirea mecanismului de înregistrare a producătorilor EEE conform HG nr. 212/2018 este esențială pentru asigurarea conformității Republicii Moldova cu Directiva 2012/19/UE și pentru funcționarea eficientă a sistemului național de gestionare a deșeurilor de echipamente electrice și electronice.

EFICIENȚA ENERGETICĂ ȘI DECARBONIZAREA

Eficiența energetică și decarbonizarea

Într-un context marcat de creșterea costurilor energetice și de angajamentele asumate la nivel european privind neutralitatea climatică, măsurile de eficiență energetică și reducere a emisiilor devin o necesitate atât din perspectivă economică, cât și de conformare.

Multe companii din Republica Moldova sunt consumatori intensivi de energie, fie prin procesele industriale, fie prin infrastructurile digitale, logistice sau de producție. Accesul limitat la surse de energie verde și la finanțări dedicate creează dificultăți majore în atingerea obiectivelor climatice.

În acest context, sprijinul guvernamental pentru pilotarea unor proiecte demonstrative de decarbonizare și eficiență energetică devine esențial pentru accelerarea tranziției către o economie sustenabilă și competitivă.

Se recomandă susținerea următoarele **direcții strategice**:

- Sprijinirea implementării sistemelor de management energetic în întreprinderi, în special prin granturi dedicate sectoarelor cu infrastructură energetică proprie (centre de date, stații de bază, servere);
- Elaborarea unui program de finanțare/subvenționare a investițiilor în eficiență energetică, decarbonizare și energie regenerabilă pentru anumite industrii, de exemplu pentru industria telecom - modernizarea echipamentelor de rețea și migrarea spre infrastructuri mai puțin energofage; sau pentru industriile mari consumatoare de energie și sectoarele dificil de decarbonizat, de exemplu industria de sticlă - modernizarea echipamentelor de rețea și migrarea către infrastructuri mai puțin mari consumatoare de energie;
- Dezvoltarea unui mecanism național de tarificare a carbonului, aplicabil treptat și cu consultarea industriilor afectate, care să permită pregătirea pentru conformarea cu CBAM (Carbon Border Adjustment Mechanism);
- Stimularea investițiilor public-private în producția locală de energie regenerabilă, inclusiv proiecte comune între autorități și industrii (inclusive telco).

Hotărârea Guvernului nr. 1116/2002 despre aprobarea Regulamentului cu privire la depozitarea și comercializarea cu ridicata, prin sistem automatizat, a produselor petroliere identificate

La etapa de față, pct.10 din HG nr. 1116/2002 despre aprobarea Regulamentului cu privire la depozitarea și comercializarea cu ridicata, prin sistem automatizat, a produselor petroliere identificate prevede: “livrarea produselor petroliere supuse accizelor în adresa importatorilor se efectuează cu mijloace de transport specializat, cu deschiderea și sigilarea repetată a fiecărei cisterne cu produse petroliere și întocmirea, în modul stabilit, a actelor respective de verificare la punctul vamal de frontieră, care servesc drept bază pentru eliberarea unui certificat de identificare a produselor petroliere prin sistem automatizat”.

Totodată, pct.16 din HG 587/2020 Hotărâre pentru aprobarea Regulamentului privind controlul emisiilor de compuși organici volatili rezultați din depozitarea și din distribuția benzinei de la terminale la stațiile de alimentare cu produse petroliere, prevede: „Containerele mobile sunt proiectate și exploatate în așa mod ca să se asigure:

- 1) reținerea vaporilor remanenți în container după descărcarea benzinei;
- 2) captarea și reținerea vaporilor de retur proveniți de la instalațiile de depozitare din stațiile de benzină sau din terminale. În cazul vagoanelor-cisternă, această cerință se aplică numai dacă acestea aprovizionează stații de benzină sau terminale unde se realizează depozitarea intermediară a vaporilor;
- 3) reținerea în container a vaporilor menționați la subpct. 1) și 2) până când are loc o nouă operațiune de reîncărcare la un terminal, în cazul în care aceștia nu au fost evacuați prin supape reductoare de presiune”.

În aceste condiții, **respectarea cerințelor de mediu prevăzute în HG nr.587/2020 este fizic imposibilă**, deoarece Serviciul Vamal deschide cisternele în conformitate cu prevederile pct.10 din HG nr. 1116/2002, ceea ce contrazice cerințele de reținere și captare a vaporilor.

Se propune **modificarea sau excluderea pct. 10 din HG nr. 1116/2002**, pentru a permite aplicarea efectivă a cerințelor de mediu din HG nr. 587/2020 și a elimina conflictul normativ dintre procedurile vamale și obligațiile de protecție a mediului.

Capitolul VI TELECOM ȘI COMPETITIVITATE DIGITALĂ

Sectorul telecomunicațiilor rămâne unul dintre pilonii principali ai transformării digitale și ai competitivității economiei Republicii Moldova. În pofida progreselor recente, operatorii și actorii din industrie se confruntă cu multiple provocări legate de reglementare, investiții și protecția drepturilor fundamentale.

Printre prioritățile majore identificate de comunitatea de business se numără:

- Implementarea graduală a setului de instrumente 5G și necesitatea unor perioade de adaptare care să prevină impactul negativ asupra calității serviciilor și pierderile financiare cauzate de înlocuirea prematură a echipamentelor;
- Menținerea modelelor de business accesibile (ex. vânzarea terminalelor în rate fără dobândă) în contextul transpunerii Directivei europene privind contractele de credit de consum;
- Optimizarea costurilor pentru licențele de spectru și flexibilizarea calendarului plăților, ținând cont de investițiile masive pe care operatorii trebuie să le facă în modernizarea rețelelor și în implementarea noilor reglementări, în special în materie de securitate cibernetică;
- Facilitarea extinderii infrastructurii de comunicații, prin simplificarea procedurilor de amplasare a stațiilor de radiocomunicații și eliminarea restricțiilor excesive.
- Menținerea regimului fiscal special pentru inovații și investiții, prin respectarea garanției de stat acordate parcurilor IT în acest sens și amânarea, până la momentul aderării Republicii Moldova la UE, a intrării în vigoare a legii prin care se transpune Directiva europeană privind asigurarea unui nivel minim global de impozitare a grupurilor de întreprinderi multinaționale și a grupurilor naționale de mari dimensiuni în Uniune

Pentru ca sectorul telecom să-și valorifice pe deplin potențialul, este nevoie de un cadru de reglementare predictibil și echilibrat pentru investiții în infrastructură de ultimă generație; protejarea mediului concurențial și a drepturilor fundamentale ale utilizatorilor; precum și menținerea unui regim fiscal competitiv și atractiv pentru inovație și investiții.

Viziunea FIA: Telecomunicațiile rămân o verigă critică în procesul de digitalizare a economiei, în dezvoltarea comerțului electronic și în consolidarea poziției Republicii Moldova ca hub tehnologic regional.

Stabilirea unei perioade de tranziție pentru implementarea setului de instrumente 5G

- În contextul transpunerii în legislația națională a **setului de instrumente al UE pentru securitatea rețelelor 5G**, implementarea rapidă a interdicțiilor privind instalarea și utilizarea echipamentelor cheie livrate de furnizori cu risc înalt poate conduce la pierderi financiare semnificative, deoarece ar afecta proiectele în derulare, iar echipamentele deja instalate nu ar avea timp să fie amortizate complet.
- Pentru a atenua acest impact, se recomandă **stabilirea unei perioade de tranziție corespunzătoare pentru implementarea setului de instrumente 5G**, care să permită finalizarea proiectelor în derulare și amortizarea completă a echipamentelor instalate până la data intrării în vigoare a eventualei interdicții privind instalarea echipamentelor cheie livrate de furnizori cu risc înalt.

Excepția echipamentelor terminale vândute în rate fără dobândă

- Transpunerea Directivei (UE) 2023/2225 privind contractele de credit de consum ar putea afecta mecanismul de vânzare a terminalelor în rate fără dobândă, atunci când acestea sunt oferite în combinație cu servicii de comunicații electronice.
- Se recomandă **excepția de la eventuala lege** care va transpune Directiva (UE) 2023/2225 privind contractele de credit de consum, a echipamentelor terminale vândute în rate fără dobândă cu servicii de comunicații electronice, în baza art. 104 din Legea comunicațiilor electronice nr. 72/2025.

Reducerea și flexibilizarea plății taxelor de licență pentru spectrul radio

- Taxele de licență pentru spectrul de frecvențe radio pot reprezenta o povară semnificativă pentru operatori, mai ales în contextul investițiilor mari necesare pentru respectarea obligațiilor de licență și implementarea noii legislații UE, inclusiv implementarea setului de instrumente pentru securitatea rețelelor 5G.
- Se recomandă:

 - **reducerea taxelor de licență pentru spectrul de frecvențe radio** (ținând cont de investițiile semnificative care urmează a fi efectuate în anii următori pentru îndeplinirea obligațiilor de licență și implementarea legislației noi prin care se transpune legislația UE în domeniul comunicațiilor electronice);
 - acordarea posibilității de **reînnoire a drepturilor de utilizare** a frecvențelor radio pentru furnizorii existenți, precum și oferirea posibilității **achitării taxelor de licență în rate**.

Acordarea facilităților pentru amplasarea stațiilor de radiocomunicații

- Procedurile de avizare sanitară a stațiilor de radio releu și restricțiile privind amplasarea stațiilor de radiocomunicații (în special mobile) pe teritoriul sau imobilele ocupate de instituții educaționale și medicale sunt excesive și nejustificate, ceea ce poate limita accesul la servicii de comunicații calitative și încetini dezvoltarea infrastructurii de comunicații.
- Se recomandă **excepția de la avizare sanitară a stațiilor de radio releu** și ridicarea restricțiilor nejustificate privind amplasarea stațiilor de radiocomunicații (în special mobile) pe teritoriul, în incinta și pe imobilele instituțiilor educaționale și medicale.

Menținerea regimului fiscal special pentru inovații și investiții

- Transpunerea prematură a Directivei (UE) 2023/2523 privind asigurarea unui nivel minim global de impozitare a grupurilor de întreprinderi multinaționale și a grupurilor naționale de mari dimensiuni în Uniune ar intra în contradicție cu regimul fiscal special garantat rezidenților parcurilor IT, cel puțin până în anul 2035, prin Legea nr. 77/2016,
- Se recomandă excepția de la eventuala lege care va transpune Directiva (UE) 2023/2523 privind asigurarea unui nivel minim global de impozitare a grupurilor de întreprinderi multinaționale și a grupurilor naționale de mari dimensiuni în Uniune a rezidenților parcurilor IT, cel puțin până în

precum și ar reduce atractivitatea Republicii Moldova pentru investiții.

anul 2035, când expiră garanția de stat a regimului fiscal special acordat prin Legea nr. 77/2016, precum și amânarea intrării în vigoare a legii respective până la data aderării RM la UE.

Stabilirea remunerației pentru dreptul de retransmisie

- Lipsa unei reguli clare privind remunerația pentru dreptul de retransmisie prin cablu poate genera incertitudine financiară și conflicte între distribuitori și organizațiile de gestiune colectivă.
- Se recomandă **stabilirea în Lege sau Hotărâre de Guvern a remunerației pentru dreptul de retransmisie (inclusiv prin cablu)**, datorate de distribuitorii de servicii media organizațiilor de gestiune colectivă, sub formă de cotă procentuală din venituri aferente activității de retransmisie (prin cablu) la o rată echivalentă cu cea achitată până la intrarea în vigoare a Legii nr. 230/2022 privind dreptul de autor și drepturile conexe.

Legea nr.28/2026 privind accesul pe proprietăți și utilizarea partajată a infrastructurii asociate rețelelor publice de comunicații electronice

- În practică, se constată un număr semnificativ de situații în care gestionarii proprietăților publice nu respectă prevederile Legii nr. 28/2016 privind accesul pe proprietăți și utilizarea partajată a infrastructurii asociate rețelelor publice de comunicații electronice, invocând pretexte formale pentru a:

 - solicita majorarea nejustificată a taxelor de acces;
 - solicitări de reamplasare a elementelor de infrastructură existente;
 - refuză publicarea condițiilor de acces în termenele și formele prevăzute de lege.
- Deși rețelele publice de comunicații electronice reprezintă o infrastructură strategică, esențială pentru dezvoltarea economiei digitale, aplicarea deficitară a Legii nr. 28/2016 limitează semnificativ beneficiile potențiale ale acesteia.

În acest sens, se recomandă consolidarea mecanismelor de aplicare a legii, prin introducerea unor prevederi clare și eficiente care **să prevadă:**

 - **instruirea autorităților publice locale** pe marginea faptului că reglementările privind autonomia publică locală nu trebuie utilizate în calitate de contra-argument la prevederile Legii 28/2016, fiindcă *Strategia de Transformare Digitală a Republicii Moldova pentru anii 2023-2030* poate fi realizată numai prin parteneriat public privat.
 - **instituirea sancțiunilor** efective pentru nerespectarea obligațiilor legale privind accesul;
 - **acordarea** autorității competente a **unor atribuții extinse** de supraveghere și intervenție în caz de abuz;
 - **stabilirea termenelor** imperative și proceduri simplificate pentru soluționarea rapidă a litigiilor legate de accesul pe proprietăți.

Capitolul VII

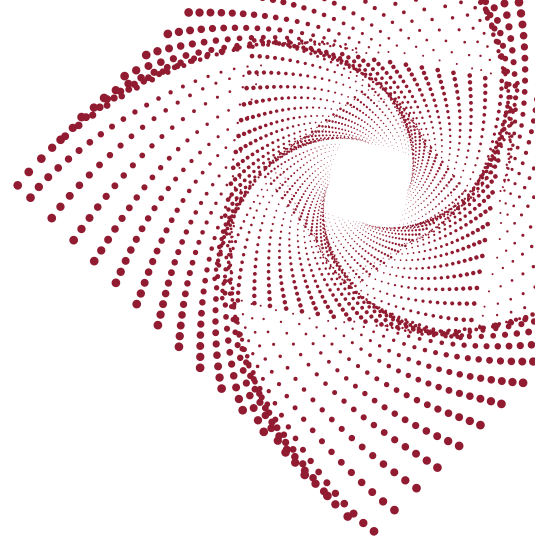
SECTORUL AGRICOL ȘI RELAȚII FUNCiare

Politica funciară și sectorul agricol reprezintă componente esențiale ale procesului de integrare europeană și factori strategici de dezvoltare națională. Ele determină securitatea alimentară, potențialul de export și dezvoltarea durabilă a regiunilor rurale. Rolul lor principal este de a asigura utilizarea eficientă și responsabilă a resurselor funciare, protecția juridică a proprietății și transparența circuitului terenurilor, aliniind practicile la cerințele dreptului Uniunii Europene.

Totuși, persistă o serie de provocări sistemice. Este necesară o reglementare previzibilă a circuitului terenurilor, care să garanteze accesul investitorilor, cu asigurarea utilizării terenului conform destinației; respectarea dreptului de preemțiune al arendașului; stabilirea unor mecanisme clare de arendă și consolidare funciară; digitalizarea cadastrului și a registrelor tranzacțiilor; modernizarea sistemelor de irigație și gestionarea rațională a resurselor de apă; precum și întărirea controlului asupra respectării normelor agroecologice. Aceste aspecte influențează direct productivitatea, atractivitatea investițională și reziliența comunităților rurale.

Pentru o dezvoltare durabilă sunt necesare soluții legislative, instituționale și administrative coerente: unificarea procedurilor, transparența în evaluări și contracte, reducerea poverii administrative și facilitarea accesului micilor proprietari la servicii juridice și cadastrale de bază, alături de termene previzibile pentru înregistrare și autentificare. Consecvența politicilor și uniformitatea aplicării legislației sporesc încrederea în piața funciară și stimulează investițiile pe termen lung în modernizare, irigații, refacerea fertilității solului și dezvoltarea infrastructurii rurale.

Viziunea FIA: O politică funciară transparentă, previzibilă și orientată spre sustenabilitate, care asigură protecția drepturilor de proprietate, acces egal la piața funciară și utilizarea responsabilă a resurselor de teren și apă.

Liberalizarea controlată a pieței funciare pentru stimularea investițiilor agricole

Codul Funciar al Republicii Moldova nr. 22 din 15.02.2024 (în vigoare din 1 aprilie 2025) limitează dreptul persoanelor fizice și juridice străine, precum și al companiilor cu capital străin, de a deține terenuri agricole și forestiere.

Art. 21 alin. (2) din Codul Funciar stabilește că: „*Persoanele fizice sau juridice străine, precum și persoanele juridice al căror capital conține investiții străine nu pot dobândi sau deține terenuri cu destinație agricolă ori terenuri din fondul forestier prin acte juridice între vii, sub sancțiunea nulității absolute*”.

Această interdicție, deși urmărește protejarea resurselor funciare naționale, limitează semnificativ atragerea investițiilor în sectorul agricol și silvic, reducând competitivitatea mediului de afaceri și descurajând modernizarea tehnologică și sustenabilă.

În acest context, reforma pieței funciare devine esențială pentru stimularea investițiilor și consolidarea exploataților agricole. O **liberalizare controlată**, bazată pe garanții juridice clare și mecanisme de prevenire a concentrării excesive a terenurilor, ar permite atragerea investitorilor strategici, facilitând modernizarea și dezvoltarea durabilă a sectorului agricol, cu menținerea protecției interesului național.

În contextul alinierii la standardele Uniunii Europene și al necesității de stimulare a investițiilor productive, se recomandă:

- revizuirea art. 21 alin. (2) din Codul Funciar**, prin instituirea unui regim diferențiat de acces pentru investitorii străini, bazat pe criterii clare și condiționate de:
 - valoarea și impactul proiectului investițional;
 - dezvoltarea sistemelor de irigare pe terenurile dobândite;
 - crearea de locuri de muncă în mediul rural;
 - orientarea spre culturi cu valoare adăugată și dezvoltarea lanțurilor valorice;
- elaborarea unui mecanism de control și monitorizare** a utilizării terenurilor deținute de investitori, pentru a preveni folosirea neproductivă sau modificarea neautorizată a destinației agricole;
- aplicarea acestor prevederi exclusiv investitorilor persoane juridice**, pentru a asigura un cadru predictibil, transparent și sigur pentru investițiile de lungă durată în agricultură.

Exercitarea dreptului de preemțiune a arendașului la vânzarea terenurilor agricole

În condițiile noului Cod Funciar al Republicii Moldova nr. 22/2024, care consolidează principiile transparenței, publicității și securității juridice în materia drepturilor reale asupra terenurilor agricole, este necesară crearea unui mecanism practic care să asigure aplicarea efectivă a dreptului de preemțiune al arendașului, prevăzut la art. 1295 alin. (4) din Codul Civil al Republicii Moldova nr. 1107/2002.

În prezent, aplicarea acestui drept este limitată de lipsa unei evidențe unitare a contractelor de arendă pe termen scurt (până la 5 ani), înregistrate doar la primărie, fără efect de publicitate reală. În consecință, notarii publici nu dispun de instrumente legale care să le permită verificarea existenței unui contract de arendă activ la momentul înstrăinării terenului. Această lacună procedurală generează înstrăinări abusive și afectează stabilitatea circuitului funciar. Instituirea acestui drept ar consolida poziția fermierilor care investesc în terenurile arendate, oferindu-le prioritate la achiziție și stimulând investițiile pe termen lung. Măsura contribuie la stabilitatea pieței funciare și la dezvoltarea durabilă a exploataților agricole.

Pentru remedierea acestei deficiențe și în scopul armonizării Codului Civil, Codului Funciar și Legii nr. 246/2018 privind procedura notarială, se propune instituirea următoarelor soluții:

1. Instituirea certificatului funciar obligatoriu

Se recomandă elaborarea și introducerea, prin act normativ guvernamental, a unui *certificat funciar privind existența sau inexistența contractului de arendă asupra terenului agricol*, eliberat de primăria competentă teritorial. Certificatul va constitui document prealabil obligatoriu la autentificarea oricărui contract de vânzare-cumpărare a terenului agricol.

2. Modificări legislative conexe

Pentru implementarea măsurii, este necesară completarea următoarelor acte normative:

- Legea nr. 246/2018 privind procedura notarială, prin introducerea unei norme exprese potrivit căreia: „*La autentificarea contractului de vânzare-cumpărare a terenului agricol, notarul public este obligat să solicite de la vânzător certificatul eliberat de primăria în raza căreia este amplasat terenul, care confirmă existența sau inexistența unui contract de arendă asupra acestuia*.”
- Regulamentul cu privire la vânzarea-cumpărarea terenurilor aferente, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 671/2024, pentru a introduce o secțiune specială dedicată verificării drepturilor de folosință și a contractelor de arendă înscrise la nivel local, înaintea autentificării notariale.

Implementarea unui Registru digital unic al tranzacțiilor funciare

- Actualul sistem de evidență a tranzacțiilor funciare din Republica Moldova este caracterizat printr-o fragmentare instituțională și tehnologică semnificativă. Lipsa unei platforme integrate generează dificultăți de control, transparență și eficiență administrativă, afectând atât siguranța juridică a circuitului civil, cât și atractivitatea investițională a pieței funciare.
- În acest sens, printre principalele probleme identificate sunt:
- insuficiența transparenței a datelor privind tranzacțiile și drepturile de proprietate, ceea ce îngreunează verificarea legalității acestora de către autorități, instituțiile financiare și public;
 - riscul sporit de corupție și fraude, cauzat de sistemele necorelate și de lipsa unei trasabilități unitare a operațiunilor;
 - procese birocratice lente, care implică verificări manuale și interacțiuni multiple între instituții, crescând costurile de tranzacționare și timpul de finalizare.
- Pentru soluționarea deficiențelor enumerate, se recomandă implementarea unui **Registru digital unic al tranzacțiilor funciare**, interconectat cu Registrul bunurilor imobile, bazele de date fiscale și baza de date a notarilor publici, care ar permite:
- asigurarea transparenței și accesului controlat la informație, prin înregistrarea digitală, în timp real, a tuturor tranzacțiilor;
 - trasabilitatea completă a proceselor juridice, de la inițiere până la înregistrarea finală a dreptului, cu posibilitatea monitorizării automatizate a riscurilor și incongruențelor;
 - reducerea corupției și a intervențiilor subiective, prin automatizarea fluxurilor de verificare și interconectarea directă între instituțiile publice competente;
 - eficientizarea activității administrative, prin digitalizarea documentelor, reducerea termenelor de procesare și diminuarea costurilor suportate de persoane fizice și juridice.
- Implementarea acestui registru digital ar reprezenta un pas esențial către modernizarea guvernancei funciare, creșterea încrederii investitorilor și consolidarea integrității pieței imobiliare, în concordanță cu standardele europene privind digitalizarea administrației publice și transparența tranzacțiilor funciare.

Instituționalizarea coordonării procesului de armonizare agroindustrială cu standardele UE

- În prezent, se constată lipsa unei structuri instituționalizate care să asigure atât reprezentarea, cât și coordonarea eficientă a agendei de integrare a Republicii Moldova în Uniunea Europeană, ceea ce generează dificultăți în armonizarea politicilor și standardelor naționale cu acquis-ul comunitar și limitează implicarea activă a actorilor relevanți, inclusiv a societății civile, în procesele decizionale și de implementare.
- Se recomandă **instituționalizarea, prin Hotărâre de Guvern, a unui mecanism interinstituțional clar** pentru coordonarea procesului de armonizare a legislației naționale cu acquis-ul comunitar în domeniul agro-industrial.
- Un astfel de mecanism ar putea fi reprezentat de *Comitetul consultativ pentru eficientizarea procesului de armonizare a acquis-ului comunitar*, cu rol în asigurarea transparenței, coerenței și participării societății civile în acest proces.
- O coordonare eficientă între instituțiile responsabile ar contribui semnificativ la accelerarea integrării economice și la adaptarea mediului de afaceri la standardele Uniunii Europene, consolidând totodată încrederea partenerilor internaționali și predictibilitatea cadrului normativ.

Politici și măsuri pentru modernizarea și eficientizarea sectorului de irigare

- În prezent, sectorul de irigare din Republica Moldova **nu dispune de o strategie coerentă** care să orienteze dezvoltarea durabilă a domeniului. Accesul la resursele de apă este **îngreunat de proceduri birocratice și de un cadru normativ depășit**, iar **lipsa unui sistem di-**
- În scopul soluționării impedimentelor invocate, se recomandă următoarele măsuri:
1. **Aprobarea unei document de politici la nivel național privind irigarea suprafețelor, în vederea:**
 - reabilitării sistemelor de irigare la scară națională prin atragerea surselor de finanțare semnificative și implementarea unei abordări sistemice;
 - asigurarea durabilă cu resurse de apă pentru agricultură;
 - digitalizarea sistemului de management al irigației;
 - integrarea soluțiilor tehnologice moderne pentru gestionarea eficientă a resurselor de apă la toate nivelurile.
 2. **Reevaluarea cadrului normativ privind actele permissive aferente accesului la irigare**, în vederea simplificării urgente a procedurilor de obținere a auto-

gitalizat de management limitează utilizarea eficientă și transparență a resurselor disponibile

rizăției pentru folosința specială a apei și eliminării barierelor administrative care împiedică utilizarea eficientă a infrastructurii existente, în special:

- modificarea art. 25 și 45 alin. (3) al Legii apelor, pentru facilitare accesului la apele subterane pentru irigare; (contractul pentru folosirea sectorului de subsol cu rezerve evaluate și aprobate și raportul de constatare al Instituției Publice Administrația Națională "Apele Moldovei", care confirmă absența apelor de suprafață în zona în care urmează a fi desfășurată activitatea, în cazul folosinței apelor subterane);
- stabilirea unui regulament clar și accesibil privind construcția sondelor arteziene, indiferent de scopul final al acestora, fără a face diferențieri încă din etapa inițială de proiectare, indiferent că apa va fi utilizată pentru complexuri agroindustriale sau pentru irigare.
- revizuirea pct. 25 din HG nr. 464 din 05.07.2023, condițiile specifice pentru obținerea subvenției, și anume micșorarea productivității minime obținute în condiții de irigare pentru tipurile de culturi agricole descrise în punctul respectiv, care se prezintă a fi exagerat de mare și imposibil de realizat.

Elaborarea și aprobarea Programului național de dezvoltare a agriculturii ecologice

- În prezent, lipsește o viziune strategică clară privind dezvoltarea producției agricole ecologice în Republica Moldova. Deși Strategia națională de dezvoltare a sectorului agricol 2023–2030 include un obiectiv privind creșterea suprafețelor destinate agriculturii ecologice cu cel puțin 10% (circa 2800 ha) în următorii opt ani, aceasta nu conține acțiuni concrete, indicatori de performanță, buget dedicat sau mecanisme de implementare. Prin urmare, această abordare limitată nu asigură dezvoltarea durabilă și competitivă a sectorului ecologic, nici valorificarea potențialului de export pe piețele UE.
- Se recomandă elaborarea și aprobarea unui Program național de dezvoltare a agriculturii ecologice, care să includă:
- obiective clare și măsurabile pentru extinderea producției ecologice;
 - acțiuni concrete de sprijin financiar și tehnic pentru producători;
 - măsuri de promovare a certificării și etichetării produselor ecologice;
 - campanii de informare și educație pentru consumatori;
 - integrarea agriculturii ecologice în politicile de mediu, comerț și dezvoltare rurală;
 - indicatori de monitorizare și un buget distinct pentru implementare.

Plafonarea și predictibilitatea plății de arendă stabilite de autoritățile locale

- Potrivit art. 34–37 din Codul Funciar (Legea nr. 22/2024) și art. 1288–1313 din Codul Civil, terenurile agricole proprietate publică se dau în arendă prin licitație publică, iar cuantumul plății este stabilit de consiliile locale. Legea nu prevede însă limite sau criterii uniforme pentru ajustarea arendei, ceea ce permite majorări arbitrare și nefundamentate, uneori chiar și fără respectarea Legii nr. 239/2008 privind transparența în procesul decizional.
- Majorarea repetată și nejustificată a arendei de către autoritățile locale afectează adesea principiul previzibilității și securității juridice a raporturilor contractuale, creează instabilitate economică și contravene obligației de consultare publică prevăzute la art. 8–12 din Legea 239/2008.
- Așadar, în contextul celor expuse, **introducerea unui mecanism de plafonare și predictibilitate** ar contribui la prevenirea abuzurilor și ar asigura stabilitatea raporturilor de arendă. Mai mult decât atât, soluția dată s-ar încadra în principiile buneii administrări locale și ale proporționalității, consacrate de Legea nr. 436/2006 privind administrația publică locală.
- Se recomandă **completarea Codului Funciar sau elaborarea unui Regulament unic privind arenda terenurilor agricole**, cu următoarele prevederi:
- *plafonarea creșterii anuale a arende la maximum 15% față de anul precedent;*
 - *modificarea cuantumului o singură dată pe an, aplicabilă de la 1 ianuarie anul următor;*
 - *obligativitatea consultării publice și motivării deciziei;*
 - *instituirea unui mecanism de contestare administrativă la nivelul Ministerului Agriculturii și Industriei Alimentare sau Agenției Proprietăți Publice pentru deciziile abuzive.*
- Reglementarea plafonării și a procedurii de modificare a plății de arendă va consolida transparența, stabilitatea și securitatea juridică a raporturilor funciare, prevenind abuzurile și sporind încrederea între autoritățile publice și arendași.

Implementarea evaluării periodice a valorii cadastrale

În prezent, valorile cadastrale ale terenurilor și bunurilor imobile din Republica Moldova sunt adesea decalate semnificativ față de prețurile reale de piață, ceea ce generează inechități fiscale și distorsiuni în tranzacțiile funciare. Lipsa unui mecanism periodic de actualizare determină situații în care proprietarii plătesc impozite necorelate cu valoarea economică a bunului, iar autoritățile locale sunt private de venituri bugetare corecte.

Totodată, subevaluarea artificială a proprietăților permite efectuarea unor tranzacții la prețuri formale, ceea ce afectează transparența pieței imobiliare, acuratețea evaluărilor și credibilitatea sistemului cadastral.

Pentru corectarea discrepanțelor dintre valoarea cadastrală și cea de piață, se evidențiază necesitatea privind instituirea prin lege a unui **mechanism de reevaluare periodică a bunurilor imobile și terenurilor**, realizată o dată la 3–5 ani, pe baza unor metodologii actualizate și transparente.

Standardizarea contractelor funciare

Având în vedere reglementările aplicabile din Codul Civil al Republicii Moldova nr.1107/2002 și Codul Funciar nr.22/2024, se constată că în practică persist neuniformități majore în redactarea contractelor funciare (*de arendă, concesiune sau schimb de terenuri*).

Aceste discrepanțe, cauzate de lipsa unor modele contractuale unificate, generează incertitudine juridică, riscuri de interpretare neuniformă și creșterea numărului de litigii între proprietari și arendași.

Pentru soluționarea problemei se recomandă **implementarea unui mecanism de actualizare regulată a valorilor cadastrale**, astfel încât acestea să fie corelate cu prețurile de piață. Actualizarea se poate efectua prin interconectarea registrului cadastral cu bazele de date ale notarilor publici, autorităților fiscale și pieței imobiliare, permițând corelarea automată a valorilor. Totodată, rezultatele reevaluării și criteriile de calcul trebuie să fie publice și accesibile prin platforme digitale oficiale.

Implementarea acestor măsuri va asigura echitate fiscală, transparență în tranzacțiile funciare și sporirea veniturilor autorităților locale, contribuind la stabilitatea și predictibilitatea pieței imobiliare.

Pentru asigurarea securității raporturilor juridice și aplicarea unitară a legislației funciare, se recomandă:

- Elaborarea și aprobarea prin act normativ subsecvent a unor modele standard de contracte funciare, care să includă clauze minimale obligatorii privind obiectul, durata, drepturile și obligațiile părților, condițiile de încetare și de transmitere a folosinței;
- Recunoașterea acestor modele de către autoritățile competente (*Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, Agenția Servicii Publice și Ministerul Justiției*) ca instrumente oficiale de lucru pentru persoane fizice, juridice și autoritățile locale;
- Instituirea unui mecanism de asistență juridică gratuită pentru micii proprietari de terenuri, în vederea asigurării unei încheieri corecte și informate a contractelor, precum și pentru prevenirea abuzurilor și a înstrăinărilor nelegitime.

Adoptarea acestor măsuri va contribui la consolidarea unității practicii contractuale, la sporirea transparenței și echității în relațiile funciare, dar și la reducerea litigiilor prin asigurarea conformității contractelor cu prevederile legale aplicabile.

Instituirea serviciilor gratuite pentru micii proprietari de terenuri

În condițiile în care o parte semnificativă a micilor proprietari de terenuri din mediul rural nu dispun de resurse financiare suficiente pentru a accesa servicii juridice și cadastrale de specialitate, se constată un **risc crescut de pierdere a drepturilor de proprietate** prin contracte inechitabile, fraude sau abuzuri. De asemenea, lipsa informării juridice reduce capacitatea acestor persoane de a-și exercita în mod efectiv drepturile patrimoniale și de a participa la circuitul civil al terenurilor în condiții echitabile.

Pentru protejarea efectivă a dreptului de proprietate, garantat de art. 46 din Constituția Republicii Moldova, și în spiritul principiilor de bună administrare și echitate consacrate de Codul Administrativ, se consideră oportună instituirea următoarelor măsuri:

- Crearea unui mecanism național de asistență juridică și cadastrală gratuită destinat micilor proprietari de terenuri, coordonat de Agenția Servicii Publice, în colaborare cu Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare și Uniunea Avocaților din Republica Moldova, în vederea asigurării unei protecții juridice reale și accesibile;
- Prestarea de servicii gratuite de consultanță juridică și tehnică, inclusiv pentru verificarea actelor de proprietate, înregistrarea drepturilor reale, clarificarea situațiilor cadastrale și încheierea contractelor funciare, în condiții de legalitate și transparență;
- Instituirea unor centre teritoriale de sprijin funciar, dotate cu specialiști autorizați, care să asiste proprietarii în procedurile de delimitare a hotarelor, comasare, arendare sau succesiune, cu respectarea normelor cadastrale și funciare în vigoare.

Implementarea acestor măsuri ar consolida securitatea juridică a proprietarilor, ar preveni pierderea terenurilor prin practici abuzive și ar contribui la reducerea litigiilor funciare, asigurând totodată o administrare echitabilă, eficientă și durabilă a proprietății funciare în mediul rural.

Capitolul VIII

SISTEMUL FINANCIAR

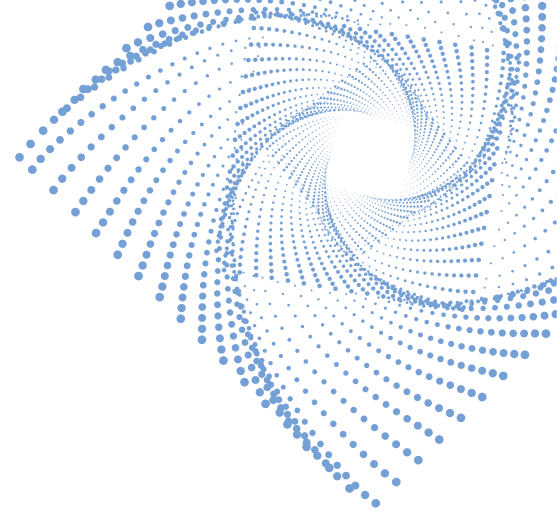
Stabilitatea financiară rămâne o condiție fundamentală pentru buna funcționare a economiei. Disfuncționalitățile din acest sector pot genera efecte sistemice – de la restricții pentru instituțiile financiare până la perturbări grave ale piețelor. Prin urmare, sistemul financiar deține un rol central în menținerea rezilienței și eficienței economiei Republicii Moldova.

În ultimii ani, sectorul financiar a traversat mai multe episoade de instabilitate cu impact direct asupra economiei și nivelului de trai al populației. Aceste evenimente au accelerat ajustarea cadrului normativ și armonizarea cu legislația Uniunii Europene. În același timp, sistemul financiar a demonstrat o capacitate solidă de reziliență la șocurile externe, iar Banca Națională a Moldovei a consolidat supravegherea prudențială, menținând obiectivul esențial de stabilitate și sustenabilitate a sistemului bancar.

Pe lângă stabilitatea macrofinanciară, capătă tot mai multă importanță concurența, inovația și digitalizarea serviciilor financiare – factori esențiali pentru un climat investițional atractiv și pentru extinderea accesului la produse moderne. O atenție deosebită vizează dezvoltarea canalelor la distanță și a soluțiilor de plată digitale destinate gospodăriilor și întreprinderilor mici și mijlocii, ceea ce sporește confortul utilizatorilor, reduce costurile și sprijină incluziunea financiară.

Pentru dezvoltarea în continuare a sectorului financiar este necesar un cadru de reglementare previzibil, transparent și proporțional, o protecție eficientă a drepturilor consumatorilor și deponenților, precum și un parteneriat durabil între stat, instituțiile financiare și beneficiari. Consecvența politicilor și uniformitatea aplicării reglementărilor sporesc încrederea și favorizează investițiile pe termen lung.

Viziunea FIA: Un ecosistem financiar stabil, competitiv și inovator – fundamentul investițiilor durabile, al creșterii economice și al încrederii cetățenilor și mediului de afaceri.

Hotărârea BNM nr. 78/2018 cu privire la aprobarea Regulamentului cu privire la operațiunile cu numerar în băncile din Republica Moldova. Identificarea clienților la operațiunile cu numerar efectuate la bănci.

Pct. 15 lit. h) și Anexa nr. 1 (Elementele Ordinului de încasare a numerarului) din *Hotărârea BNM nr. 78/2018 cu privire la aprobarea Regulamentului cu privire la operațiunile cu numerar în băncile din Republica Moldova*, prevede că **retragerea numerarului de către clienții se efectuează doar în baza actului de identitate.**

Conform art. 2 alin. (1) din *Legea nr. 273/1994 privind actele de identitate din sistemul național de pașapoarte*, pașaportul cetățeanului Republicii Moldova se eliberează pentru a călători în străinătate, deci nu poate fi utilizat pe intern.

Se recomandă **modificarea Hotărârii BNM nr. 78/2018** cu privire la aprobarea Regulamentului cu privire la operațiunile cu numerar în băncile din Republica Moldova, prin **extinderea categoriilor de documente de identitate**, acceptate pentru identificarea clienților.

În acest sens, considerăm oportun ca, ținând cont de bunele practici internaționale și de obiectivele de digitalizare ale sectorului financiar, să fie permisă identificarea clienților și pe baza *pașaportului și a permisului de conducere*, întrucât acestea conțin informații esențiale pentru identificare (codul IDNP, fotografia titularului, etc).

Totodată, propunem ca procesul de verificare a documentelor să fie integrat cu **Aplicația EVO** – platforma guvernamentală de identitate digitală, care permite validarea rapidă, sigură și automatizată a datelor personale. Această soluție ar facilita respectarea cerințelor de conformitate (KYC), ar reduce birocrăția și ar asigura o experiență mai simplă și modernă pentru clienți.

Legea nr. 157 din 18.07. 2014 privind încheierea și executarea contractelor la distanță privind serviciile financiare de consum, în sensul excluderii listei exhaustive de mijloace de comunicare la distanță și înlocuirea acesteia cu o reglementare generală, bazată pe principii.

Legea nr. 157 din 18 iulie 2014 necesită revizuire și adaptare la realitățile actuale, având în vedere că lista mijloacelor de comunicare la distanță prevăzută în anexă nu mai corespunde practicilor moderne. În prezent sunt utilizate mijloace noi de comunicare care nu sunt prevăzute expres de lege, ceea ce îngreunează aplicabilitatea acesteia.

Această modificare ar promova forme moderne de contractare, utilizate pe scară largă în practică, cum ar fi cele prin intermediul aplicațiilor mobile sau altor platforme digitale, asigurând totodată protecția consumatorului.

Se recomandă modificarea Legii nr. 157 din 18.07.2014 privind încheierea și executarea contractelor la distanță pentru serviciile financiare de consum, prin excluderea listei **exhaustive de mijloace de comunicare la distanță** și înlocuirea acesteia cu o **reglementare generală, bazată pe principii**.

Această abordare va permite utilizarea formelor moderne de contractare, inclusiv prin aplicații mobile și platforme digitale, și va asigura în același timp protecția eficientă a consumatorului.

Astfel, orice mijloc de comunicare ar trebui să fie permis, atâta timp cât respectă anumite cerințe esențiale privind identificarea părților, exprimarea consimțământului și informarea prealabilă a consumatorului.

Consolidarea predictibilității și digitalizarea sectorului de asigurări

Deși au fost înregistrate multe realizări importante în domeniul de asigurări, prin implementarea unei noi legislații ce transpune parțial cele mai bune standarde și practici internaționale și ale Uniunii Europene, în special în domeniul guvernanței corporative, precum și alte realizări pentru reformarea, dezvoltarea și fortificarea sectorului de asigurări, în continuare este nevoie de creșterea predictibilității cadrului legal și termenilor de implementare a actelor normative.

Sectorul de asigurări din Moldova rămâne slab dezvoltat, fapt confirmat și de **nivelul scăzut al gradului de penetrare a produselor și serviciilor**, dar și de deficitul ridicat de protecție al populației în fața unor riscuri. Sectorul de asigurări necesită o schimbare, inclusiv prin educația financiară a populației, însoțită de acțiuni comune din partea tuturor autorităților relevante, exprimate prin dezvoltarea unor politici fiscale și economice favorabile, inclusiv prin promovarea dezvoltării pieței de capital.

În același timp, noua realitate impune sectorul de asigurări să treacă la un nivel superior de inovație și dezvoltare prin **introducerea și aplicarea tehnologiilor inovative și dezvoltarea produselor și serviciilor electronice**, pentru a asigura accesarea mai rapidă și mai comodă a serviciilor de asigurări de către consumatori. Toate acestea pot fi elaborate doar în baza unui cadru legal pregătit în acest sens cu atenție sporită acordată riscului asociat tehnologiilor informaționale, aspectelor legate de dezvoltarea infrastructurii IT, care să corespundă celor mai bune standarde internaționale și să asigure nivelul de securitate corespunzător.

Elaborarea și reglementarea conceptului de "recipisă agricolă materială sau financiară"

O premisă pentru implementarea acestui concept ar fi reducerea riscului de expunere la fluctuațiile prețurilor și ale cursului de schimb, întrucât recipisa agricolă permite fixarea prețurilor sau specificarea formulelor de recalculare a acestuia.

Recipisa agricolă stabilește obligația necondiționată a debitorului, de a furniza produse agricole sau de a plăti numerar în anumite condiții specificate de părți.

Pot solicita recipisa agricolă persoanele care dețin dreptul de proprietate asupra unui teren agricol sau dețin dreptul de a utiliza un teren pentru producția de produse agricole.

În cazul recipisei agricole, garanția pentru executarea obligațiilor de împrumut devine roada viitoare a debitorului. În cazul neexecutării obligațiilor contractuale, recipisa devine o procedură extra-judiciară de sancționare a debitorului, prin obținerea dreptului de proprietate asupra roadei viitoare a debitorului de către creditor, aceste creanțe fiind urmărite în mod prioritar față de celelalte.

Valoarea gajului nu trebuie să fie mai mică decât valoarea obligației garantate de recipisa agricolă. La data emiterii acesteia, roada viitoare a produselor agricole nu poate servi drept gaj decât pentru alte recipise agricole.

Se recomandă autorităților competente întreprinderea următoarelor măsuri:

- Consolidarea acțiunilor autorităților, în special a autorităților publice autonome, în procesul de legiferare pentru asigurarea transpunerii uniforme a principiului predictibilității și accesibilității actelor normative fapt ce ar asigura eliminarea practicilor judicioase de intrare în vigoare a actelor normative la data publicării fără oferirea unui termen rezonabil de adaptare a conduitei sau a modelului de business.
- Renunțarea la practica intrării în vigoare a actelor normative din momentul publicării în Monitorul Oficial.
- Adaptarea cadrului legal și crearea condițiilor pentru **emiterea prin mijloace electronice** a produselor de asigurare, care nu necesită evaluarea obiectului asigurat (Asigurare Medicală de călătorii peste hotare, Asigurare de bunuri, etc). În acest sens, menționăm necesitatea eminentă de modificare a Codului Civil, art.1830 care reglementează că cererea de asigurare și contractul de asigurare se încheie doar în formă scrisă, cu modificarea sau completarea actelor normative, inclusiv legislația secundară.

Se recomandă completarea prevederilor Codului Civil al Republicii Moldova nr. 1107/2002 sau adoptarea unei Legi speciale pentru **implementarea conceptului de „recipisă agricolă”**, având la bază modelul implementat în Ucraina, precum și **necesitatea instituirii unui mecanism de autentificare notarială a recipisei agricole și investirea conceptului cu formula executorie**.

În cazul pieirii roadei, care este obiectul gajului, debitorul este obligat, de comun acord cu creditorul, să substituie gajul cu o altă formă echivalentă a acestuia. Acest fapt se consemnează în recipisa agricolă, contra semnătura debitorului și creditorului.

Potrivit legislației ucrainene, recipisa agricolă este un document care stabilește obligația necondiționată a debitorului, garantată printr-un gaj al roadei viitoare, de a livra produse agricole sau de a plăti bani în condițiile specificate în aceasta.

Codul Civil al Republicii Moldova nr. 1107/2002. Art.729 Asigurarea bunului gajat

Actualmente, **Articolul 729. Asigurarea bunului gajat**, prevede că: „(1) *Debitorul ipotecar este obligat să asigure bunul ipotecat în beneficiul creditorului ipotecar, la valoarea de înlocuire, împotriva tuturor riscurilor de pierire sau deteriorare fortuită. Creditorul ipotecar poate asigura bunul ipotecat pe cheltuiala debitorului ipotecar dacă bunul nu a fost asigurat de debitorul ipotecar*”.

Se recomandă modificarea Art. 729 din Codul Civil al Republicii Moldova nr.1107/2002, astfel încât condiția de asigurare a bunului imobil "teren fără construcție" să nu fie obligatorie, dar facultativă, având în vedere că asupra unui astfel de bun nu planează riscul de pierire sau deteriorare fortuită. Astfel, cheltuielile pentru asigurare, care urmează a fi suportate de debitorul ipotecar nu se văd a fi rezonabile, reprezentând doar o povară financiară.

Prin urmare, se propune modificarea Art. 729 , alin (1), prin introducerea după cuvintele "bunul ipotecat" sintagma "cu excepția terenurilor libere de construcții sau alte lucruri și lucrări atașate permanent de teren".

Art.4 din Hotărârea Guvernului nr. 210 din 26.02.2016 cu privire la Registrul garanțiilor reale mobiliare. Revizuirea Registrului garanțiilor reale mobiliare pentru creșterea eficienței și transparenței

Actualmente, Art.4 din Hotărârea Guvernului nr. 210 din 26.02.2016 cu privire la Registrul garanțiilor reale mobiliare, prevede că: "Registrul garanțiilor este organizat astfel încât să asigure ca procesele de înregistrare și acces să fie simple, eficiente, public accesibile și transparente".

În realitate, structura și modul de funcționare a registrului nu mai corespund prevederilor art. 4, ceea ce afectează accesibilitatea, eficiența și transparența proceselor.

Se recomandă crearea unui **grup de lucru** pentru regândirea întregului proces de funcționare a Registrului garanțiilor reale mobiliare, cu scopul de a asigura ca procesele de înregistrare și acces să fie simple, eficiente, public accesibile și transparente.

Codul de Executare al Republicii Moldova nr.443/2004. Aplicarea sechestrului

Actualmente, conform prevederilor **Art. 92 Urmărirea mijloacelor bănești de pe conturi**, din Codul de Executare al Republicii Moldova nr.443/2004, băncile execută indicațiile obligatorii ale executorilor judecătorești gratis, suportând în această legătură cheltuieli impunătoare pentru întreținerea personalului și soluțiilor informatice necesare, dar totodată asumându-se un risc de răspundere civilă, contravențională și penală pentru erorile admise. Pe lângă cele menționate, care nu par justificate de loc, Codul de Executare nu prevede nici măcar dreptul băncilor de a-și încasa comisioanele stabilite pentru lucrul curent (deservirea contului), în același timp băncile neavând nici dreptul să înceteze prestarea serviciului de deservire a contului, din cauza sechestrului aplicat, astfel fiind împuși să continue prestarea serviciilor clienților săi gratis.

Se recomandă completarea **art. 92 din Codul de Executare al Republicii Moldova nr.443/2004**, cu următoarele prevederi: "Sechestrele aplicate de către executorul judecătorești pe conturile bancare/mijloace de pe cont ale debitorului nu limitează dreptul băncii de a încasa din acest cont comisioane de deservire a contului și cele aferente executării operațiunilor în cont, inclusiv executarea ordinelor incaso."

Totodată, conform **Art. 111 Procedura de urmărire a salariului și altor venituri ale debitorului**, executorii judecătorești, prin încălcarea art. 111 din Codul de Executare al Republicii Moldova nr.443/2004, la urmărirea salariilor/veniturilor evită să se adreseze la locul de muncă a debitorului, iar în cazul în care debitorul înaintează pretenții precum că contul sechestrat este unul salarial, executorii înaintează băncilor dispoziții prin care le indică diferite metode (nu neapărat clare) de efectuarea calculului la sechestrarea sumelor din cont și/sau la ridicarea parțială a sechestrului de pe cont. Astfel pe lângă faptul că băncile gratis prelucrează mii de documente parvenite de la executori, executarea unora necesită depunerea unui efort suplimentar pentru interpretarea și efectuarea calculelor speciale, fiecare lună, iar deseori intrarea în dezbateri cu debitorii privind modul de aplicarea acestor formule. Este evident că acestea situații nu ar fi fost posibile dacă executorii judecătorești respectau prevederile art. 111, în loc să pună pe umerele băncilor obligațiile care le revin. Considerăm că introducerea în Codul de Executare a normei propuse ar impune executorii să se conformeze cadrului legal și ar opri abuzuri din partea unor din ei.

Cît privește **Art. 127 Ridicarea sechestrului**, este de subliniat că executorii judecătorești aplică sechestrul pe toate conturile existente în toate băncile, inclusiv dacă contul are sold zero, iar după încetarea procedurii de executare nu se prea complică să ridice sechestrul aplicat, astfel, băncile fiind obligate să mențină acestea conturi sechestrate cu sold zero, fără o limită de timp, deservindu-le gratis și suportând cheltuieli. Între timp, fiecare banca acumulează un număr impunător de astfel de conturi, care aduc doar cheltuieli și încarcă sistemele informaționale ale băncii, deseori încurcând la implementarea unor soluții informatice inovative sau chiar obligatorii. Este evident că în cazul în care un an întreg după sechestrarea contului soldul acestuia nu sa majorat, șansele ca acest lucru să se întâmple sunt minime.

Codul Fiscal al Republicii Moldova nr. 1163/1997. Sechestrarea mijloacelor bănești în conturile bancare și suspendarea operațiunilor în conturi bancare, la decizia Serviciului Fiscal de Stat.

Motivarea acestor propuneri este similară cu cea expusă la pct. 7.

Se recomandă următoarele modificări la **Codul Fiscal al Republicii Moldova nr.1163/1997**, după cum urmează:

- Completarea **Art. 200** cu următoare normă: *"Sechestrul aplicat de către Serviciul Fiscal de Stat pe mijloacele din contul bancar al contribuabilului nu limitează dreptul băncii de a încasa din acest cont comisioane de deservire a contului și cele aferente executării operațiunilor în cont, inclusiv executarea ordinelor incaso".*
- Completarea **Art. 202, alin (1)**, cu cazuri suplimentare în care poate fi ridicat sechestrul:
 - "radierea contribuabilului din registrul de stat al persoanelor juridice."*
 - "închiderea de către banca a contului bancar al contribuabilului în cazul în care soldul acestui cont este egal cu zero pe parcursul a 24 luni consecutive după data aplicării sechestrului, informând ulterior Serviciul Fiscal de Stat despre acest fapt."*

Se recomandă completarea **art. 111 din Codul de Executare al Republicii Moldova nr.443/2004** cu următoarele prevederi:

"Aplicarea/ridicarea sechestrului pe mijloace bănești poate fi dispusă de către executorul judecătoresc doar prin indicarea unei sume exacte ce urmează a fi sechestrată, fără a obliga banca să deducă suma prin efectuarea unor calcule".

Se recomandă completarea **art. 127 din Codul de Executare al Republicii Moldova nr.443/2004** cu următoarele prevederi

"În cazul în care soldul contului bancar pe care este aplicat sechestrul este egal cu zero pe parcursul a 24 luni consecutive după data aplicării sechestrului, banca are dreptul să închidă acest cont cu ridicarea sechestrului, informând ulterior executorului judecătoresc despre acest fapt".

c) Modificarea **Art. 229, alin (5)**, lit. d) cu expunerea în următoare redacție: *"comisioanele băncii (sucursalei), societății de plată, societății emitente de monedă electronică și/sau furnizorului de servicii poștale, aferente deservirii contului și cele aferente executării operațiunilor în cont, inclusiv executării ordinelor incaso".*

d) Completarea **Art. 229, alin (8)**, cu sintagma *"precum și în cazul radierii contribuabilului din registrul de stat al persoanelor juridice" și suplinirea cu o sintagmă nouă "Totodată dispozițiile privind suspendarea încetează în privința unui cont bancar soldul căruia este egal cu zero pe parcursul a 24 luni consecutive după data aplicării suspendării și banca a luat decizia privind închiderea acestui cont, informând ulterior Serviciul Fiscal de Stat despre acest fapt".*

Armonizarea cadrului normativ privind definirea persoanelor fizice afiliate

Cadrul normativ reglementează în diverse acte normative noțiunea de persoane fizice afiliate diferit.

Articolul 203 din Codul Civil. Persoanele afiliate, prevede:

- În sensul prezentului cod, sînt persoane afiliate persoanei juridice:
 - membrii consiliului, membrii organului executiv, membrii comisiei de cenzori, persoanele cu funcții de răspundere ale organizației gestionare (administrator fiduciar), conducătorul auditorului care exercită funcțiile comisiei de cenzori, alte persoane cu funcții de răspundere, după caz (conducătorii sucursalelor, contabilul-șef etc.);
 - soțul/soția, rudele și afinii pînă la gradul al doilea inclusiv ale persoanelor fizice specificate la lit.a);

Totodată, conform **Legii nr. 1134/1997 privind societățile pe acțiuni, Articolul 10. Persoanele afiliate ale societății**, prevede:

- Persoane afiliate societății se consideră:
 - membrii consiliului societății, membrii organului executiv, membrii comisiei de cenzori/comitetului de audit, alte persoane cu funcții de răspundere ale societății, conform prevederilor prezentei legi;
- Persoane afiliate persoanei fizice se consideră:
 - soții, rudele și afinii de gradul întâi și doi ale persoanei fizice, soții rudelor și afinilor menționați, precum și orice altă persoană care, de comun cu persoana fizică, are interes direct și asociat într-o participație;
 - persoana juridică asupra căreia persoana fizică, precum și persoanele afiliate acesteia, individual sau în comun, exercită control sau influență semnificativă în virtutea deținerii unui capital în mărimea specificată la alin.(1) lit.b) ori a calității de membru al organului de conducere sau de control.

Concomitent, **Legea nr. 171/2012 privind piața de capital**, prevede următoarea definiție:

persoane care acționează în mod concertat – două sau mai multe persoane, legate printr-un acord expres (verbal ori scris) sau tacit, pentru a realiza o politică comună în legătură cu un emitent. Pînă la proba contrară, următoarele persoane sînt prezumate că acționează concertat:

- persoanele afiliate persoanei juridice (emitent, ofertant, deținător de valori mobiliare):
 - membrii consiliului societății, membrii organului executiv, membrii comisiei de cenzori, persoanele cu funcții de răspundere ale organizației gestionare (administrator fiduciar), conducătorul entității de audit, care exercită funcțiile comisiei de cenzori, alte persoane cu funcții de răspundere, după caz (conducătorii filialelor, contabilul-șef etc.);
 - soțul/soția, rudele și afinii pînă la gradul al doilea inclusiv ale persoanelor fizice specificate la lit.a);

Se recomandă revizuirea cadrului normativ primar referitor la persoanele fizice afiliate entităților și în mod special revizuirea prevederilor referitoare la rudele persoanelor fizice afiliate.

Menționăm că cadrul normativ primar actual constituie temei juridic pentru reglementările secundare referitoare la dezvăluirea datelor cu caracter personal al persoanelor fizice afiliate și în mod special asupra rudelor și afinilor pînă la gradul doi. Aceasta abordare contravine prevederilor Regulamentului (UE) 2016/679 al Parlamentului European și al Consiliului din 27 aprilie 2016 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date și de abrogare a Directivei 95/46/CE (Regulamentul general privind protecția datelor) și extinde contrar prevederilor regulamentul obligația entităților de a prelucra date cu caracter personal a persoanelor fizice afiliate cu care nu se află în relații de afaceri.

Pct. 82 și Anexa nr.10 din Regulamentul nr. 22/3 din 02.05.2023 aprobat de Comisia Națională a Pieței Financiare privind participațiile calificate în capitalul social al societăților de asigurare sau de reasigurare.

■ Pct. 82 și Anexa nr.10 din Regulamentul nr. 22/3 din 02.05.2023 aprobat de Comisia Națională a Pieței Financiare privind participațiile calificate în capitalul social al societăților de asigurare sau de reasigurare prevede:

„Calitatea deținătorilor direcți și indirecti de participații calificate în capitalul social al unei societăți de asigurare trebuie să corespundă, în mod permanent, criteriilor expuse în secțiunea 3, pentru asigurarea unui management prudent și sănătos al societății de asigurare, respectării de către aceasta a prevederilor legislației. În acest scop, deținătorii direcți și indirecti, inclusiv beneficiarii efectivi ai acestora prezintă autorității de supraveghere anual, cel târziu până la 30 aprilie al anului următor celui de gestiune, informațiile prevăzute la anexa nr.10”.

■ Regulamentul 22/3 se referă inclusiv la persoanele afiliate ale investitorilor (actionarilor), printre care sunt și cetățeni străini, protejați prin legislația națională și directivele UE privind prelucrarea datelor cu caracter personal.

Totodată investitorii străini (acționarii) sunt obligați, prin Anexa nr. 10, să prezinte autorității de supraveghere o declarație pe proprie răspundere, sub sancțiunea legii penale, că toate datele cu caracter personal ale persoanelor fizice afiliate (membri de familie, rude și afini de gradul întâi și doi ai persoanelor cu funcție de conducere a actionarilor), cu care nu se află în relații contractuale sau de afaceri și pentru care nu există niciun temei legal de prezentare, sunt complete și veridice.

Aceste prevederi contravin Regulamentului (UE) 2016/679 al Parlamentului European și al Consiliului din 27 aprilie 2016 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date și de abrogare a Directivei 95/46/CE (Regulamentul general privind protecția datelor), extinzând în mod nejustificat și contrar prevederilor regulamentului, obligația investitorilor (acționarilor) de a prelucra datele cu caracter personal ale persoanelor fizice afiliate și care nu se află în relații de afaceri cu societatea supravegheată în Republica Moldova.

Art. 61, alin.(4) din Legea privind societățile pe acțiuni, prin introducerea unui mod suplimentar de autentificare a semnăturii acționarului sau a reprezentantului său legal, în cazul exercitării votului prin corespondență.

■ Introducerea acestui mecanism suplimentar de autentificare are scopul de a **facilita participarea acționarilor la adunările generale desfășurate prin corespondență**, prin eliminarea unor bariere administrative și financiare (costul serviciilor notariale).

Din practica curentă, în special în cazul instituțiilor financiare, se constată că **un număr semnificativ de acționari depun buletine de vot semnate în prezența angajaților societății**, însă acestea nu pot fi considerate valabile întrucât semnăturile nu sunt autentificate conform prevederilor legale actuale.

Prin recunoașterea autentificării semnăturii efectuată **la sediul societății, de către personalul desemnat**, se va crea un **cadru mai accesibil, sigur și eficient**, fără a compromite validitatea și integritatea procesului de vot. Această ajustare este menită să încurajeze implicarea acționarilor în procesele decizionale ale societății.

■ Se recomandă **completarea Articolului 61, alin.(4) din Legea privind societățile pe acțiuni, prin introducerea unui mod suplimentar de autentificare a semnăturii acționarului sau a reprezentantului său legal**, în cazul exercitării votului prin corespondență.

Astfel, în situația în care buletinul de vot este semnat și depus la sediul societății, **semnătura acționarului sau a reprezentantului său legal să poată fi autentificată de persoana împuternicită de societate**, responsabilă de recepționarea buletinelor de vot în cadrul adunărilor generale desfășurate prin corespondență.

Legea nr. 149/2012 privind insolabilitatea

■ În practică, pot apărea situații în care creditorii, pentru a lua o decizie corectă și justificată, au nevoie de:

- prezentarea unor informații/documente suplimentare;
- verificarea veridicității celor prezentate;
- consultări interne suplimentare.

Lipsa unei reglementări exprese privind posibilitatea de întrerupere a ședinței adunării creditorilor poate duce fie la luarea unor decizii incomplete sau nefondate; fie la necesitatea convocării unei noi adunări, cu repetarea formalităților (convocare, transmitere avize, etc).

■ Se recomandă completarea **Articolului 56 din Legea nr. 149/2012 privind insolabilitatea** cu un alineat nou, cu următorul conținut:

„(...) În cazul în care, în cursul desfășurării adunării creditorilor, se constată necesitatea obținerii sau examinării unor informații suplimentare pentru a asigura luarea unei decizii informate, majoritatea creditorilor prezenți pot decide, cu indicarea motivelor, întreruperea ședinței pentru o perioadă determinată. Data și ora reluării adunării se vor anunța la momentul întreruperii și se vor indica în procesul-verbal. Întreruperea nu afectează valabilitatea procedurilor prealabile desfășurate în cadrul acelei adunări”.

Această completare ar permite menținerea formală a ședinței deschise, fără a reporni toate procedurile, asigurând în același timp respectarea principiilor de transparență; eficiență procedurală; dar și protecție a intereselor tuturor creditorilor.

Regulamentul BNM nr. 101 din 19.05.2022 privind creditarea responsabilă a consumatorilor de către bănci.

■ În prezent, băncile și organizațiile de creditare nebancaară (OCN) sunt supuse aceluiași obligații generale privind creditarea responsabilă, prevăzute în **Legea nr. 202/2013 privind contractele de credit pentru consumatori**. Cu toate acestea, doar OCN-urile beneficiază, în baza pct. 36 al **Regulamentului CNPF nr. 20/5 din 20.05.2022**, de o excepție procedurală aplicabilă în cazul în care consumatorul nu poate demonstra venituri confirmate.

Această excepție permite OCN-urilor să stabilească bonitatea consumatorului fie în baza unui plafon procentual aplicat salariului minim garantat în sectorul real, fie prin analiza costurilor efective de deservire a creditelor din ultimele luni, cu condiția unui comportament de plată constant.

Problema identificată:

Băncile nu dispun de o prevedere echivalentă în **Regulamentul BNM privind creditarea responsabilă a consumatorilor de către bănci**. Astfel, în lipsa unor venituri documentate, instituțiile bancare nu pot aplica alternative echivalente, chiar dacă dispun de instrumente mai performante de evaluare a riscului (inclusiv acces la BCIS și date din conturile curente ale clientului); capacitate superioară de gestionare a riscului; și un regim de supraveghere mai riguros.

■ Se propune completarea cu un alineat nou a Art.41 al **Regulamentului BNM nr. 101 din 19.05.2022**, similar prevederii din pct. 36 al **Regulamentului CNPF nr. 20/5 din 20.05.2022**, cu următorul conținut:

„Prin derogare de la prevederile prezentului Regulament, în cazul imposibilității demonstrării venitului confirmat al consumatorului, mărimea maximă cumulativă a serviciului datoriei lunare a consumatorului nu trebuie să depășească:

1) 40% din cuantumul minim garantat al salariului în sectorul real, stabilit de Guvernul Republicii Moldova, sau;

2) 40% din valoarea medie lunară a costurilor de deservire a creditelor, achitată de consumator cel puțin în 3 luni din ultimele 6 luni până la depunerea cererii pentru credit. Prevederea nu se aplică în cazul în care consumatorul, pe parcursul ultimelor 12 luni până la depunerea cererii pentru credit, a înregistrat cel puțin o plată expirată mai mare de 30 de zile la deservirea oricărui credit”.

În prezent, reglementările privind creditarea responsabilă sunt aplicate diferențiat instituțiilor financiare bancare și nebancale. Astfel, conform Regulamentului BNM privind cerințele de creditare responsabilă, băncile sunt obligate să aplice principiile creditării responsabile pentru toate contractele de credit destinate consumatorilor, cu excepția situațiilor limitate indicate la pct. 9 sub-pct. 6), 7), 8) și ale secțiunilor 3 – 5 din Capitolul 4.

În contrast, **Regulamentul CNPF privind cerințele de creditare responsabilă** prevede o listă mult mai largă de excepții în aplicarea principiilor respective, în conformitate cu art. 22 alin. (2) din **Legea nr. 202/2013**, inclusiv pentru creditele fără dobândă, creditele cu termen de până la 3 luni sau cele acordate angajaților etc.

Această situație creează un tratament inegal între bănci și organizațiile de creditare nebancaară (OCN), în condițiile în care ambele entități oferă produse de credit similare consumatorilor.

 Se recomandă completarea **Regulamentului BNM nr. 101 din 19.05.2022 privind creditarea responsabilă a consumatorilor de către bănci**, în vederea extinderii listei de excepții aplicabile băncilor, prin preluarea prevederilor din art. 2 alin. (2) al **Legii nr. 202/2013**, după cum urmează:

„Prevederile privind cerințele de creditare responsabilă NU se aplică băncilor în cazul contractelor de credit ce fac parte din categoriile exceptate conform art. 22 alin. (2) din Legea nr. 202/2013”.

NOTĂ

[illegible]

DESPRE FIA

Asociația Investitorilor Străini din Republica Moldova (FIA) este prima asociație neguvernamentală și apolitică a companiilor cu capital străin, active pe piața Republicii Moldova. Asociația reunește 24 cele mai mari întreprinderi cu investiții străine directe provenite din 14 țări (Azerbaidjan, Austria, Bulgaria, China, Cipru, Elveția, Franța, Germania, Irlanda, Kazahstan, Regatul Unit, România, Turcia, Ungaria). Aceste companii se numără printre cei mai activi investitori, contribuind constant la dezvoltarea durabilă a Republicii Moldova și generând progres în majoritatea sectoarelor cheie ale economiei naționale: agricultură, vinificație, telecomunicații și IT, industria auto, petrolieră, producție și comerț cu amănuntul, sănătate și produse farmaceutice, sector bancar și de asigurări, distribuție, consultanță și audit, ș.a.

FIA în cifre și valori:

- 24 de companii membre;
- Companii provenite din 14 țări;
- Active în 15 sectoare economice;
- Oferă 20.000 de locuri de muncă;
- Investiții totale de 2,6 miliarde de euro;
- Contribuția la PIB-ul țării de circa 19%.

Misiunea FIA: Facilitarea dialogului între factorii de decizie și investitorii străini, în vederea dezvoltării unui mediu investițional sănătos și predictibil.

Obiectivele FIA:

- Reprezentarea și promovarea opiniilor membrilor săi, atât pentru apărarea intereselor comune, cât și pentru atragerea de noi investiții.
- Cooperarea cu autoritățile publice din Republica Moldova pentru depășirea dificultăților și obstacolelor în relațiile cu investitorii străini.
- Apărarea intereselor comunității internaționale de afaceri din Republica Moldova.
- Informarea membrilor asociației și a publicului larg despre climatul investițional din țară.
- Informarea potențialilor investitori despre experiența și bunele practici ale membrilor FIA, etc.

FIA în acțiune:

- 1. Comunitate exclusivă de lideri** – companii cu investiții străine directe, recunoscute pentru integritate, inovație și leadership în sectoarele-cheie ale economiei Republicii Moldova.
- 2. Dialog direct cu Guvernul** – promovarea reformelor pentru un mediu investițional sănătos, atragerea investițiilor străine în economia Republicii Moldova și menținerea unui dialog deschis cu autoritățile publice;
- 3. Parteneriat strategic cu ONU** – FIA este singura asociație de business din Moldova care a semnat un Memorandum de Înțelegere cu ONU Moldova, promovând Obiectivele de Dezvoltare Durabilă (ODD).
- 4. Leadership în ESG și sustenabilitate** – Membrii FIA sunt lideri în implementarea practicilor ESG și a raportărilor non-financiare conform standardelor europene.
- 5. Influență asupra politicilor prin expertiză colectivă** – elaborarea Cărții Albe cu propuneri de politici și documente sectoriale dezvoltate împreună cu companiile membre.
- 6. Prezență activă în structurile naționale și internaționale** – FIA reprezintă interesele membrilor săi în diverse structuri (*Comitetul Economic și Social European (CESE); Comitetul Național de Coordonare a Proiectului GTFP II; Consiliul Economic pe lângă Prim-Ministrul Republicii Moldova și Grupurile de Lucru din cadrul acestuia; Consiliul Consultativ pe lângă Ministerul Finanțelor; Consiliul Consultativ al Serviciului Fiscal de Stat; Comitetul Consultativ pe lângă Serviciul Vamal; Confederația Națională a Patronatului din Republica Moldova; Comisiile Permanente ale Parlamentului Republicii Moldova; Grupul de Lucru al Comisiei de Stat pentru Reglementarea Activității de Întreprinzător ("Ghilotina"); Consiliul Național de Soluționare a Disputelor în domeniul Controlului de Stat, inclusiv Consiliile sectoriale de soluționare a disputelor în cadrul organelor de control; Platforma Consultativă Permanentă în cadrul Agenției de Investiții, etc).*

Str. Timiș 19, of. 301, MD-2009
Chișinău, Republica Moldova

Telefon: +373 22 24 43 17; +373 22 24 03 72

Web: www.fia.md

E-mail: office@fia.md